

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

FRAMGÅNGSRIK PARKFÖRVALTNING

- INSPIRERANDE VÄGLEDNING FRÅN SMÅ KOMMUNER MED STORA AMBITIONER

SUCCESSFUL PARK MAINTENANCE

- inspiring guideline from small municipalities with big ambitions

KAJSA NILSSON • Landskapsarkitekturprogrammet

ELIN SVENSSON • Landscape Architecture - Master's Programme

Självständigt arbete i landskapsarkitektur • 30 hp • SLU Alnarp 2017

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Avdelningen för landskapsarkitektur, Alnarp
Kajsa Nilsson Landskapsarkitektprogrammet, EX0814 Självtändigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Elin Svensson Landscape Architecture - Master's programme, EX0814 Master Project in Landscape Architecture, 30 hp
Avancerad nivå, A2E

© 2017 Kajsa Nilsson, kajsa.c.nilsson@gmail.com Elin Svensson, elinkarolinasvensson@gmail.com
Titel på svenska: Framgångsrik parkförvaltning - inspirerande vägledning från små kommuner med stora ambitioner
Titel på engelska: Successful park maintenance - inspiring guideline from small municipalities with big ambitions
Handledare: Karin Svensson, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Biträdande handledare: Allan Gunnarsson, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Bengt Persson, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Biträdande examinator: Cecilia Öxell, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

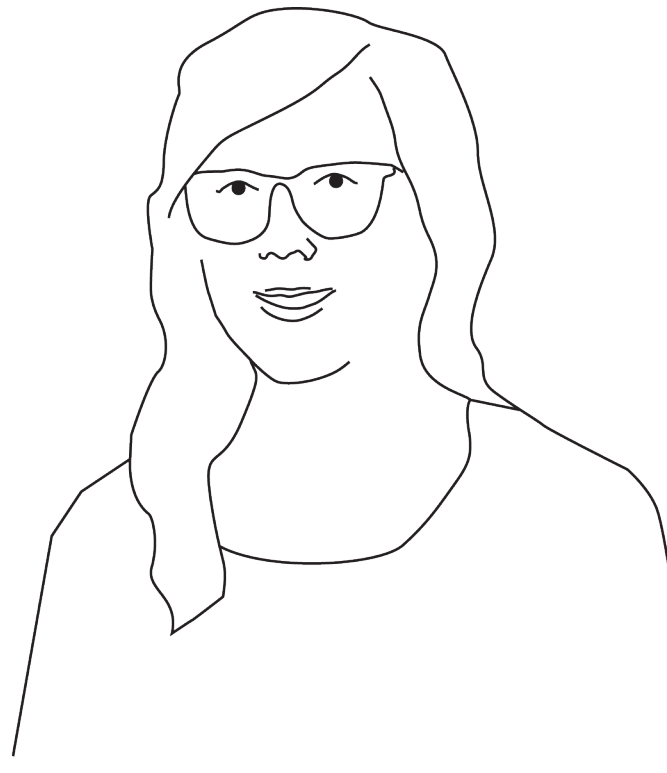
Omslagsbild: Drömparken i Enköping. Foto: Elisabet Lind
Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman.
Om inget annat anges är författarna upphovsmän.
Nyckelord: parkförvaltning, Enköping, Sävsjö, Laholm, Sölvesborg, perenner, fickparker, gestaltning, anläggning, skötsel.
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

FÖRORD

Denna masteruppsats i landskapsarkitektur har öppnat upp flera intressanta dörrar för oss som blivande landskapsarkitekter. Vi har fått möjlighet att fördjupa oss inom ett ämne som vi brinner för och fått chans att besöka parkförvaltningar som tagit emot oss, våra frågor och funderingar med en varm hand. Det öppna och tillmötesgående samarbete som de studerade kommunerna ställt upp med har varit avgörande för oss i processen att genomföra denna uppsats. Vi vill därför tacka Johan Arvidsson, Johanna Erlewing, Roine Andersson, Mona Bergius, Helena Ingmar, Elin Dalman, Peter Rönqvist, Charlotte Fajerson, Stefan Persson, Bo Ekros, Stefan Lagerqvist, Kristina Höijer, Madelene Bengtsson, Magnus Lindblom och Viveka Olofsson för ert deltagande i detta arbete.

Vi vill även tacka Sigma Civil i Malmö för att ni ställt upp med ett studierum, fika, stöttning och trevlig gemenskap under arbetsperioden med denna uppsats. Ett extra stort tack till Johanna Spjuth som ordnat kontakten med Sigma och dessutom delat med sig av goda råd och tips under arbetet.

Slutligen vill vi tacka vår handledare Karin Svensson och biträdande handledare Allan Gunnarsson för stöd och vägledning under arbetsprocessen.

The image shows two handwritten signatures in black ink on a light gray background. The signature on the left is 'Elin Svensson' and the signature on the right is 'Kajsa Nilsson'.

Figur 1. Uppsatsens författare
Elin Svensson och Kajsa Nilsson.

SAMMANDRAG

Parkförvaltningar i Sverige kämpar ofta i motvind på grund av allt lägre resurser, minskat inflytande i den kommunala verksamheten, ökad privatisering av parkmark och ansvar, samt brist på kunnig personal. Trots detta har flera kommuner kunnat utveckla sina parker på ett enastående sätt. Enköping, Laholm, Sävsjö och Sölvesborg har satsat på sina grönytor och blivit föregångare för framgångsrik kommunal parkförvaltning. Deras vilja att utvecklas, ställa om till ökad användning av perenner, ta in designers utifrån för samarbeten och att skapa sig ett namn i trädgårdssammanhang är något av det som kan definiera dem som framgångsrika.

Syftet med detta arbete är att utforma en vägledning, baserad på framgångsfaktorer från parkförvaltningarna i Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg, som beskriver hur mindre kommuner med parkförvaltning i egen regi kan arbeta för att utveckla sina grönytor. Vi hoppas med det här arbetet kunna inspirera svenska kommunala parkförvaltningar till nya förhållningssätt kring arbetsmetoder och satsningar.

Genom kvalitativa intervjuer med parkförvaltningarna i Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg, kombinerat med litteraturstudier, har de områden kommunerna själva framhåller som viktigast för ett framgångsrikt resultat tagits fram. Dessa är "Gröna utvecklingsfaser"; Små ytor stora värden, Gestaltning, Anläggning, Skötsel och "Fem hörnstenar"; Engagemang, Roller & Mål, Kommunikation, Kompetens och Marknadsföring.

De faktorer som benämns som "Gröna utvecklingsfaser" har lyfts fram och fördjupats med hjälp av en litteraturstudie. De faktorer som finns under "Fem hörnstenar" baseras endast på intervjumaterialet. Faktorernas viktigaste budskap har sammanfattats i en vägledning. För att exemplifiera de delar av vägledningen som kretsar kring de "Gröna utvecklingsfaserna" har Vänersborg använts som underlag.

Avslutningsvis betonas vikten av att framhålla parkförvaltningens roll och möjligheter för en stads grönyteutveckling. Betydelsen av att utvecklingen sker i balans mellan befintlig erfarenhet och nya idéer lyfts fram. Potentialen i de små ytorna understryks som en av nycklarna till god grönyteutveckling. Arbetet med att förstärka upplevelsen av dessa betonas som en av de tydligaste strategierna i kommunernas synliga satsningar på grönytor. En diskussion förs även kring vikten av att angripa framgångsfaktorerna bakom kommunal parkförvaltning med ett helhetsgrepp. Uppsatsen visar att många faktorer på flera nivåer måste samverka för ett lyckat resultat. En checklista eller strategi, applicerbar på alla mindre kommuner, beskrivs vara svår att sätta samman. Därför resoneras det kring hur arbetet resulterat i en vägledning med inspiration och stöd till en parkverksamhets utvecklingsarbete, snarare än en mall för framgångsrik parkförvaltning.

GRÖNA UTVECKLINGSFASER

SMÅ YTOR STORA VÄRDEN. De intervjuade beskriver hur satsningar på de små ytorna i staden blir en effektiv strategi i utvecklingen av dess övergripande grönstruktur.

GESTALTNING. För att skapa goda utemiljöer måste de gestaltas på ett inbjudande, användbart och skötsleffektivt sätt och parkförvaltningarna ger förslag på aspekter att ta i beaktande.

ANLÄGGNING. Många förutsättningar för parkens framtid avgörs i anläggningsarbetet och de intervjuade beskriver flera aspekter att tänka på för ett lyckat resultat.

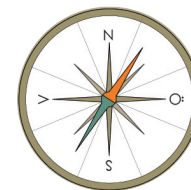

SKÖTSEL. För att upprätthålla en god standard och positiv utveckling av grönytorna krävs en genomtänkt skötsel. Parkförvaltningarna ger flera exempel på innovativa lösningar för detta.

FEM HÖRNSTENAR

ENGAGEMANG. För en positiv utveckling av en parkförvaltnings arbete menar samtliga intervjuade att ett engagemang hos parkförvaltningens personal och stadens politiker är nödvändigt.

ROLLER & MÅL. De intervjuade förklarar att en tydlig rollfördelning och välformulerad målsättning driver arbetet i rätt riktning, kontrollerar utvecklingen och förbättrar parkförvaltningens effektivitet.

KOMMUNIKATION. Som ett sätt att undvika misstag, lära av erfarenheter och informera om arbetssätt och strategier lägger de intervjuade stor vikt vid god kommunikation inom parkförvaltningen och utåt.

KOMPETENS. Att värna om parkförvaltningens befintliga kompetens men också aktivt arbeta för att förbättra den lyfts fram som nödvändiga aspekter för långsiktigt goda resultat.

MARKNADSFÖRING. De intervjuade använder alla marknadsföring för att sprida parkförvaltningens arbete utåt, göra sig ett namn i trädgårdssammanhang, locka turister och hitta gynnsamma samarbeten.

ABSTRACT

Many park administrations in Sweden struggle with lower resources, reduced influence in municipal operations, increased privatization of park land and responsibilities, as well as difficulties to find qualified staff. Despite this, several municipalities have been able to develop their parkland in a unique way. Enköping, Laholm, Sävsjö and Sölvesborg have invested in their green space and become pioneers for successful municipal park management. The willingness to develop, increase the use of perennials, bring in garden designers for collaborations and becoming famous in the garden field of Sweden are aspects which can define them as being successful.

The purpose of this master thesis is to find out what makes these park administrations successful. The work intends to research their priorities and what methods they have used in order to develop their green spaces. With this thesis we hope to inspire Swedish municipal park administrations to new attitudes about working methods and initiatives.

Through qualitative interviews with park administrations in Enköping, Sävsjö, Laholm and Sölvesborg, combined with literature studies, the aspects that the municipalities themselves emphasize as being most important for a successful outcome have been discovered. These are “Gröna utvecklingsfaser”; Små ytor stora värden, Gestaltning, Anläggning, Skötsel and “Fem hörnstenar”; Engagemang, Roller & Mål, Kommunikation, Kompetens och Marknadsföring.

The factors referred to as “Gröna utvecklingsfaser” are highlighted and deepened by literature. The factors under “Fem hörnstenar” are based on interview material only. The most important factors of success are summarized in a guideline. In order to exemplify the parts of the guideline concerning “Gröna utvecklingsfaser” Vänersborg is used as a case.

Finally, the park administration’s role and possibilities of developing the green areas in the city is being emphasized. The importance of development taking place in the balance of existing experience and new ideas is also underlined. The potential of the small areas of the city is pointed out as one of the keys to green development. The effort to enhance the experience of these areas is highlighted as one of the clearest strategies in the municipal’s visible investments in green space. The importance of addressing the factors of success behind the municipal park management with a holistic approach is discussed. The thesis shows that many factors at multiple levels work together for a successful result. A checklist or strategy, applicable to all small municipalities is being proved difficult to assemble. Therefore, it is discussed how the work resulted in a guideline of inspiration and support for a park development activity, rather than a template for successful park management.

GRÖNA UTVECKLINGSFASER

SMÅ YTOR STORA VÄRDEN. The park administrations describe how the effort of improving the small areas of the city becomes an effective strategy in the development of its overall green structure.

GESTALTNING. When creating good outdoor environments they must be designed in an inviting, useful and management effective way and the participants suggest aspects to take into consideration.

ANLÄGGNING. Many of the conditions for the future of the park are decided in the construction work and the park administrations describe aspects to consider for a successful result.

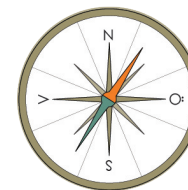

SKÖTSEL. To keep a good standard and a positive development of the green areas, a well thought out maintenance is required. The park administrations provide several examples of innovative solutions for this.

FEM HÖRNSTENAR

ENGAGEMANG. All participants describe that in order to get a positive development of the park administration, a commitment from its staff and the city’s politicians is necessary.

ROLLER & MÅL. The park administrations explain that a clear role and goal distribution is necessary to lead the work in the right direction, control the development and improve the park management efficiency.

KOMMUNIKATION. As a way to avoid mistakes, learn from experience and inform about working methods as well as strategies, the park administrations put great emphasis on a good communication within the park management and outwards to the citizens.

KOMPETENS. Protecting the existing skills of the park administration, but also actively working on improving them, are being highlighted as essential aspects of long-term results.

MARKNADSFÖRING. The park administrations all use marketing to spread knowledge of the park administration’s work, to become known in the garden sector, attract tourists and find beneficial partnerships.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord
Sammandrag
Abstract
Innehållsförteckning

1. INTRODUKTION

INLEDNING	8
BAKGRUND	8
Parkförvaltningens organisation	8
Parkförvaltningens hinder	8
Eldsjälarna	9
DE STUDERADE PARKFÖRVALTNINGARNA	10
Enköping	10
Sävsjö	10
Laholm	11
Sölvesborg	11
SYFTE	12
FRÅGESTÄLLNINGAR	12
Avgränsningar	12
Disposition	12
Målgrupp	12
METOD	12
Inledande litteraturstudie	12
Intervjuer	12
Fördjupad litteraturstudie	12
Vägledning	13
BEGREPP	13
DE INTERVJUADE	13

2. DEN FRAMGÅNGSRIKA PARKFÖRVALTNINGEN

INLEDNING	15
Gröna utvecklingsfaser och fem hörnstenar	15
GRÖNA UTVECKLINGSFASER	16
Små ytor stora värden	16
Gestaltning	18
Anläggning	22
Skötsel	23
FEM HÖRNSTENAR	25
Engagemang	25
Roller och mål	26
Kommunikation	27
Kompetens	27
Marknadsföring	28
AVSLUTNING DEL 2	29

3. VÄGLEDNING

GRÖNA UTVECKLINGSFASER	31
FEM HÖRNSTENAR	32

4. EXEMPLIFIERING

INLEDNING	34
EXEMPEL VÄNERSBORG	34
EXEMPLIFIERING SMÅ YTOR STORA VÄRDEN	35
EXEMPLIFIERING GESTALTNING	36
EXEMPLIFIERING ANLÄGGNING	40
EXEMPLIFIERING SKÖTSEL	41

5. DISKUSSION

DISKUSSION	43
Syfte och frågeställningar	43
Vägledning för framgångsrik parkförvaltning	43
Förutsättningar för utveckling	43
Den lilla grönytans potential	44
Att framhäva parkförvaltningen	44
REFLEKTION	44
Vår definition av framgång	44
Metod	44
Avgränsningar	45
Samarbete och arbetsplats	45
Våra lärdomar av arbetet	45

6. REFERENSER

KÄLLFÖRTECKNING	47
BILDFÖRTECKNING	49
BILAGOR	50

1. INTRODUCTION

INLEDNING

Svenska kommuners parkförvaltningar står inför många utmaningar. Samtidigt som behovet av goda utemiljöer stiger, kämpar verksamheterna med begränsade resurser, omorganiseringar, snäva budgetar och ett minskat inflytande hos politiker och medborgare.

Parkförvaltningarnas potential får många gånger stå tillbaka för dessa hinder, men inte alltid. I denna uppsats undersöker vi några av de förvaltningar i Sverige som sticker ut och som lyckas bedriva en verksamhet i särklass, utan större budget än andra liknande kommuner. Vi går till botten med vad de gjort annorlunda och vad de själva anser vara receptet för framgångsrik parkförvaltning.

Vi kommer börja med att beskriva vilka roller och utmaningar som de kommunala parkförvaltningarna i Sverige har, för att skapa förståelse för det sammanhang uppsatsen tar avstamp i. Därefter zoomar vi in på fyra framgångsrika parkförvaltningar: Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg. Utifrån intervjuer med dessa parkförvaltningar beskrivs det de själva lyfter fram som resultatrika arbetsmetoder. Med utgångspunkt i deras svar presenteras en sammanfattande vägledning i hur en mindre parkförvaltning skulle kunna arbeta för att bli mer framgångsrik.

FRAMGÅNGSRIK PARKFÖRVALTNING

Innan vi går händelserna i förväg bör vi dock reda ut just vad framgångsrik parkförvaltning innebär. Det går förstås att ha många åsikter om det. En motionär kanske betonar satsningarna på offentliga löpslingor, medan en ekonomiskt lagd person fokuserar på förvaltningens besparingar. Någon menar att mängden sommarblommor på torget är utmärkande medan en annan tycker tillgången till lekplatser signalerar framgång.

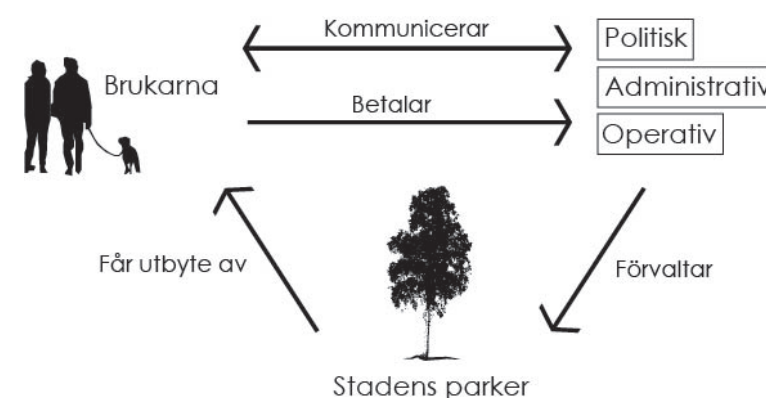
De främsta aspekter som varit ledande för oss i valet av kommuner och ämnesområden att undersöka, är deras förmåga att arbeta innovativt med sina grönytor. Att ställa om arbetsmetoder, satsa på träd, buskar, perenner och lökar, jobba med färg och form och få ut maximalt med upplevelsevärden på sina parkytor. Vi har dessutom funnit det faktum att dessa kommuner lyckats skapa sig ett namn i trädgårdssverige, att jämställa med exempelvis slottsanläggningar eller botaniska trädgårdar, som indikationer på framgångsrikt arbete.

Föregående sida:
Figur 2. Tulpaner i en av
Enköpings parker.

BAKGRUND

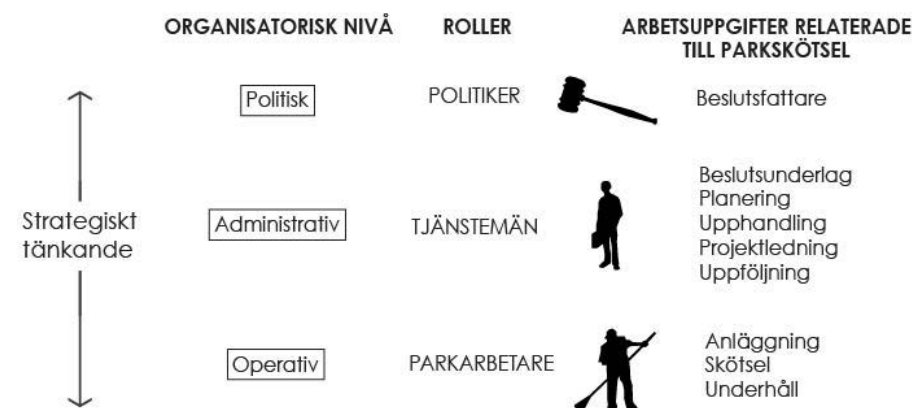
PARKFÖRVALTNINGENS ORGANISATION

De som ser till att parker och grönområden finns tillgängliga, är trivsamma att vistas i, sköts på ett bra sätt och utvecklas är kommunens parkförvaltning. I en artikel i "Urban Forestry and Urban Greening" beskriver Persson och Randrup (2009) en parkförvaltning som en kommunal organisation vars främsta uppgift är att förvalta de allmänna parkerna i kommunal ägo. De kan vara avdelningar under en teknisk förvaltning eller samverka i kombinationer med andra kommunala förvaltningar. I utbyte mot den kommunala skatt som brukarna betalar levererar parkförvaltningen offentliga parker. För att ge det som brukarna efterfrågar måste kommunikation mellan brukare och förvaltare finnas.

Figur 3. Samspelet mellan parkförvaltningen, stadens parker och brukarna.

Med hjälp av organisationsmodellen nedan kan parkförvaltningen delas upp i tre nivåer: politisk, administrativ och operativ. På den politiska nivån arbetar parkförvaltningen med visioner, analyser och beslut kring policies gällande grönytor. Den administrativa nivån fokuserar bland annat på planering, utveckling av planer, inventeringar, marknadsföring och utbildningar. Den operativa nivån jobbar oftast med skötselarbete där exempelvis klippning av häckar och gräsmattor, ogrärensning, snöröjning och renhållning berörs. Ett strategiskt tänkande genomsyrar alla de tre nivåerna. (Persson & Randrup 2009)

Figur 4. Parkförvaltningens olika nivåer, roller och arbetsuppgifter.

PARKFÖRVALTNINGENS HINDER

Minskad grönyta och ökad privatisering

Allt fler bor i tätorter. I en artikelserie av Statistiska Centralbyrån hävdar Svanström (2015) att 10 procent av Sveriges befolkning bodde i städer under 1800-talet, medan det idag är 85 procent. I takt med urbaniseringen ökar trycket på parkmarken i staden som ofta riskerar att tas i anspråk när ny byggnation ska göras, menar Boverket i en rapport från 2016. Problematiken ligger i de splittrade intressena kring stadens utveckling. När det finns en vilja att hålla samman bebyggelsen och bygga tätt för att kunna utnyttja befintlig infrastruktur riskerar parkförvaltningens intresse att åsidosättas i tätningens framfart.

Något som ytterligare förhindrar parkförvaltningens möjlighet att påverka är den ökade privatiseringen av parkmark och offentliga platser, vilket Boverket (2007) belyser i sin rapport om bostadsnära natur. Både förvaltning och ägande av dessa ytor har alltmer gått från kommunalt till privat. Detta kan ses som en konsekvens från 1990-talet när minskade ekonomiska resurser drabbade kommunerna. För att komma till rätta med problemen sålde många kommuner en del av den allmänna marken till privata aktörer.

Det kan bli problematiskt när planeringen och utvecklingen av nya bostadsområden ligger i händerna hos privatägda byggherrar, menar Boverket (2007). Risken finns att de privata aktörerna exploaterar så stor del av marken som möjligt för bostäder och inte prioriterar offentlig parkmark. Eftersom de inte ansvarar för de allmänna platserna i staden kan den övergripande tillgången till lekmiljöer, rekreatiomsområden och mötesplatser bli lidande. När nya stadsdelar byggs ut finns det därför risk att de gemensamma grönytorna saknas. (Boverket 2007)

Minskat inflytande och lägre resurser

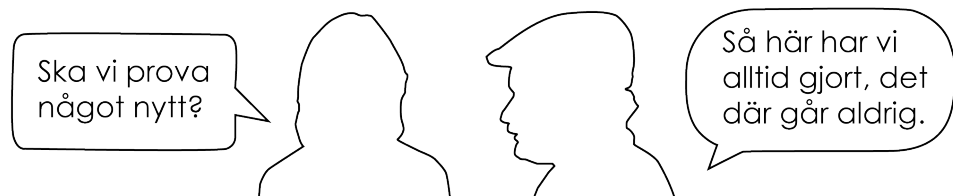
Persson och Randrup (2006) belyser i faktabladet "Gröna Fakta" problematiken med att kommunala parkförvaltningar ofta genomgår omorganiseringar. I många fall har dessa omstruktureringar inneburit att den politiska nivån kommer längre från den operativa nivån. Alltså att stegen mellan de politiska besluten och arbetet med grönyteskötseln blir allt större. Då kan följden bli ett minskat intresse hos politikerna för mark- och miljöfrågor.

Omorganisering och sammanslagningar har lett till en minskad självständighet för kommunala parkavdelningar då flera intressen ska samsas med park inom samma avdelning. Exempelvis kan parkavdelningen slås ihop med gata, avfall, väg eller vatten och måste då anpassa sin verksamhet gentemot fler parter. (Persson & Randrup 2006)

Parkförvaltningar måste ständigt ändra sin organisation som en konsekvens av en allt snävare budget, menar Sten Göransson (2005) i faktabladet "Framtidens kommunala parkverksamhet". Minskade resurser, speciellt gällande driftbudgeten, har genererat en frustration hos förvaltningarna. Dessutom har nedskärningarna, enligt Boverket (2007), inneburit en försämrad skötsel av grönytorna och att kvaliteten på dessa har sjunkit.

Förhållningssätt till utveckling

De kommunala parkförvaltningarnas förhållningssätt till grönyteskötsel och -utveckling genomgår ett stort skifte, menar Jönsson och Gustavsson (2002) i en artikel i "Urban Forestry and Urban Greening". Författarna beskriver att landskapet och samhället förändrats stort under de senaste decennierna och att detta har genererat nya förhållningssätt till grönytornas värden och hur de ska förvaltas. Det traditionella tänkandet, som baseras på praktiska erfarenheter, byts alltmer ut mot ny kunskap med teoretiskt ursprung. Detta sker parallellt med att en ny generation parkförvaltare tar över verksamheten.

Figur 5. Förhållningssätt och inställningar hos kommunala parkförvaltningar genomgår stora förändringar. Problem kan uppstå då traditionella värderingar måste kombineras med innovativ och ny kunskap.

Kompetensen hos de äldre medarbetarna, som genom många års arbete skapat sig en flerbottnad kunskap och värdefulla erfarenheter, riskerar enligt Jönsson och Gustavsson (2002) att gå förlorad. Utmaningen för dagens parkförvaltning blir då att finna sätt att kombinera ny teoretisk kunskap med befintlig erfarenhet.

Denna tudelning inom parkförvaltningen, och problematiken den medför, beskriver även Bengtsson (2010) i avhandlingen "Samspel i parkförvaltning". Författaren menar att verksamheten å ena sidan arbetar utifrån ett traditionellt tänkande och ett statiskt förhållningssätt till organisationen. Å andra sidan förväntas parkförvaltningen jobba innovativt, där utbildning, ifrågasättande och kreativitet blir viktigt. I det nya förhållningssättet är ledarskapet mindre prestigefyllt och samspelet mellan medarbetarna mer kommunikativt och baserat på ansvarstagande. Kombinationen av dessa motsatta förhållningssätt riskerar, enligt Bengtsson, att göra organisationen ostrukturerad och mållös.

Göransson (2005) fyller i resonemanget hos både Jönsson och Gustavsson (2002), samt Bengtsson (2010), och beskriver det som att kommunala parkförvaltningar befinner sig i en samhällsrevolution. De tidigare industriella arbetsmetoderna övergår i det nu rådande informationssamhället, vilket påverkar även parkförvaltningens verksamhet. Göransson beskriver att många parkförvaltningar upplever det som att de sitter fast i inarbetade strukturer, arbetsrutiner och värderingar, som bottnar i en förlegad modell från industrisamhället.

Brist på kunnig personal

Trädgårdssektorn menar att branschen befinner sig i en kris när det gäller att tillgodose behovet av kunnig personal, skriver Källholm och Evenseth (2015) i en debattartikel i "Sydsvenskan". På arbetsplatserna sker en generationsväxling och allt färre söker sig till gröna utbildningar och yrken, där parkförvaltningen innefattas. Detta kan kopplas till Göranssons (2005) artikel där författaren menar att den allmänna uppfattningen om trädgårdssektorn är som en svag bransch med låg status. Trots att efterfrågan på personer med trädgårdskompetens är stor, och att minst 2500 personer behöver rekryteras varje år, är det bara omkring 150 personer i hela landet som årligen examineras (Källholm & Evenseth 2015).

Entreprenad istället för egen regi

Parkförvaltningar i Sveriges kommuner övergår alltmer från verksamhet i egen regi till upphandlingsförfarande där de operativa tjänsterna läggs ut på entreprenad. På detta vis skapas en modell av beställare och utförare. Modellen ställer högre krav på organisationens kunskaper inom upphandlingar och granskning. (Persson & Randrup 2009)

ELDSJÄLARNA

Utmaningar och hinder har även parkförvaltningarna i de studerade kommunerna känt av, menar arbetsledare Johan Arvidsson (2016) i Enköping och Sävsjös förre stadsträdgårdsmästare Stefan Lagerqvist (2016). Under 1980-talet när Stefan Lagerqvist och Enköpings dåvarande stadsträdgårdsmästare Stefan Mattson började sina jobb på respektive kommun var organisationerna och arbetsuppgifterna på deras parkförvaltningar helt annorlunda mot hur de är idag. De intervjuade berättar att invanda rutiner, samkörda arbetslag och en tajt budget gjorde det till en stor utmaning att komma med nya förslag och idéer. Ändå lyckades de båda stadsträdgårdsmästarna genomföra en omställning som ledde till en stor utveckling av städernas grönytor.

Stefan Mattson - Enköping

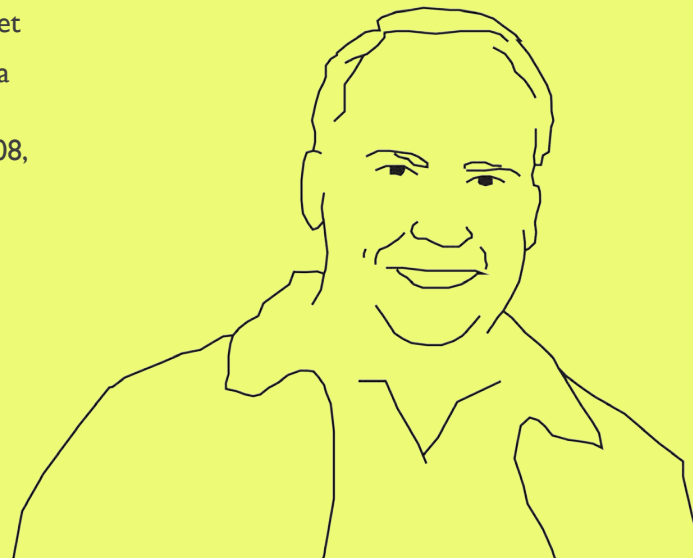
När utvecklingen av Enköpings parker beskrivs, tar det inte lång tid innan stadens förre stadsträdgårdsmästare Stefan Mattson nämns. I boken "Växtkomposition - idéer från Enköpings parker" skriver Rosenholm och Rosenholm (2008) att Mattson tillträdde rollen 1981. Mattson själv berättar i UR Samtiden (2013) att han tidigare hade jobbat flera år som projektör. Arbetsbytet innebar att nya möjligheter öppnades och han beskriver själv drivkraften som uppstod i samband med det:

"Det var ganska jobbigt det här att jobba som projektör, när sen det skulle lämnas ut till andra att sköta det hela, och när jag såg det här arbetet i Enköping som stadsträdgårdsmästare så tänkte jag: Wow att få ansvar från ax till limpa! Då ska man ju verkligen kunna göra någonting."
(Stefan Mattson i UR Samtiden 2013)

Det tog tid att övertyga politiker och personal om satsningarna som Mattson ville göra, men successivt tog arbetet vid. Med hjälp av sina medarbetare utvecklade Mattson Enköpings parker på flera olika sätt. Några av hans bidrag till kommunens grönyteutveckling var:

- plantering av naturlika buskageplanteringar som ridåer mot stadens omkringgivande åkerlandskap
- plantering av trädalléer längs infarter och stadsgator
- omställning från sommarblomsytor och gräsytor till större sammanhängande och marktäckande perennplanteringar
- rationalisering av skötselmetoderna
- renovering och nyskapande av fickparker i staden
- samarbete med Piet Oudolf som ledde till Drömparken
- uppstart av guideverksamhet
- marknadsföring av parkerna

(Rosenholm & Rosenholm 2008, Arvidsson 2016)

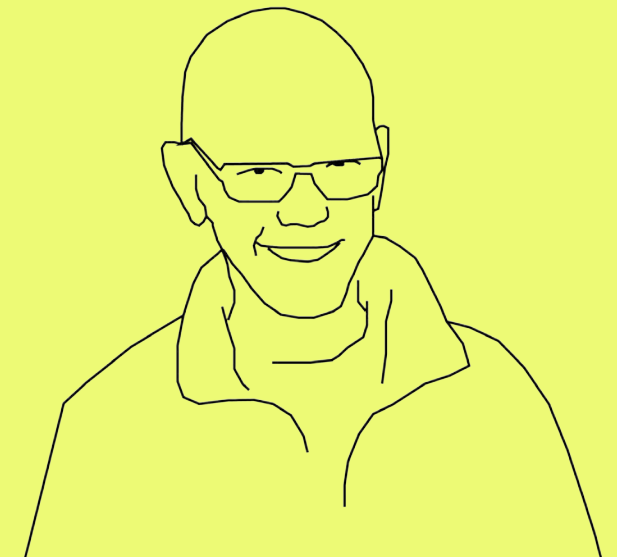
Figur 6. Stefan Mattson, före detta stadsträdgårdsmästare i Enköping.

Stefan Lagerqvist - Sävsjö

Stefan Lagerqvist (2016) har ägnat hela sin yrkesbana åt trädgård och i mitten av 1980-talet tog han över som stadsträdgårdsmästare i Sävsjö. Vid det laget ägnade sig parkförvaltningen mest åt gräsklippning och rena buskplanteringar med enstaka sommarblomsrabatter. De traditionellt utformade och mycket skötselkrävande perennplanteringarna hade man sedan länge tagit bort. Lagerqvist lät anlägga flera nya planteringar och genom att börja i liten skala kunde han få stöd av både politikerna i kommunen och den egna personalen. När stora ytor i staden frigjordes i samband med att järnvägssystemet byggdes om fick hans satsning fart på riktigt, beskriver Yvonne Gill (2007) i en broschyr om Sävsjös parker. Några av hans bidrag till kommunens grönyteutveckling var:

- anläggande av flerskiktade planteringar med träd, buskar, marktäckande perenner och lökväxter
- införande av ståndortsanpassat och perennt växtmaterial, lämpligt för den befintliga jorden och växtzonen
- samarbete med Peter Gaunitz som resulterade i flera nya planteringar
- fokus på det gröna gaturummet med planteringar i refuger och rondeller
- marknadsföring av varumärket "Sävsjö Trädgård"

(Lagerqvist 2016, Gill 2007)

Figur 7. Stefan Lagerqvist, före detta stadsträdgårdsmästare i Sävsjö.

DE STUDERADE PARKFÖRVALTNINGARNA

ENKÖPING

Invånarantal 43 000, varav hälften i centralorten (Statistiska Centralbyrån 2016)
Läge Uppland, nära Stockholm, Uppsala och Västerås.
Växtzon II-III (Riksförbundet Svensk Trädgård)

Parkförvaltningen

Del av park- och gatuavdelningen som i sin tur går under samhällsbyggnadsförvaltningen och tekniska nämnden. Park- och gatuavdelningen har en administrativ del där bland annat stadsträdgårdsmästare och landskapsarkitekter sitter, samt en operativ del där arbetsledare och anläggnings- samt driftpersonal ingår. Totalt är de i driftpersonalen sju helårsanställda och 30 som arbetar på säsong. (Arvidsson 2016)

Enköpings kommun har på ett inspirerande och modigt vis arbetat med parker, planteringar och gröna stråk i staden och beskriver sig själva som "Parkernas stad". Deras sätt att utveckla grönområden har inte bara fått parkenheten att känna ett större engagemang och få en ökad kunskap om växter, det har också satt Enköping på kartan och inspirerat andra kommuner att följa deras fotspår. De satsningar som gjordes kan ses som en del av den perennvåg som under 1980- och 90-talen sköljde in över Sverige och som stadsträdgårdsmästare Stefan Mattson hakade på. Genom hans envisa entusiasm omorganiserades parkförvaltningens arbete och staden började satsa allt mer på perennrabatter. Fenomenet pocket parks, eller fickparker, har också blivit ett framträdande koncept i kommunens grönytesatsning. Med fickparken som utgångspunkt har flera mycket lyckade anläggningar blivit till och tillsammans med perennsatsningen har parkförvaltningen lyckats nå stor framgång. (Rosenholm & Rosenholm 2008)

SÄVSJÖ

Invånarantal 11 000 (Statistiska Centralbyrån 2016)
Läge Småland, nära Jönköping, Värnamo och Vetlanda.
Växtzon IV-VI (Riksförbundet Svensk Trädgård)

Parkförvaltningen

Del av park- och gatuavdelningen som står under tekniska kontoret. Tekniska kontoret står i sin tur direkt under kommunstyrelsen. Park- och gatuavdelningen har en park/gata-chef. Parkavdelningen har en stadsträdgårdsmästare som arbetar 30 % administrativt och 70 % med drift. Totalt är de 5,5 helårstjänster som arbetar med drift, under säsong ca 16. (Ekros 2016)

Sävsjö kommun är ytterligare en föregångare i arbetet med kommunala grönytor. Genom ett engagerat arbete hos parkförvaltningen är "Sävsjös Trädgård", som kommunen kallar sin utemiljö, numera berömt i de svenska trädgårdskretsarna. Allt började med att järnvägen genom staden byggdes om och att det då frilades mycket mark. Istället för att så gräs, som Banverket föreslagit, satsade stadsträdgårdsmästare Stefan Lagerqvist på täta planteringar med perenner och buskar. (Sävsjö Kommun 2017) Det blev startskottet och ambitionerna växte sedan snabbt med inspiration från naturlika planteringar och i samarbeten med landskapsdesignern Peter Gaunitz (Lagerqvist 2016). Idag kan Sävsjöborna njuta av många vackra parker och kommunen stoltsera med flertalet priser och utmärkelser (Sävsjö Kommun 2017).

Figur 8. Drömparken i Enköping.

Figur 9. Tingshusparken i Sävsjö.

Figur 10. Stadsparken i Laholm.

Figur 11. Fyra årstiders park i Sölvesborg.

LAHOLM

Invånarantal 24 000 (Statistiska Centralbyrån 2016)
Läge Halland, nära Halmstad och Ängelholm
Växtzon I (Riksförbundet Svensk Trädgård)

Parkförvaltningen

Under kommunstyrelsen ligger planeringskontoret med en planeringschef. Kontoret är uppdelat i tre enheter: strategienheten, driftsenheten och kansliet. På strategienheten finns fastighet, miljö, offentlig miljö med stadsträdgårdsmästare, trafik, gata och avfall. På drift är två arbetsledare placerade, den ena för park och den andra för anläggning. Parkavdelningen har ca tio helårsanställda. (Fajerson 2016)

Laholm är den lilla kommunen i Halland som blivit rikskänd för sin stadspark. När Västkustbanan, som tidigare passerade genom centrala Laholm, flyttades och placerades utanför staden, blev banvallen fri. Då denna yta låg i direkt anslutning till den befintliga stadsparken blev det bestämt att parken helt enkelt skulle utökas och omfatta den yta som blivit frilagd. Den idag framlidne landskapsdesignern och konstnären Peter Gaunitz anlitas år 2007 för att gestalta den nya parken. (Laholms kommun 2015) Anläggningen skedde helt i egen regi med den egna parkpersonalen och med vägledning av Gaunitz. Sex år senare vann den priset "Årets park" i kategorin "Nyanlagda/ombyggda parker" på trädgårdsmässan "Park inspira". (Persson 2016) Parken har flera olika delar med alltifrån den frösådda "Savannen", ett unikt projekt i Europa, till 2013 års mästarbatt "Vedlund". Här finns också ett ängsparti med arter särskilt utvalda för att locka fjärilar, ett djungelavsnitt med extra storbladiga träd och buskar, "Vårbacken" planterad med mängder av tidiga lökar och "Magnoliaporten" med en gedigen samling magnolior. (Laholms kommun 2015)

SÖLVESBORG

Invånarantal 17 000 (Statistiska Centralbyrån 2016)
Läge Blekinge, nära Kristianstad och Karlshamn
Växtzon I (Riksförbundet Svensk Trädgård)

Parkförvaltningen

Parkavdelningen är del av den Tekniska avdelningen som i sin tur står under Samhällsbyggnadsförvaltningen. Parkavdelningen har en beställare-utförare roll där den Tekniska avdelningen är beställare. Ingen Tekniska nämnd finns, utan Samhällsbyggnadsförvaltningen står direkt under Kommunstyrelsen. Parkavdelningen har en parkansvarig stadsträdgårdsmästare utan personalansvar och en samordnare/arbetsledare för park. Totalt är de tio helårsanställda och fyra säsongsarbetare. (Höijer 2016)

När stadsträdgårdsmästare Kristina Höijer fick i uppdrag att göra om den smala strandparken invid hamnen i Sölvesborg kontaktade hon världskände Piet Oudolf. Trädgårdsdesignern nappade på projektet och anlitas av kommunen för att göra designen till parken. 2008 påbörjades anläggningen där en utomstående entreprenör gjorde förarbetet, men parkavdelningen själva planterade alla perenner. (Lindqvist-Lacina 2010) På grund av planterings utsatta läge vid vattnet låg fokus på växter som tål vind, torka och saltstänk. Perenner med starka former, gott om sittplatser och stämningsfull belysning har gjort parken till en attraktiv plats för Sölvesborgs invånare och besökare (Sölvesborgs Kommun 2009).

SYFTE

Syftet med detta arbete är att utforma en vägledning, baserad på framgångsfaktorer från parkförvaltningarna i Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg, som beskriver hur mindre kommuner med parkförvaltning i egen regi kan arbeta för att utveckla sina grönytor.Vi hoppas med det här arbetet kunna inspirera svenska kommunala parkförvaltningar till nya förhållningssätt kring arbetsmetoder och satsningar.

FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur arbetar parkförvaltningarna i fyra mindre städer (Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg) med grönyteutveckling och -förvaltning?
- Vilka särskilda framgångsfaktorer definierar parkförvaltningarna själva?
- Hur skulle en vägledning baserad på dessa framgångsfaktorer kunna se ut och appliceras på en mindre kommun?

Avgränsningar

Uppsatsen har avgränsats till att omfatta fyra fallstudier: parkförvaltningarna i Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg. Dessa har under utbildningstiden i Alnarp då och då kommit på tal och nämnts som extra framgångsrika i sitt sätt att jobba.Att vilja utvecklas, ställa om till ökad användning av perenner, ta in designers utifrån för samarbeten och att skapa sig ett namn i trädgårdssammanhang är några av de faktorer som under utbildningen förklarats framgångsrika hos dessa parkförvaltningar. Dessutom stämmer de fyra fallen med vårt fokus då de alla är mindre kommuner i södra Sverige, med ett invånarantal under 50 000 och med parkförvaltning i egen regi.

Parkförvaltningarnas egna förklaringar till deras framgång har fått styra avgränsningen av vilka ämnesområden som uppsatsen beskriver.Våra ämneskunskaper som blivande landskapsarkitekter har legat till grund i valet att fördjupa uppsatsen kring de ämnen som berör den faktiska grönyteutvecklingen, och endast översiktligt ta upp de som har med organisation och ledarskap att göra.

Vägledningen är baserad på det vi själva anser vara kärnfullt i intervjumaterialet. Inga studier har gjorts kring liknande vägledningar. Det som styrt utformningen är istället vår vilja att ta fram ett kortfattat, inspirerande och användarvänligt dokument. Exemplifieringen av vägledningen är avgränsad på liknande sätt som uppsatsen i övrigt och kretsar kring de ämnen som berör den faktiska grönyteutvecklingen. Dessa exemplifieras med Vänersborg som underlag.

Disposition

Del 1 presenterar arbetets utgångspunkt och de rådande förhållanden som det tar avstamp i. I Del 2 presenteras de teorier kring framgångsrik parkförvaltning som under arbetets gång framkommit för att därefter sammanfattas i vår vägledning, Del 3. I Del 4 exemplifieras delar av vägledningen i ett fiktivt

fall. Därefter avslutas arbetet med diskussioner och reflektioner i Del 5. Källhänvisningar och bilagor listas i Del 6.

Målgrupp

Arbetet vänder sig till yrkesverksamma som söker inspiration till nya sätt att arbeta med kommunal grönyteutveckling och -förvaltning.Vägledningen i arbetets avslutande del syftar till att kunna användas som ett inspirerande och lättillgängligt dokument för parkförvaltningar som vill ta lärdom av hur Enköping, Laholm, Sävsjö och Sölvesborg arbetar med sin grönyteutveckling.

METOD

Inledande litteraturstudie

Som en inledande undersökning av det sammanhang vårt uppsatsämne tar utgångspunkt i, har en översiktlig litteraturstudie gjorts. Denna ligger till grund för uppsatsens introduktionsdel, Del 1.

Litteraturstudien behandlar parkförvaltningens roll i den mindre kommunen samt dess möjligheter och svårigheter att i grönyteutvecklingen leva upp till sina invånares önskemål. Parkförvaltningen generellt, som egen organisation och i koppling till den kommunala verksamheten, har också studerats för att ge förståelse för de förutsättningar som råder.

För att få en första inblick i hur de fyra studerade kommunerna arbetar, och inom vilka områden deras arbete särskilt utmärks, har litteraturstudien omfattat även dem. Parkförvaltningarnas position i den egna kommunen, samt vad litteratur och övriga media specifikt lyfter fram om deras arbete, är exempel på sådant som undersökts. Genom denna studie har övergripande ämnesområden kring parkförvaltningarnas verksamhet kunnat skönjas. Dessa har sedan legat till grund för intervjuerna som har lett våra fortsatta studier och som tas upp i Del 2.

Relevant litteratur har sökts genom SLU-bibliotekets söktjänst Primo, samt databaserna Scopus, Google Scholar och Google.Vi har även sökt källor direkt från kommunernas hemsidor eller via deras personal, från statliga myndigheter såsom Boverket och Naturvårdsverket, från SLU Movium, Sveriges Radio och Utbildningsradion, för att nämna några.Vi har också använt litteratur från tidigare kurser under våra utbildningar.

Intervjuer

För att ta reda på hur parkförvaltningarna i Enköping, Laholm, Sävsjö och Sölvesborg arbetar med sin grönyteutveckling har vi valt att göra kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med tematiserade och öppna frågor. Intervjumetoden beskrivs av Kvale och Brinkman (2009) i boken “Den kvalitativa forskningsintervjun” och har valts för att vi inom styrda ramar vill ta del av personernas egna synvinklar där de får möjlighet att utveckla svaren utifrån sin egen erfarenhet. För oss har det varit viktigt att intervjutillfällena varit som ett samtal, mellan likställda parter.

Efter en första kontakt med ansvarig för varje parkförvaltning, har de själva valt ut lämplig personal för intervjutillfället. Samtliga personer jobbar,

eller har tidigare jobbat, på kommunernas parkförvaltningar och är väl insatta i verksamheten. De har flera års erfarenhet från arbetsplatsen och är både från den administrativa sidan såväl som från den operativa sidan av organisationen.

Under intervjutillfället har en intervjuguide använts (se Bilaga 1). Guiden har varit ett stöd under intervjun och fungerat som en checklista för att vi ska kunna stämma av att de områden som vi vill veta mer om har behandlats. Den har också varit ett underlag för att frågorna under intervjutillfället ska riktas mot dessa områden, men ändå hållas öppna, vilket Lantz (1993) betonar vikten av i boken “Intervjumetodik: Den professionellt genomförda intervjun”. På så vis har de olika intervjuerna kretsat kring samma områden, men gett olika utslag vilket enligt Lantz (1993) är en fördel för att kvalitativt kunna analysera och jämföra de olika parkförvaltningarnas svar.

SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUER

Det inspelade materialet från intervjuerna har lyssnats igenom och sammanfattats samt kompletterats med anteckningar förda på plats. Ur materialet har vi kunnat punkta upp temaord och kategorisera dem i ämnesområden. Dessa har legat till grund för uppsatsens upplägg och kategorisering. Områdena är: Små ytor stora värden, Gestaltning,Anläggning, Skötsel, Engagemang, Roller & Mål, Kommunikation, Kompetens och Marknadsföring.

Vad som i uppsatsen tas upp under varje ämnesområde bygger på intervjumaterialet. Utifrån våra erfarenheter och vad vi lärt oss tidigare under utbildningen har vi värderat materialet och gjort en bedömning av vad som är kärnan i resonemanget och det som vi uppfattar som extra betydelsefullt.

GRÖNA UTVECKLINGSFASER

Det insamlade intervjumaterial som kretsar kring de första fyra ämnesområdena; Små ytor stora värden, Gestaltning,Anläggning och Skötsel, är sådant som vi landskapsarkitekter uttalat arbetar med och materialet har därför analyserats mer djupgående. Här har vi valt att lägga tyngdpunkten i vårt arbete genom att utveckla de intervjuades resonemang och koppla det till en fördjupad litteraturstudie.

FEM HÖRNSTENAR

Intervjumaterialet som berör de efterföljande fem ämnesområdena; Engagemang, Roller & Mål, Kommunikation, Kompetens och Marknadsföring återges utan att analyseras i vidare omfattning. Detta eftersom ramen för landskapsarkitektutbildningen inte på ett tydligt vis inkluderar dessa ämnen.Vi anser det ändå nödvändigt att ta med dem då de intervjuade betonar vikten av att dessa ämnesområden är förankrade i organisationen för att en praktisk grönyteutveckling ska kunna ske.

Fördjupad litteraturstudie

En fördjupad litteraturstudie har utförts för att utveckla kommunernas resonemang i avsnittet “Gröna utvecklingsfaser”, Del 2 i uppsatsen. Intervjumaterialets tankegångar har kopplats till forskning, handböcker, artiklar och rapporter som berör dessa teman. Relevant litteratur har sökts genom SLU-bibliotekets söktjänst Primo, personal anställda på biblioteket i Alnarp, samt databaserna Scopus, Google Scholar och Google.Vi har även sökt källor direkt från statliga myndigheter såsom Boverket, Trafikverket, Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket, samt från SLU Movium.Vi har också använt litteratur från tidigare kurser under våra utbildningar och tagit emot litteraturtips från våra handledare.

Figur 12. Uppsatsens disposition.

Vägledning

Baserat på sammanställningen av intervjuerna och litteraturstudien har vi gjort en vägledning. Den är en kortfattad beskrivning av de delar som uppmärksammats extra och som vi under arbetets gång uppfattat som speciellt eftersträvansvärt för en parkförvaltning. För att göra vägledningen tydlig har vi valt att exemplifiera de “Gröna utvecklingsfaserna” genom att applicera dem på Vänersborgs kommun. Vänersborg har valts eftersom staden, liksom övriga studerade kommuner, har färre än 50 000 invånare och har parkförvaltning i egen regi.Vi har dessutom personlig anknytning till staden.

BEGREPP

Byggherre

“Person eller organisation som låter uppföra hus och som skaffar pengar till finansiering.” (Nationalencyklopedin 1995)

Egen regi

Anläggnings- och skötselarbete utförs av beställaren, i uppsatsens fall kommunen, med egen personal (Hansson 2009). Motsatsen till egen regi är att arbetet utförs på entreprenad.

Entreprenad

Anläggnings- och skötselarbete utförs av utomstående personal enligt avtal med beställaren, i uppsatsens fall kommunen (Hansson 2009). Motsatsen till entreprenad är att arbetet utförs i egen regi.

Entreprenör

“Person eller firma som åtar sig entreprenad.” (Nationalencyklopedin 1995)

Fickpark

Med begreppet fickpark menas i uppsatsen en park på begränsad yta med höga upplevelsevärden och tydlig rumslighet.

Grönyta och grönområde

Med begreppet grönyta menas i uppsatsen en yta avsatt för kommunal parkmark som i någon grad innehåller vegetation. Ett grönområde är en större areal grönyta.

Grönstruktur

Ett sammanhängande system av vegetationsklädda ytor, både inom den bebyggda miljön och utanför. (Boverket 2012)

Hårdgjord yta

Med begreppet hårdgjord yta menas i uppsatsen en markyta belagd med asfalt, marksten, tegel eller liknande hårt material.

Perenn

Flerårig prydnadsväxt som är fullt härdig och örtartad. (Hansson & Hansson 2011)

Sommarblomma (Annuell)

Växt som lever under en säsong och vars livslängd begränsas av vinterkyla eller torka. (Celander & Holmberg 1996)

Parkförvaltning

En kommunal organisation vars främsta uppgift är att förvalta de allmänna parkerna i kommunal ägo (Persson & Randrup 2009). Parkförvaltning, eller förkortat förvaltning, som begrepp används i uppsatsen även som ett verb, för det arbete som utförs i organisationen, exempelvis att planera, anlägga och sköta parker.

DE INTERVJUADE

INTERVJU ENKÖPING

16 november 2016

Elin Dalman, landskapsarkitekt
Helena Ingmar, landskapsarkitekt
Johan Arvidsson, arbetsledare
Johanna Erlewing, arbetsledare
Mona Bergius, stadsträdgårdsmästare
Peter Rönnqvist, driftplanerare
Roine Andersson, driftsamordnare
Fyra medarbetare ur skötsel- och anläggningspersonalen

I mitten av november 2016 besöktes Enköpings kommun och två intervjuer genomfördes. Den första skedde på förmiddagen och hölls i driftavdelningens lokaler där Johan Arvidsson, Johanna Erlewing och Roine Andersson arbetar. Deras arbetsuppgifter handlar bland annat om att arbetsleda parkpersonalen och se till att planering, skötsel samt driften av de kommunala parkmarken genomförs. Intervjutillfället började med att Arvidsson höll en presentation av organisationen, som varvades med frågor. Efter intervjun samtalades det fritt med några ur skötsel- och anläggningspersonalen i fikarummet.

Under eftermiddagen i Enköping genomfördes den andra intervjun i kommunhuset där den administrativa sidan inom park- och gatuavdelningen arbetar. Mona Bergius, Elin Dalman, Helena Ingmar och Peter Rönnqvist intervjuades i ett av kommunhusets samlingsrum. Deras arbetsuppgifter handlar om att arbeta med grönskan i staden på ett strategiskt plan och att planera samt utforma den kommunala parkmarken.

INTERVJU SÄVSJÖ

2 december 2016

12 december 2016

Bo Ekros, stadsträdgårdsmästare och arbetsledare
Stefan Lagerqvist, före detta stadsträdgårdsmästare och arbetsledare

I början av december 2016 intervjuades Bo Ekros, stadsträdgårdsmästare och arbetsledare i Sävsjö. Intervjun startade med en rundvandring i en av parkerna och fortsatte i parkavdelningens samlingslokal. Ekros arbetar både med arbetsledning av driftpersonalen, praktisk skötsel, administrativt arbete samt planering och utformning av kommunens grönytor.

För att få veta mer om hur utvecklingen av Sävsjös parker startade och genomfördes kontaktades Stefan Lagerqvist, Sävsjös förre stadsträdgårdsmästare, strax efter intervjun med Ekros. En kortare intervju hölls per telefon med Lagerqvist.

INTERVJU LAHOLM

28 november 2016

12 december 2016

Charlotte Fajerson, stadsträdgårdsmästare
Stefan Persson, arbetsledare

I Laholm intervjuades Charlotte Fajerson i slutet av november 2016. Hennes titel är stadsträdgårdsmästare och hon ansvarar för de offentliga utemiljöerna i kommunen. Intervjutillfället hölls i ett kontorsrum på kommunhuset och avslutades med en promenad i stadsparken.

För att få mer klarhet i de drifttekniska aspekterna inom parkavdelningens arbete kontaktades parkförvaltningens arbetsledare Stefan Persson för en telefonintervju. Denna ägde rum en kort tid efter att Fajerson intervjuats. Persson arbetar praktiskt ute i fält samt arbetsleder övrig driftspersonal.

INTERVJU SÖLVESBORG

7 december 2016

Kristina Höijer, stadsträdgårdsmästare
Madelene Bengtsson, parkarbetare
Magnus Lindblom, arbetsledare
Viveka Olofsson, parkarbetare

Intervjutillfället med parkavdelningen i Sölvesborg hölls i början av december på ett café och Kristina Höijer, Madelene Bengtsson, Magnus Lindblom och Viveka Olofsson var närvarande. Höijer arbetar administrativt med grönyteplaneringen, som stadsträdgårdsmästare utan personalansvar. Lindblom jobbar som arbetsledare för driftspersonalen och Bengtsson och Olofsson arbetar med den praktiska skötseln. Intervjun avslutades med en promenad för att se en av parkerna tillsammans med stadsträdgårdsmästare Höijer.

2. DEN FRAMGÅNGSRIKA PARKFÖRVALTNINGEN

INLEDNING

GRÖNA UTVECKLINGSFASER OCH FEM HÖRNSTENAR

Kommunernas egna förklaringar till parkförvaltningarnas framgång berör arbete på många olika plan och skalor. I intervjuerna lyfts en mängd faktorer och förutsättningar fram som har varierande detaljgrad men som alla blir viktiga för parkförvaltningen som helhet.

För det första beskriver de intervjuade faktorer som har att göra med den faktiska grönyteutvecklingen som skett i kommunerna. Det vill säga den utveckling som sker på det praktiska planet och som blir synlig för allmänheten. Dessa har strukturerats till fyra **Gröna utvecklingsfaser**.

För att möjliggöra de fyra "Gröna utvecklingsfaserna" måste ett ramverk av sociala och organisatoriska faktorer finnas förankrade i verksamheten. Funktionen och samspelet mellan dessa faktorer är av stor vikt för att kunna genomföra en grönyteutveckling, menar samtliga kommuner. Ur deras egna ord har fem sådana faktorer, **Fem hörnstenar**, vaskats fram.

I uppsatsen diskuteras de "Fem hörnstenarna" kortfattat för att lämna plats till en större fördjupning kring de "Gröna utvecklingsfaserna." De "Gröna utvecklingsfaserna" analyseras i koppling till fördjupad forskning och samtida rapporter medan de "Fem hörnstenarna" endast bygger på kommunernas egna resonemang.

BEGREPPET FRAMGÅNG

Uppsatsens definition av aspekter hos en framgångsrik parkförvaltning:

- innovativt tänkande som genomsyrar organisationen
- strävan efter upplevelserika utemiljöer med satsning på träd, buskar, perenner och lökar
- omställning av arbetsmetoder
- offentlig uppmärksamhet på grund av grönyteutvecklingen

GRÖNA UTVECKLINGSFASER

SMÅ YTOR STORA VÄRDEN. De intervjuade beskriver hur satsningar på de små ytorna i staden blir en effektiv strategi i utvecklingen av dess övergripande grönstruktur.

GESTALTNING. För att skapa goda utemiljöer måste de gestaltas på ett inbjudande, användbart och skötleffektivt sätt och parkförvaltningarna ger förslag på aspekter att ta i beaktande.

ANLÄGGNING. Många förutsättningar för parkens framtid avgörs i anläggningsarbetet och de intervjuade beskriver flera aspekter att tänka på för ett lyckat resultat.

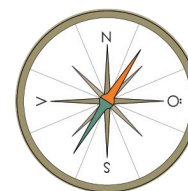

SKÖTSEL. För att upprätthålla en god standard och positiv utveckling av grönytorna krävs en genomtänkt skötsel. De intervjuade ger flera exempel på innovativa lösningar för detta.

FEM HÖRNSTENAR

ENGAGEMANG. För en positiv utveckling av en parkförvaltnings arbete menar samtliga intervjuade att ett engagemang hos parkförvaltningens personal och stadens politiker är nödvändigt.

ROLLER & MÅL. Kommunerna förklarar att en tydlig rollfördelning och välformulerad målsättning driver arbetet i rätt riktning, kontrollerar utvecklingen och förbättrar parkförvaltningens effektivitet.

KOMMUNIKATION. Som ett sätt att undvika misstag, lära av erfarenheter och informera om arbetssätt och strategier lägger de intervjuade stor vikt vid god kommunikation inom parkförvaltningen och utåt.

KOMPETENS. Att värna om parkförvaltningens befintliga kompetens men också aktivt arbeta för att förbättra den lyfts fram som nödvändiga aspekter för långsiktigt goda resultat.

MARKNADSFÖRING. De intervjuade använder alla marknadsföring för att sprida parkförvaltningens arbete utåt, göra sig ett namn i trädgårdssammanhang, locka turister och hitta gynnsamma samarbeten.

GRÖNA UTVECKLINGSFASER

SMÅ YTOR STORA VÄRDEN

För att åstadkomma en god grönyteutveckling i staden förklarar samtliga studerade parkförvaltningar att det som ett första steg är viktigt att se de övergripande dragen i stadens grönstruktur. De undersöker då var människor rör sig mest och var behoven är som störst för nya grönytor. I Enköping har man som en övergripande satsning planterat alléer vid stadens infarter, med olika trädarter för olika vägar. De har också utvecklat det sammanhängande grönstråket längs med ån samt skapat skogsliknande ridåer i ytterområdena av staden. (Arvidsson 2016)

Samtidigt som stadens helhet finns i bakhuvudet på den som planerar, ser samtliga kommuner värdet av de små ytorna i staden. De beskriver hur effekter kan uppnås även om grönytan inte är speciellt stor och att små, förbisedda platser kan tillföra mycket till stadens hela grönstruktur.

Refuger och rondeller

Parkförvaltningarna i Enköping och Sävsjö ser potentialen i stadens små ytor, såsom refuger och rondeller. Dessa planteras med perenner, både som ett sätt att öka upplevelsen av gaturummet, men också för att minska skötselbehovet på ytorna (Lagerqvist 2016). I radioprogrammet "Odlar med stadsgrönt" (2011) berättar Lagerqvist att dessa mindre och oansenliga ytor har tidigare mest setts som problemytor som kostar mycket pengar att sköta. De ligger ofta på svåråtkomliga platser och mitt i trafikerad miljö. Lagerqvist har försökt att hitta nya lösningar. Genom att titta på vilka växter som trivs i utsatta och torra lägen och ta inspiration från naturliga ståndorter har han planterat in tork- och salttåliga samt kalkälskande arter (Lagerqvist 2016). Det har resulterat i lättskötta planteringar som bara behöver rensas ungefär två gånger om året. Lagerqvist i Odlar med stadsgrönt (2011) jämför det med om refugen varit gräsyta och då behöver klippas ungefär 20 gånger på en säsong.

Henrik Sjöman och Eric Wahlsteen (2009) beskriver på liknande sätt, i Moviums "Gröna Fakta", alternativ till asfalterade eller gatstensbelagda refuger och mittremisor, där ogräs i fogarna ofta ger ett fult och oskött intryck. Genom att istället plantera ytorna med tåliga perenner kan ogräset konkurreras ut och en trevligare och mindre skötselintensiv yta skapas. För att resultatet ska bli bra är det, enligt författarna, viktigt att välja växter som trivs under de extrema förhållanden som en refugplantering innebär. Detta betonar även personalen i Enköping och Sävsjö som särskilt viktigt, och förklaras som en av anledningarna till att det fungerat så bra i deras planteringar.

I Enköping planterar de gärna refuger och småytor i gaturummet med en kombination av låga buskar och höga lökväxter. Snöbär, *Symphoricarpos albus*, tillsammans med Kejsarkrona, *Fritillaria imperialis*, nämns som exempel. (Ingmar 2016) Även i rondellerna planterar Enköping perenner och buskar. För att skydda planteringen, förenkla skötseln och öka säkerheten placerar de in en stensatt kant ytterst mot gatan. Då ökar avståndet mot trafiken, körskador undviks och

Figur 14. En av Sävsjös blommande refugplanteringar.

personalen kan lättare komma åt att sköta planteringen. (Erlewing 2016)

Samtidigt som en plantering av refuger, mittremisor och rondeller medför en större skönhetsupplevelse är det viktigt att utformningen görs på ett sätt som inte försvårar trafiksäkerheten. I Enköping betonas säkerheten, både för de anställda och för trafikanterna, när utformningen av gaturummet diskuteras. Gällande cirkulationsplatser och den närmaste omgivningen förklarar Winstrand et al. (2000) några viktiga aspekter att tänka på i texten "Cirkulationsplatser - en idéskrift". Författarna menar att utformningen ska anpassas så att trafikanten i god tid kan läsa av cirkulationsplatsen och korrigera hastighet och körsätt. De förklarar också att vegetation eller dylikt inte får skymma sikten för trafikanten eller på annat sätt verka distraherande.

Fickparken

Enköpings parkförvaltning har blivit berömd för sitt sätt att utnyttja de små och förbisedda platserna i staden. Genom att satsa på så kallade fickparker lyckas de få stora upplevelsevärden på begränsade ytor. Parkerna kan ligga som gröna rum omgärdade av bebyggelse eller som del i en större park. Exempel på fickparker i Enköping är Väntparken, Pastor Spaks Park, Kölnbacksparken, Fridegårdsparken, Afzelii plan, Kaplanen, Rådhusgården, Gustav Adolfs plan, Fisktorget, Munksundskällan och Blombergs park. (Rosenholm & Rosenholm 2008)

När utvecklingen i svenska städer leder till en allt högre förtätning blir fickparken ett strategiskt medel för att svara mot invånarnas önskan till grönyta. Helena Nordh et al. (2009) förklarar i artikeln "Components of small urban parks that predict the possibility for restoration" att ju större en park är, desto större chans finns det att en besökares behov till rekreation uppfylls. Författarna menar dock att fickparker många gånger har högre rekreationsvärden än andra parker och därför på ett effektivt sätt kan upphäva bristen på grönyta.

För att en fickpark ska kunna erbjuda tillräckligt höga rekreativa värden ställs dock krav på dess uppbyggnad och design. I en studie av Helena Nordh och Kjersti Østby (2013) framhåvs naturkomponenter, såsom gräs, blommor, vatten, träd och buskar som särskilt betydelsefulla för upplevelsen av fickparken. Att parken har tydlig rumslighet samt erbjuder sittmöjligheter är också av stor vikt. Uppfylls dessa kriterier menar författarna att parken kan erbjuda god möjlighet till sociala aktiviteter och återhämtning.

Fickparken som strategi för grönyteutveckling kan även svara för behovet av näbara och tillgängliga grönområden. I både Boverkets (2007) rapport om bostadsnära natur och Enköpings Kommuns (2009) fördjupade översiktsplan betonas vikten av att stadens invånare har tillgång till en park nära bostaden, i

Figur 15. Fridegårdsparken i Enköping, en av stadens mest uppskattade fickparker.

synnerhet barn och rörelseförhindrade. De beskriver fickparken som ett exempel på parkmark som kan lyfta ett bostadsområde och ge det identitet och karaktär, förutsatt att parken är användbar och tillräckligt upplevelserik. Vidare resonerar Enköpings kommun att en karaktärsfull och rumslig fickpark kan hantera invånarnas behov av rofyllda och avkopplande miljöer där besökaren kan känna avskildhet och paus från omgivningen.

NÅGRA INTERNATIONELLA FICKPARKER

Paley Park, New York, USA
Greenacre Park, New York, USA
Girard Fountain Park, Philadelphia, USA
Seattle Waterfall Park, Seattle, USA
Jardín Edith Sánchez Ramírez, Mexico City, Mexico
Balfour Street Pocket Park, Sydney, Australien
Great Houghton Park, Northampton, England
Jardin de Jaume Perich, Barcelona, Spanien
Jardin de la torre de les Aigües, Barcelona, Spanien
Odins Lomme, Köpenhamn, Danmark
Storbyhave i Valby, Köpenhamn, Danmark

NÅGRA SVENSKA FICKPARKER

Bytaregången, Lund
Linnéträdgården, Växjö
Holmgången, Malmö
Flera av Enköpings parker

(Josefsson & Spets 2014)

ENKÖPINGS RIKTLINJER FÖR FICKPARKER

- Tydlig rumslighet, ofta omgärdad av en tät häck, träd och buskar
- Tillgång till sittplatser
- Användande av vatten i någon form, exempelvis en damm eller fontän
- Tilltagna planteringar med perenner, lökväxter, klättrväxter, buskar och träd
- Hårdgjorda ytor med material såsom marktegel, gatsten, grus eller stensmjöl
- Sällan förekommande klippta gräsytor

(Rosenholm & Rosenholm 2008, Mattson i UR Samtiden 2013, Arvidsson 2016)

Gröna kransorter

De kommuner som har intervjuats berättar att parkarbetet görs även i de kringliggande småorterna inom kommunen och inte bara i den större staden. Arbetsledare Stefan Persson (2016) i Laholm förklarar att det är viktigt att göra satsningar som gynnar invånarna i de mindre orterna på landsbygden. Att de kommunala skattepengarna kommer även dem till nytta. Detta går i linje med Kommunallagen. Enligt 2 kap. 2 § i Kommunallagen (1991) ska kommuner och landsting "behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat". Därför ska de kommuninvånare som bor på landsbygden kunna ta del av parkförvaltningens arbete precis som de människor som bor i kommunens centralort. Att behandla alla lika är något som även stadsträdgårdsmästare Bo Ekros (2016) i Sävsjö betonar i sitt förhållningssätt gällande att prioritera arbete och bemöta kommuninvånarnas önskemål.

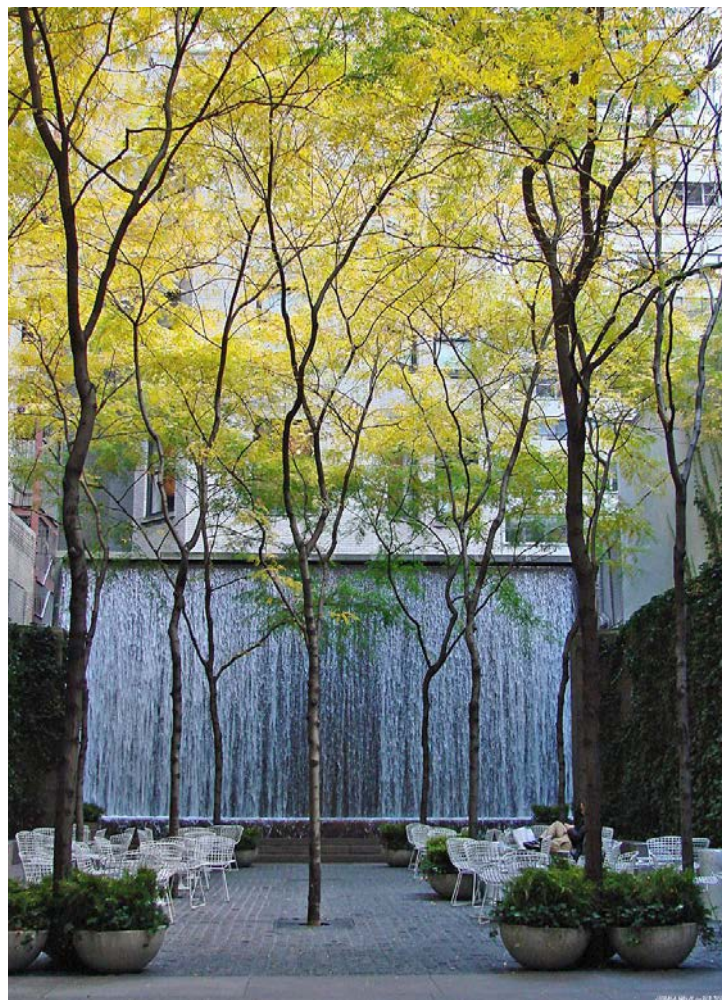
Som parkförvaltning kan det vara svårt att fördela sina resurser så att ingen glöms bort. De intervjuade kommunerna har olika sätt att hantera detta. I Laholm har ett projekt som kallas "Tätortsförsköning" startats. Projektet har inneburit att 14 tätorter i kommunen har fått någon typ av åtgärd eller kommer att få. Projektet med den sista tätorten kommer att starta 2021. Detta är ett sätt för parkförvaltningen att uppmärksamma alla ytor i kommunen och likt kommunallagen behandla kommuninvånarna lika. (Fajerson 2016)

Enköping och Sävsjö har valt att ha ett särskilt arbetslag som enbart fokuserar på skötseln av de mindre tätorterna i kommunen. Detta gör att dessa ytor inte glöms bort utan prioriteras i den vardagliga skötseln. (Arvidsson 2016, Ekros 2016)

"Det är ett lyft att få en sådan rotation. Det hade vi inte tidigare. (...) Det blev ju sist prioriterat. De fick inte sin beskärda del helt enkelt. Så det där blev ett lyft för Enköpings kommun."
(Roine Andersson 2016, om att kransorterna nu sköts med ett särskilt arbetslag)

Figur 19. Blomsterlådorna på broräcket i Vrigstad, en av kransorterna i Sävsjö kommun.

Ovan: Figur 16. Paley Park i New York.
Ovan till höger: Figur 17. Fickpark i form av idéträdgård i Enköping.
Nedan till höger: Figur 18. Pastor Spaks Park i Enköping.

Reflektion SMÅ YTOR STORA VÄRDEN

De intervjuade kämpar, liksom många andra parkförvaltningar, med intressekonflikter kring den kommunala marken. Många aktörer är inblandade, med sina egna behov i fokus, och ofta är det just parkmarken som stryker på foten. De studerade parkförvaltningarna är inga undantag och under intervjuerna förstår vi att deras framgång inte ligger i att de har en större mängd grönytor än andra kommuner. Det blir också tydligt att det inte är de övergripande strategierna eller stora dragen i grönyteplaneringen som kommunerna betonar. Det de istället lyfter fram och som gör att de utmärker sig i Sverige, är sättet att utnyttja den parkmark de har på ett mer effektivt vis. De ser värdet i de små ytorna i staden och hur de tillsammans bidrar till en sammanhängande grönstruktur. Genom att inkludera refuger, rondeller och andra små överblivna ytor växer uppfattningen av parkmarkens omfattning. Områden som traditionellt inte planteras med perenner, buskar och träd har de intervjuade kommunerna sett potentialen i. När de maximerar upplevelsevärdena på dessa ytor blir effekten stor och intrycket av en grön stad påfallande.

GESTALTNING

När frågan under intervjutillfället ställs, gällande vad Enköpings parkförvaltning väljer att fokusera på när utemiljön ska gestaltas blir svaret följande:

“Det ska vara billigt att sköta. Inte något som innebär onödig skötsel i förhållande till hur fint det är.”
(Helena Ingmar 2016)

Detta resonemang genomsyrar alla de studerade kommunerna: att en kommunal parkyta kräver en effektiv skötsel i förhållande till det visuellt tilltalande värde som den har. Ett risigt buskage som ska göras om måste exempelvis omgestaltas till en yta som är lättare för parklaget att sköta och som upplevs vackrare än tidigare. Bergius (2016) betonar att det är en balansgång att kunna avgöra när det upplevelsemässiga får lov att väga tyngre än det driftseffektiva. Samtidigt är det parklagets styrka att snabbt kunna inse när åtgärder måste göras och platsens design förändras.

Av intervjuerna framgår det att utformningen blir bäst om så många inblandade som möjligt får ta del av förslagen och komma med synpunkter. Att involvera skötsel- och anläggningspersonal i planprocessen är ett sätt att säkerställa god gestaltning, menar samtliga parkförvaltningar. Det kan exempelvis innebära att granska avstånd på ritningar som påverkar driftseffektiviteten, eller att dela med sig av erfarenheter kring växtmaterial. Ett gott samarbete under gestaltningsarbetet kan också medföra en bättre förståelse för hur människorna i staden använder sin utemiljö och vilka behov som finns på olika platser. Detta genom att ta tillvara på skötsel- och anläggningslagets kunskap och erfarenhet från det dagliga arbetet och den lokala kännedomen av platsen.

Anpassning till användning och omgivning

Arbetsledare Johan Arvidsson (2016) menar att en viktig aspekt då en park ska utformas är att ytan anpassas till dess omgivning, användning och vilka behov som finns på platsen. Detta framhåller även Catherine Dee (2001) i boken “Form and Fabric in Landscape Architecture”. Dee förklarar att en designer måste vara mottaglig för människors användning och upplevelse av landskapet och svara mot de krav som finns. Olika behov såsom kulturella, sociala, politiska, ekonomiska och miljömässiga måste samverka när grönstruktur ska planeras. Dessutom har barn, vuxna, äldre, olika etniciteter och kulturer, män och kvinnor olika sätt att uppleva och använda utemiljöer. Allt detta måste tas hänsyn till vid gestaltningsarbetet.

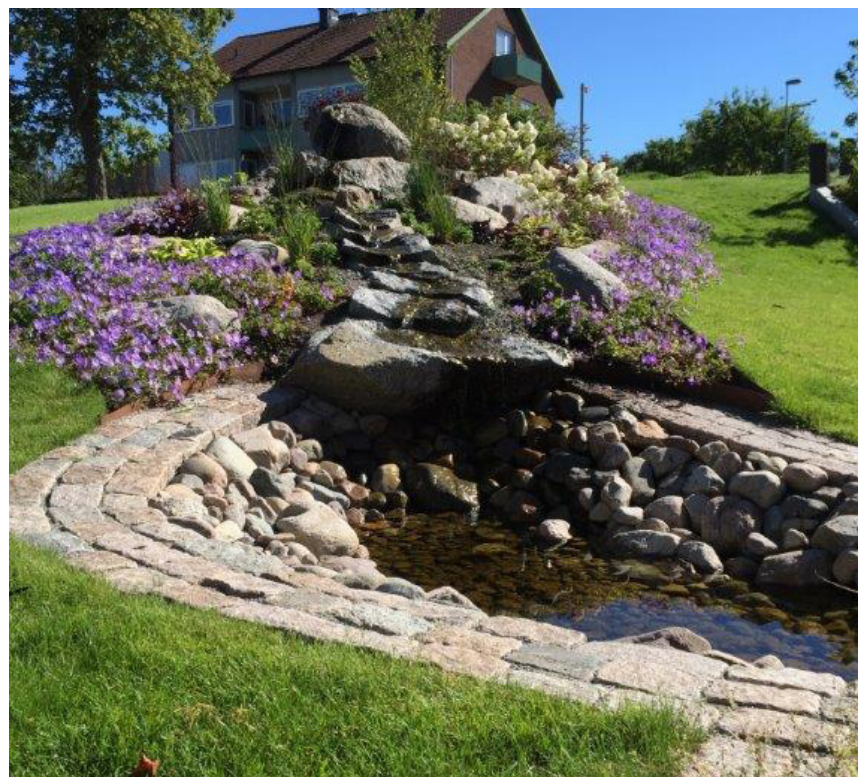
Enköping ger prov på detta i sitt arbete med stadens grönytor, berättar arbetsledare Johan Arvidsson (2016). Ska exempelvis en ny fickpark i Enköping anläggas eller rustas upp styrs gestaltningsarbetet av omgivningens användning och önskemål. En fickpark i ett villaområde har helt andra förutsättningar än om den är placerad i ett lägenhetsområde, resonerar parkförvaltningen. I villaområdet bor ofta barnfamiljer och äldre och mycket grönska finns redan i den privata trädgården. Därför kan behovet vara att skapa en social samlingsplats med grill och lekutrustning för kringboende. I ett lägenhetsområde, där människor bor nära varandra och ingen privat trädgård finns tillgänglig i anslutning till boendet, kan det istället behövas avskilda och grönskande platser som är användbara för den som vill vara för sig själv och komma närmre naturen.

Identitet och kulturarv

Grönområden kan vara identitetsskapande för en stadsdel eller en hel stad, menar Karl Lövkvist (1999) i faktabladet “Gröna Fakta”. De bidrar bland annat till upplevelsen och orienterbarheten. Samtidigt som grönområdena, enligt författaren, påverkar stadens identitet, så kan en medveten gestaltning av en grönyta förtydliga dess egen identitet. Av fallstudierna framkommer det att kommunerna medvetet jobbar med att förstärka identiteten för de kommunala parkerna. Detta kan innebära att de i gestaltningsarbetet fördjupar ett särskilt tema eller lyfter fram de historiska dragen på platsen. Den forna användningen, framstående personer från trakten eller utmärkande händelser på platsen är exempel på sådant som kan belysas.

Figur 20. Fridegårdsparken i Enköping är döpt efter Jan Fridegård och vid parkens ingång syns en staty föreställande författaren. På fotot är statyn utsmyckad i samband med stadens årliga trädgårdsdag.

Figur 21. Gestaltningsarbetet av Tingshusparken i Sävsjö har hämtat inspiration från historien. Förr i tiden fanns en vattenkälla på platsen och den symboliserar nu av ett porlande vattenfall som mynnar ut i en slingrande vattensamling.

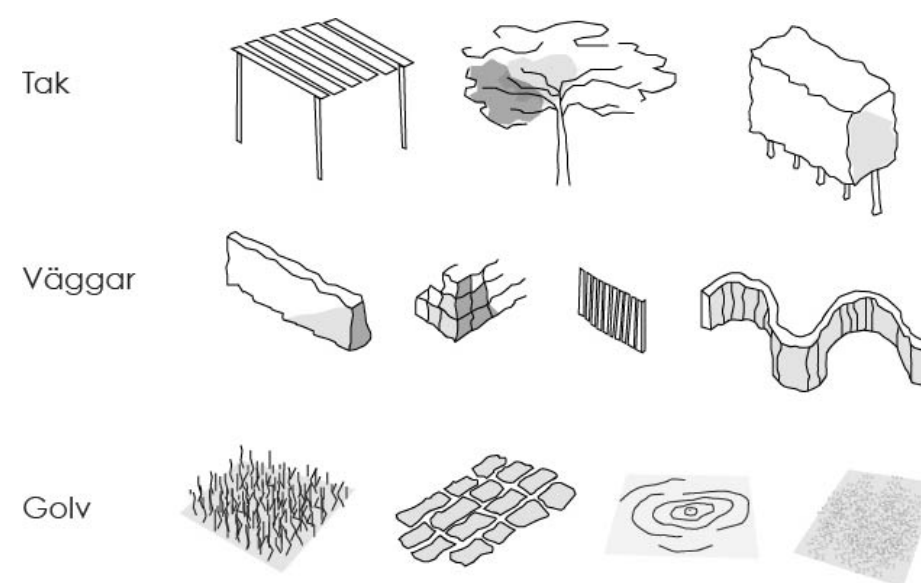
Den historiska kopplingen i gestaltningsarbetet behöver inte bara vara en inspirationskälla till identitetsskapande. Det kan också innebära ett bevarande av kulturarv. Kulturarv beskrivs, enligt Riksantikvarieämbetet (2016), som alla materiella och immateriella uttryck för mänsklig påverkan. Det kan exempelvis vara miljöer, konstruktioner, spår eller lämningar och omfattar även landskapet och stadernas parker. Eftersom detta kulturarv är föränderligt och växande till sin natur krävs det att vård och underhållsåtgärder görs för att arvet ska finnas kvar.

I de fall där parkmiljöer är av historisk betydelse blir parkförvaltningens roll viktig. Gustavsson och Ingelög (1994) förklarar i boken “Det nya landskapet” hur historien på platsen kan plockas fram och hur det kulturarv som parkförvaltningen ansvarar för kan synliggöras. De beskriver hur fysiska lämningar och kulturhistoriska märken kan förstärkas och framhävas för att skapa en koppling till det förflutna och levandegöra landskapets historia. Ett sådant arbete bidrar även till att stärka platsens identitet. Klosterparken i Enköping är ett exempel, uppförd på historisk mark från 1300-talet. Där har parkavdelningen valt att markera dåtidens klostermurar med stenar i gräset (Rosenholm & Rosenholm 2008).

En omsorgsfull namnsättning är ett annat sätt att fördjupa en grönytas identitet. Genom att tilldela de olika parkerna namn som passar in på dess befintliga identitet eller förstärker en ny, markerar parkförvaltningen grönyttans värde. Namnen blir dessutom praktiska när de olika parkerna ska diskuteras inom parkavdelningen, eller informeras om till besökare. (Bergius 2016)

Rumslighet

I Enköping förstärker parkförvaltningen upplevelsen i stadens parker genom att arbeta med rumslighet (Rosenholm & Rosenholm 2008). Catherine Dee (2001) beskriver att rumslighet skapas genom samspelet av väggar, tak och golv.

Figur 22. Exempel på landskapselement som fungerar som tak, väggar och golv och bidrar till en grönytas rumslighet.

VÄGGAR

Väggarna kan enligt Dee (2001) utgöras av en klippt häck som skyddar mot vind och insyn samt bidrar med en inramning till platsen. De kan också exempelvis bestå av byggnader, murar, plank, pelarformade träd, jordvallar eller terrasseringar. Författaren förklarar vidare att väggarna är viktiga rums- och aktivitetsavskiljare. I det avseendet finns det möjlighet att avgöra hur öppen eller sluten en plats ska vara. Väggarna är nämligen, enligt Dee, de främsta elementen för att definiera slutenhet. En helt omgärdad plats kan ge chans till avskildhet och skydd, men kan också uppfattas som hotande och osäker i stadsmiljö. En plats som istället är sluten på två eller tre sidor innebär lä men också överblick. Väggar kan förutom

att vara rumsdefinierande element dessutom bidra till mikroklimat och skapa särskilda lokala växtförutsättningar.

I Sölvesborgs Fyra årstiders park är det perennplanteringarna med inslag av prydnadsgräs som representerar väggar (Höijer 2016). Växterna som varje vår trimmas ned bidrar till att parkens rumslighet förändras över året. På våren är ytan öppen och genomsiktig åt alla håll. Därefter ökar sakta rumsligheten i takt med att perennerna börjar växa och under sensommaren uppnår väggarna sin maximala höjd på en till två meter.

GOLV

I Enköping läggs det extra krut på att framhäva rumsligheten med hjälp av ett välgjort golv, ofta bestående av markbeläggningar eller täta perennplanteringar (Rosenholm & Rosenholm 2008). Markplanet kan förutom detta exempelvis utgöras av ängsytta, grus, vatten eller klippt gräs (Dee 2001). Effektfulla tvådimensionella mönster kan skapas då material med olika former, texturer och mönster blandas, förklarar Nick Robinson (2004) i boken “The Planting Design Handbook”.

Skillnader i markmaterial bidrar inte till samma tydliga rumslighet som vid användandet av vertikala element (Dee 2001). Detta kan dock ses som dess styrka. Golvet, menar Robinson (2004) ger trots sin rumsindelade effekt ändå möjlighet till fri sikt och rörelse både inom och över olika angränsande rumsligheter.

TAK

Platsers rumslighet kan förstärkas med hjälp av ett tak som skyddar mot regn och sol, ramar in platsen, skapar blickfång eller samverkar med den övriga omgivningens struktur (Robinson 2004). Taket kan i Enköping exempelvis bestå av högresta trädkronor eller klätterväxter på pergolas. Dee (2001) beskriver hur himlen i sig också kan utgöra en känsla av tak.

Figur 23. I Pastor Spaks park i Enköping definieras väggarna av pergolas och formklippta häckar. Golvet utgörs av en varierad markbeläggning och blommande perennplanteringar, och takplanet bildas av högvuxna trädkronor och pergolans bågform.

Ståndortsanpassning

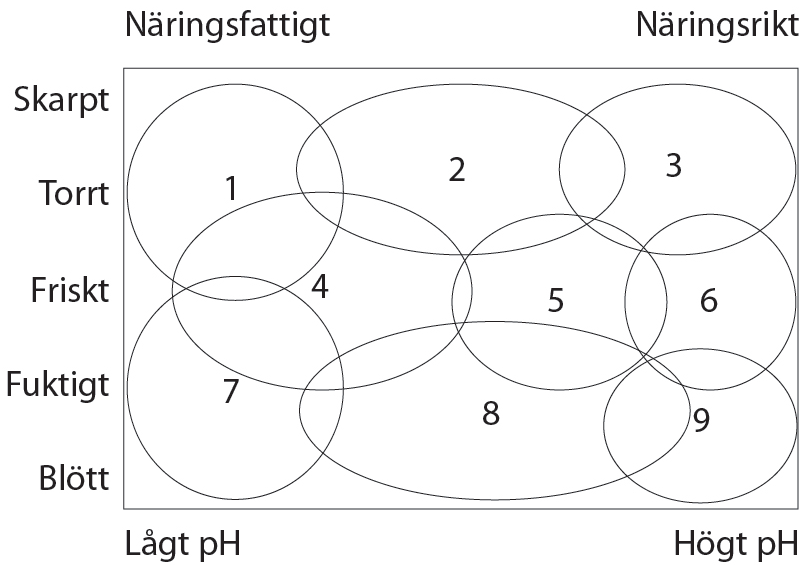
Att välja lämpligt växtmaterial, anpassat efter platsen och de skötselresurser som finns, är en bidragande faktor för en lyckad gestaltning med skötleffektivitet och upplevelserikedom i fokus. Växter som är lättodlade, friska och robusta samt valda efter platsens förutsättningar, är avgörande (Rosenholm & Rosenholm 2008).

Stefan Lagerqvist (2016) menar att det är viktigt att noggrant studera förutsättningarna på platsen innan en plantering ska göras. Ljusförhållande, jordtyp, tillgänglig jordvolym, saltpåverkan och vattentillgång behöver granskas för att kunna göra en bedömning av vilka egenskaper platsen har och vilka växter som kan trivas där. Kristina Höijer (2016) fyller i detta resonemang och menar att växtmiljön i staden kan variera mycket och att mikroklimat kan skapas inom korta avstånd. För att förstå möjligheterna måste därför varje plats ses som unik.

Att studera en plats växtförutsättningar kan likställas med att reda ut vilken “Ståndort” platsen har. Hansson och Hansson (2011) beskriver begreppet i sin bok “Perenner - Inspiration skötsel lexikon”. Enligt författarna anger ståndorten villkoren på platsen i relation till växternas ursprungliga miljö, det vill säga den växtplats de har i vilt tillstånd. Genom att ta reda på ståndorten kan man förstå vilka växter som kommer att trivas på ytan som ska planteras. Det ger också bra grund för vilka växter som passar att samplantera och som kommer att frodas tillsammans. Nationalencyklopedin (1995) ger följande definition:

“Ståndort, numera mindre vanligt ord för biotop för växter. Ståndortsfaktorer avser de rådande ekologiska förhållandena på växtplatsen, t.ex. ljus- och vattentillgång samt markförhållanden.” (Nationalencyklopedin 1995)

I diagrammet nedan, hämtat ur ett kurskompendium i vegetationsbyggnad, beskriver Allan Gunnarsson (1997) nio olika ståndorter med utgångspunkt från den svenska naturen. Områdena överlappar varandra för att visa att gränserna mellan närliggande ståndort är överskridande och flexibla. Varje ståndortsområde innehåller olika egenskaper gällande näringsstatus (näringsfattigt-näringsrikt), vattentillgång (blött-skarpt) och pH-värde (lågt-högt). Varje område har även en koppling till motsvarande vegetationstyp i det svenska skogspräglade naturlandskapet och betets/slätterlandskapet.

Figur 24. Ståndorterna indelade i nio grupper.

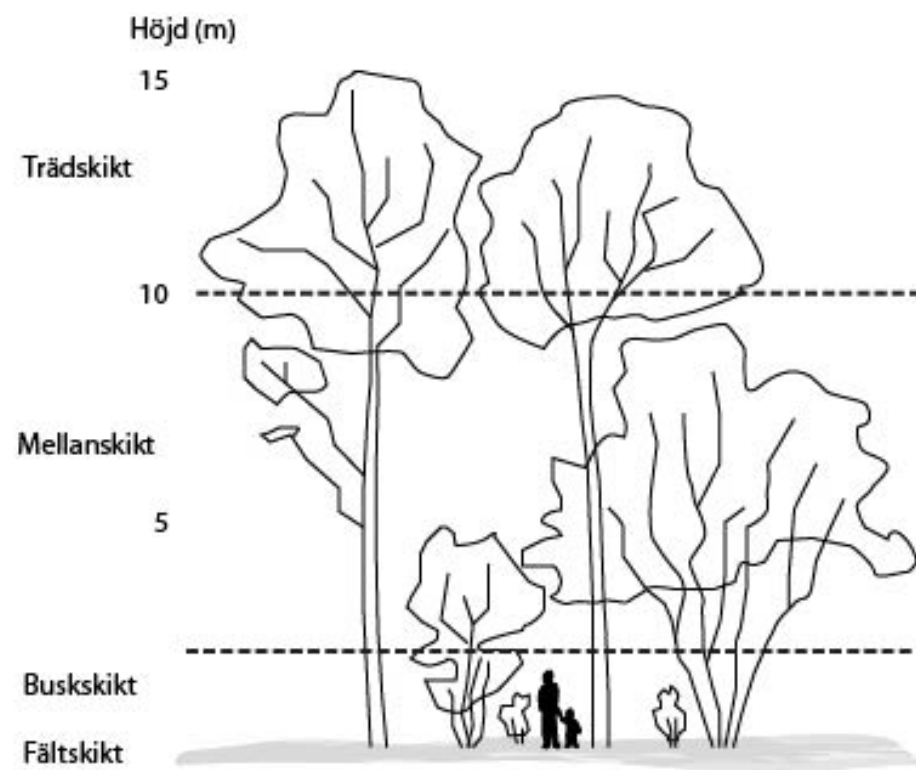
Ståndortsdiagrammet kan vara en viktig vägledning för att kombinera och konstruera växtmiljöer i flera skikt eller för hela växtsamhällen och biotoper. Det kan även användas för att skapa planteringar med lång varaktighet eller för växtmiljöer med begränsade skötselinsatser där växterna får konkurrera relativt fritt. I extrema ståndortslägen och i de fall där optimal tillväxt önskas, samt då särskilda och starka växtkaraktärer efterfrågas är kunskapen om ståndorten en bidragande faktor till ett lyckat resultat. (Gunnarsson 1997)

Ståndortsanpassade planteringar är Sävsjös specialitet. Den bästa strategin, menar Lagerqvist (2016), är att arbeta med den befintliga jorden på plats. Denna kan i viss mån blandas för att förstärka ståndorten och ge växterna de bästa förutsättningarna för att snabbt sluta sig. När växterna väl etablerat sig och täckt ytan kan onödigt ogrärensande undvikas och resurser sparas. Ståndortsanpassningen syns särskilt i de små ytorna kring vägar och gator i Sävsjö. Där har Lagerqvist använt tork- och salttåligt växtmaterial som trivs i den extrema växtmiljön som råder. Lagerqvist menar att det är svårare att arbeta med näringsrik jord och gödselgynnat växtmaterial eftersom den typen av förutsättningar även gynnar svårhanterligt ogräs. Innan perennerna hunnit sluta sig finns risken att ogräset redan tagit över.

Ståndortsdiagrammets motsvarande vegetationstyp i det svenska A) skogspräglade naturlandskapet och B) betets/slätterlandskapet:

1. A) Gles tallskog av lav-, ris- respektive kruståteltyp.
B) Torra ris- och gräsheddar.
2. A) Tallskog av ris/grästyp och glesa löv/bland-skogar av ris/gräs-typ.
B) Ris/gräs/örthedar och magra torrängar.
3. A) Gles tall- eller lövblandskog av kalkrik typ.
B) Stäpp/alvarmiljöer och kalkrika torrängar.
4. A) Granskog av blåbärsris- och lågormbunkstyp samt örtfattiga bland- och lövskogar.
B) Ris/gräsheddar och gräsdominerade friskängar.
5. A) Örtrika lövskogar såsom ek-, bok- och lindskog.
B) Örtrika torr- och friskängar samt god åker- och trädgårdsjord.
6. A) Ädellövskog av örtrik eller högörtstyp med alm/askskog som dominerande typ.
B) Örtrika torr- och friskängar.
7. A) Gles sumptallskog av ristyp med glasbjörks- och porsinslag.
B) Fukthedar och mossar.
8. A) Gran-, björk- och gråalskog av ormbunks- och högörttyp, sumpskogar med gran-, björk- och blandskog av ris- och örttyp samt salixdominerade sumpsnår “skogar”.
B) Gräs-, starr- och fräkenbunkade fuktängar samt kärr av fattig respektive medelrik typ.
9. A) Askskog av högörttyp, sumpskog (alkkärr/stranalskog) av högörttyp.
B) Kalkfuktängar och rik/extremrikkärr.

(Allan Gunnarsson 1997)

Figur 25. De olika skikten i en strukturiell plantering.

Strukturiella planteringar

En metod för att skapa en grönyta med stora upplevelsevärden och effektiv skötsel är att arbeta med växtbestånd i strukturiella planteringar (Lagerqvist i Odlar med stadsgrönt 2011). Strukturiella planteringar är ett samlingsnamn som Björn Wiström et al. (2009) beskriver i faktabladet "Gröna Fakta" på följande vis:

"Vegetationstyper där träd, buskar och örter av olika slag växer tillsammans i art- och formrika miljöer med varierande skiktning och horisontell fördelning. Med skiktning menas här lövverkets vertikala fördelning, där koncentrationer av vissa nivåer kan ge upphov till mer eller mindre tydliga skikt av växtlighet i form av krontak, övre och nedre trädskikt, mellanskikt, buskskikt och fältskikt. Detta möjliggörs av och gynnar en stor artrikedom av träd, buskar och örter i vår utemiljö."

PRINCIPER FÖR TRÄD- OCH BUSKSKIKT I EN STRUKTURRIK PLANTERING PÅ BEGRÄNSAD YTA

Eftersom alla växter planteras samtidigt är det viktigt att få till rätt proportioner mellan arterna i trädskiktet, mellanskiktet och buskskiktet. Om det ska finnas ett trädskikt bör den större mängden av dessa träd vara ljuskrävande arter. En mindre mängd skuggträd kompletterar och bildar tillsammans med skuggtåliga buskar ett mellanskikt. Ett lägre buskskikt i ögonhöjd är viktigt för att förstärka upplevelsen. Undvik träd- och buskarter som skjuter mycket rotskott. Gallra, röj eller stamma upp beståndet så att karaktärer och särdrag lyfts fram. Kombinera gärna olika principer för att ge variation inom planteringen. Ta vid gallringen ner alltför storväxande skuggtåliga individer och låt dem börja om från stubbskott.

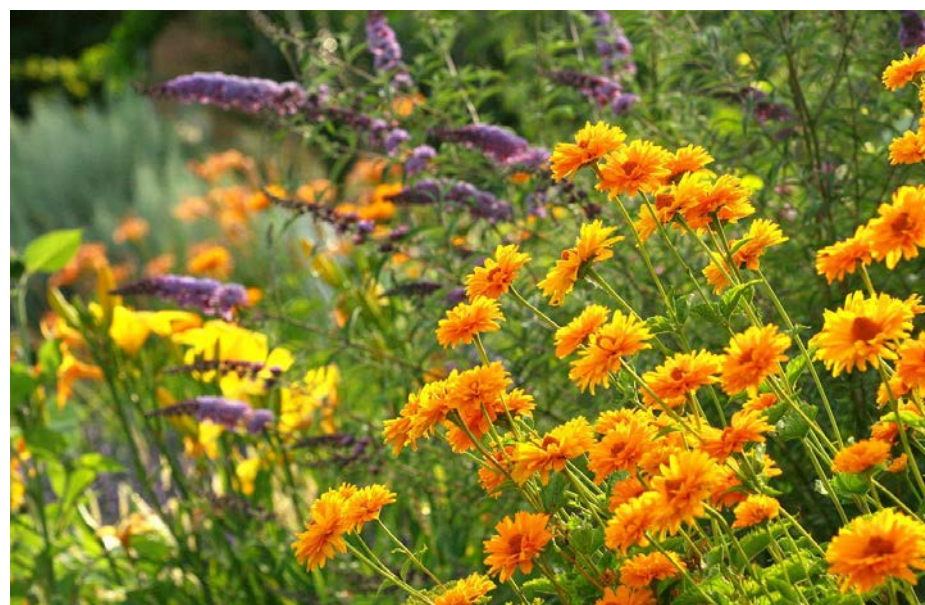
(Wiström et al. 2009)

Fördelen med strukturiella planteringar är att de på en mindre yta kan erbjuda miljöer med hög mångfald, både upplevelsemässigt och biologiskt (Wiström et al. 2009). Roland Gustavsson och Torleif Ingelög (1994) bekräftar detta i boken "Det nya landskapet". De menar att många värden uppstår i blandade bestånd med god underväxt. Jordmånen förbättras, uttorkning förhindras, stabiliteten mot starka vindar ökar och problem med vattenskott minskar. Dessutom främjas flora och fauna såsom insekter, fåglar, däggdjur, svampar, mossor och lavar. Det bildas även en estetiskt mer livfull och varierad skogsmiljö, med välutvecklade småträd och buskar. Den strukturiella planteringen kan göra att mindre ytor upplevs som större i jämförelse med ett enskiktat bestånd.

Även om principen för strukturiella planteringar oftast appliceras på tätortsnära skog, kan sättet att tänka vara användbart i mindre planteringar med buskträd, buskar och perenner. Ett lyckat exempel är de planteringar vid Sävsiö järnvägsviadukter som med sin lummighet och täta vegetation bildar en grön oas mitt i staden (Lagerqvist 2016). Där har växtligheten med tiden utvecklat sig till flerskiktade bestånd där de mindre trädens stammar står upp till ett krontak. Buskar skapar ett buskskikt och perennerna har i fältskiktet slutit sig samman till en tät grönska där det är svårt för ogräset att få fäste. Genom att på detta vis skapa ett stabilt system där gallring och uppstamning av växtmaterialet successivt sker hämmas ogräset och skötselbehoven minskar (Wiström et al. 2009).

Perenner

En större användning av perenner i offentlig miljö innebär många fördelar. De studerade kommunerna har alla utökat mängden perennplanteringar eftersom de menar att det bidrar till större variation och upplevelse av det offentliga rummet. Med perenner i fokus blir planteringarna vackrare och mer uppskattade av stadens invånare. Dessutom ökar den biologiska mångfalden. Parkförvaltningarna förklarar att det i många fall kan vara mer kostnadseffektivt att använda perenner i jämförelse med årliga blommor eller klippta gräsytor. I Enköping förespråkar de starkt den perenna rabattens fördelar och visar på att kostnaderna för parkskötseln inte ökat, trots stora satsningar på perenna ytor istället för sommarblomsplanteringar (Mattson i UR Samtiden 2013). Stefan Lagerqvist (2016) menar att också övergången från klippt gräsyta till perennplantering medför en ekonomisk vinning i form av minskad skötsel.

Figur 26. Färgsprakande perenn växtkomposition.

VAL AV PERENNER

När det kommer till växtval är det viktigt att använda ett robust växtmaterial, förklarar Rosenholm och Rosenholm (2008) i boken "Växtkomposition - idéer från Enköpings parker". Med detta menar författarna växter som är tåliga, har god förmåga att täcka marken samt är stabila och inte behöver bindas upp. Det är även viktigt att arterna är av frisk karaktär, att de sällan drabbas av sjukdomar och skadeangrepp och klarar av platsens ståndort (Hansson & Hansson 2011). För att välja rätt sorts perenn bör även platsens användning och dess angränsande ytor tas i beräkning. Är planteringen nära en gräsmatta är det bra om växterna i kantzonen klarar av att bli naggade av gräsklipparen (Rosenholm & Rosenholm 2008). Befinner sig rabatten nära ett gångstråk där många hundar blir rastade, bör växtmaterialet kunna stå emot urinstänk (Olofsson 2016).

Många estetiska faktorer spelar också in vid valet av perenner. Ofta hamnar blommornas färg i fokus men Rosenholm och Rosenholm (2008) förklarar att det för offentliga planteringar är av stort värde att även tänka på form, färg och textur på hela växten. I Enköping väljs perennerna i första hand utifrån formen. Växtsättet, bladformen och blomformen påverkar gemensamt intrycket av växtens form och vilket som väger tyngst kan variera under året. Perennernas färg är också avgörande för upplevelsen, men är enligt författarna inte lika viktigt. En alltför blandad färgskala kan dock ge ett stökigt intryck och det är därför bra att begränsa antalet arter och använda många individer av samma. Växtens textur avser ytornas karaktär, om de är blanka, matta, ludna eller rynkiga. Kontraster i olika texturer kan vara effektfyllt då de framhäver varandra.

Rosenholm och Rosenholm (2008) betonar att just kompositionen, hur växterna förhåller sig gentemot varandra, är en grundläggande aspekt när rabatten ska gestaltas. För att komponera olika perenner till en vacker helhet behövs det variation i växtmaterialet. Författarna förklarar att det är en fin balansgång mellan en komposition med för mycket variation, som ger ett stökigt intryck, och en rabatt med för lite variation, som blir tråkig och livlös. Kontrastverkan gällande växternas form är dock svårare att överdriva än när det handlar om växternas färg. För att göra planteringen intressant är det alltså bättre att samplantera arter med många olika former än att försöka skapa kontrast med färg. En annan princip som författarna nämner är att bygga upp en harmonisk helhet genom repetition i växtvalet. Att plantera samma växtart på flera ställen ger planteringen en samstämd rytm och binder ihop dess olika delar.

Figur 27. Samstämd växtkomposition med lugnt uttryck.

MARKTÄCKANDE PERENNER

För att perenner ska vara ett skötsleffektivt alternativ, menar Kristina Höijer (2016) att det är viktigt att de snabbt efter plantering sluter tätt. Är jorden täckt med växter blir det nämligen mindre plats över till ogräs och färre skötselinsatser behövs. Marktäckande perenner är ett bra val i offentliga planteringar eftersom deras utbredande växtsätt täcker jorden effektivt. Förutom att tränga undan ogräs bidrar de marktäckande växterna även till att markfukten behålls. (Rosenholm & Rosenholm 2008)

Figur 28. Marktäckande perenner breder ut sig under buskarna i en av Sävsjös planteringar.

Marktäckare planteras med fördel under träd och buskar, där de kan breda ut sig under grenar och bladverk, eller i framkanten av rabatten som avslut mot angränsande yta (Rosenholm & Rosenholm 2008). Stefan Mattson menar i UR Samtiden (2013) att det gör mycket för helhetsintrycket av planteringen om just kanten är sluten och tätväxande. Att låta samma marktäckare täcka större områden eller återkomma på flera ställen i planteringen är också ett bra sätt att knyta samman, skapa en grön bas och binda ihop rabattens olika delar (Rosenholm & Rosenholm 2008).

”Plantor som genom skott, rankor, blad och utlöpare mattformigt breder ut sig tätt över markytan.”
(Bengtsson 1989, definition av marktäckare.)

Figur 29. För skuggiga och torra lägen är sockblomma, *Epimedium grandiflorum*, en bra marktäckare. (Lagerqvist 2016)

Variation under året

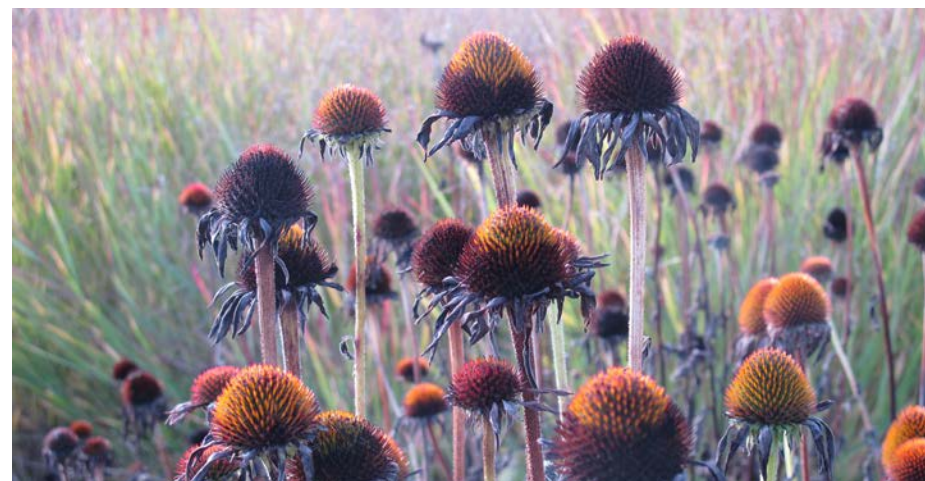
Bo Ekros (2016) berättar att det är betydelsefullt att det sker en förändring i parkerna. Att det finns en dynamik och upplevelse i växtligheten som skiftar under årets lopp. Stefan Mattson i UR Samtiden (2013) fyller i Ekros resonemang och menar att denna variation ger besökaren ytterligare anledning att komma tillbaka till en plats. Genom dess föränderlighet och skiftande uttryck erbjuder parken ständigt något nytt att upptäcka.

Fyra årstiders park i Sölvesborg är ett bra exempel på skiftningar över året. På Sölvesborgs Kommuns (2016) hemsida beskrivs hur parken under tidig vår blir ett hav av färggranna lökväxter som senare successivt övergår i en perennplantering med lång blomningstid. Mot hösten skapas en explosion av höstfärger och när blad och blommor slutligen faller, är de skulpturala formerna av stjälkar och blomställningar fortfarande kvar. Snö och glittrande rimfrost förhöjer skepnaderna ytterligare. Helårsupplevelsen bygger på att även vinterkvaliteterna uppskattas och att perennerna får vissna ner och stå kvar ända till tidig vår.

För att snabbt väcka parkerna till liv efter vintern är det lyckat att satsa på lökväxter. Parkförvaltningarna i Enköping och Sävsjö betonar hur uppskattat det är när de tidigaste lökarna tittar upp framåt vårkanten, både i rabatter och gräsytor. I löksammanhang är masseffekt eftersträvsvärt, menar kommunerna. Stora fält av lökväxter kombineras så att de på samma yta avlöser varandra och de övriga perennerna. Högre lökväxter, såsom *Allium aflatunense* och *Fritillaria imperialis* sätts med fördel tillsammans med låga buskar och bidrar med tidig blomning. Efterhand som det behövs fylls lökarna på och kompletteras.

Figur 30. Tidig sommar i Fyra årstiders park.

Figur 31. Vackra fröställningar på hösten i Fyra årstiders park.

Reflektion GESTALTNING

När resurserna minskar och parkförvaltningens budget tajtas till, blir det skötsleffektiva tänket allt viktigare i gestaltningsarbetet. Vi märker att de intervjuade ofta återkommer till avvägningen som görs mellan en plats upplevelsevärden och dess skötsleffektivitet. På ytor där det är befogat förklarar kommunerna att de medvetet lägger högre resurser och låter den visuella effekten gå ut över enkelheten i skötsel.

Samtidigt märks det att synen på vad som är upplevelserikt hos en grönyta har förändrats hos våra studiekommuner. Ett traditionellt tänkande kring grönyteutformning har övergått i ett mer innovativt växtanvändande. Från deras berättelser förstår vi att det tidigare exempelvis kunde ha ansetts som vackrast och prydligast med en klippt gräsmatta kantad av en sommarblomsrabatt. Idag visar man istället större uppskattning vid en luftig och något vildväxande, extensivt skött perennrabatt. Detta blir då ett exempel där ett minskat skötselbehov ändå ger högre upplevelsevärden. Avvägningen mellan en upplevelserik kontra skötsleffektiv gestaltning kan därför vara betydligt mer nyanserad än man kan tro.

En genomtänkt gestaltning kan ge grönytan en särställning och därmed framhäva den som en viktig del i staden, menar de intervjuade. När ytan uppfyller viktiga behov och kopplas till omgivningens identitet är det lättare att argumentera för den som en självklar tillgång i staden. I intervjuerna framhävs ofta rumsligheten som en viktig aspekt för både funktionen och upplevelsen på platsen. Vi menar att detta är något som särskilt har effekt när man arbetar med de små ytorna i staden. Genom att betona grönyternas rumsligheter blir det lättare att öka upplevelsevärdet av dem, trots att ytan är liten.

Strukturrika planteringar är ett effektivt sätt att skapa rumslighet på liten yta. Begreppet är vanligare använt i projekt med stadsnära skogsmiljöer, men i uppsatsen syftar vi till ett mer småskaligt sammanhang. Vi menar att strukturrika planteringar går att skapa även på liten yta, förutsatt att lägre arter används. Det övre skiktet består då av ett lågt krontak, mellanskiktet av buskar, buskskiktet av större perenner och fältskiktet av marktäckande perenner.

Vid valet av perenner är det lätt att fastna i en palett av välkända, beprövade arter. Vi menar att parkförvaltningen vinner mycket på att våga testa nya perenner. Detta både för att ge en större variation till stadens sammanlagda uttryck, men också för att utvärdera nya arter. Att parkförvaltningen använder de växter som plantskolorna framställer gör att ett mer tillförlitligt underlag i bedömningen av dess lämplighet kan tas fram.

Slutligen bör vikten av att satsa på lökväxter i perennplanteringarna betonas. Samtliga parkförvaltningar har framhållit den goda respons de fått från besökare och invånare av den vackra vårfärgingen. Lökväxterna blommar under den period på året då perennrabatten ser som mest trist ut och de nedvissnade lökbladen döljs effektivt när perennerna sedan kommer igång och växer sig större.

Samarbete inom hela parkförvaltningen

Anläggningen är på många sätt ett avgörande skede när en plats görs om. Det är nu som grunden läggs för hur bra etableringen och den framtida utvecklingen av växtmaterial ska gå. Vid anläggningen är det många beslut som ska tas och av fallstudierna framkommer det att en god kontakt mellan alla inblandade parter är av yttersta vikt. För att nå bästa resultat bör det finnas ett nära samarbete mellan de som har planerat ytan, de som anlägger den och de som ska sköta om den.

En fördel när dialogen fungerar är att anläggningsarbetet kan göras även utan detaljerade ritningar eller planer. När samarbetet fungerar går det enkelt att vara flexibel och stämma av med varandra allteftersom processens gång. Arbetsledare Johan Arvidsson (2016) berättar om hur arbetet med anläggningslaget kan fungera:

“Det är kärnan (...) Det är bland det viktigaste att man har ett anläggningslag så nära (...) De som jobbar på kontoret behöver ju inte göra några ordentliga ritningar ens. Man kan ju gå ut och rita nästan och spreja direkt på gräsmattan (...) Och så kan man vara med hela tiden och följa upp. “Nej det blev inte så bra det här hörnet, nu gör vi så här istället!” (...) Man behöver inte göra en massa skrivningar att det ska vara den här jorden och... Det är ganska mycket grejer som man slipper med det här.”
(Johan Arvidsson 2016)

En annan fördel med ett nära samarbete är att åtgärder kan göras snabbt och direkt när problemen upptäcks. Mona Bergius (2016) berättar att de eftersom de har eget anläggningslag enkelt kan ta itu med oplanerade mindre ryck utan att behöva gå omvägen genom en beställarorganisation.

“Det blir ju en helt annan administrativ koloss. Man kan inte vara flexibel på det sättet, från en vecka till en annan.”
(Mona Bergius, 2016. Om risken med en beställar-utförarorganisation.)

Den viktiga jorden

Parkförvaltningarna menar att det vid anläggning av planteringsytor är viktigt att göra arbetet ordentligt, för att på så vis säkerställa ett gott framtida resultat. Då gäller det att jorden som det arbetas med är bra. Elmgren et. al. (1983) menar i boken “Skötsel och underhåll av grönområden” att en god jord beror på vilka korngrupper som ingår, näringsinnehållet och förekomsten av markorganismer. Antingen gör man som i Sävsjö och anpassar växtvalet till den befintliga jorden på platsen och förstärker dess egenskaper, eller så ser man till att den jord som tillförs är av bra kvalitet, såsom sker i Enköping och Sölvesborg.

E-JORD

I Enköping utvecklade förre stadsträdgårdsmästare Stefan Mattson tillsammans med jordproducenten Hasselfors den jord som numera är standard till perennplanteringar. Den kallas E-jord (E efter Enköping) och är en lucker och helt rotagräsfri jord för perenner, buskar och träd. (Arvidsson 2016, Hasselfors Garden 2017)

E-jordens blandning av sand, torv och lera ger en bra struktur och gör den luftig samtidigt som vattenhållande. Mullhalten hålls på en lagom nivå för att inte

riskera att perennerna fryser upp ur jorden på vintern. Med en begränsad mullhalt förhindras det dessutom att jorden bryts ner för snabbt och sjunker undan i växtbädden. (Rosenholm & Rosenholm 2008)

När Stefan Mattson tillträdde som stadsträdgårdsmästare använde parkavdelningen vanlig matjord från åkrar till sina planteringar. Sådan jord är visserligen närings- och humusrik, men också full av ogräsrötter och -frön. Framtagningen av E-jorden har därför gjort mycket stor skillnad för parkförvaltningens arbete i Enköping. Sedan det blivit rutin att arbeta med ogräsfri och lucker jord har kampen mot rotagräset minskat och perennplanteringarna utvecklats fint. (Roine Andersson 2016, Rosenholm & Rosenholm 2008)

“Det här med jorden var ju ett genombrott. (...) Att få en rotagräsfri jord. Det är ju grunden.”
(Roine Andersson 2016)

En annan sida av E-jorden presenteras hos parkförvaltningen i Sölvesborg. Stadsträdgårdsmästare Kristina Höijer (2016) och skötselarbetare Viveka Olofsson (2016) förklarar att de använt E-jorden till planteringarna i Fyra årstiders park. Nu några år senare är de dock missnöjda med resultatet och menar att E-jorden sjunkit ihop för mycket, blivit kompakt och inte längre ger växterna den näring de behöver.

JORD FÖR TORRA OCH MAGRA BÄDDAR

I Sävsjö utnyttjar parkavdelningen de utsatta miljöer som mindre refuger och rondeller innebär. Ett utsatt läge kan vara platser som är starkt påverkade av salt, vind, värme, kyla, nederbörd och torka. Istället för att göra om planteringsytor som har tuffa förutsättningar satsar de i Sävsjö på att förstärka dem. De gör växtplatsen ännu torrare och magrare samt planterar växter som trivs i sådana utsatta miljöer (Lagerqvist i Odla med stadsgrönt 2011). Även i Enköping används magrare jord på ställen där det passar (Rosenholm & Rosenholm 2008). Då är jorden utblandad med ca 40 volymprocent stenkross av fraktionen 4-11 mm. För att gynna de perenner som trivs i sådana miljöer är den dessutom svagare gödslad än den vanliga E-jorden.

GRÄSMATTEJORD

Ogräsfri jord i all ära, men i vissa fall kan det tyckas överflödigt. När Enköpings parkförvaltning lägger ut jord där det ska sås gräs använder de inte E-jord. Skötselpersonalen beskriver att de till sådana platser istället på egen hand tillverkar en enklare jord. Sparad jord från tidigare anläggningsarbeten sorteras från större stenar och fastän mycket ogräs är kvar fungerar den bra att använda som gräsmattejord.

Upphöjda bäddar

När den stora Drömparken anlades i Enköping rationaliserade parkavdelningen processen något genom att inte gräva ut ytan. Istället tog de bort den översta grässvålen och luckrade den befintliga jorden innan bevattningssystem och därefter ett tjockt lager ny jord lades ut. (Roine Andersson 2016) Anledningen till att luckra den befintliga jorden är att det bidrar till att mylla ned växtrester, skapa luftporer i en packad jord, bryta skorpan på jordytan och bekämpa ogräs. En lämplig tid för luckringsbearbetning är under hösten för att förstärka den goda jordstrukturen som sedan skapas under vintern. (Elmgren et al. 1983)

Genom att lägga den nya jorden direkt ovanpå befintlig mark bildas en upphöjd växtbädd. Förutom att det är enklare rent anläggningsmässigt har den upphöjda bädden många fördelar. Formen gör att rabatten blir varmare och att vattenavrinningen förbättras. (Rosenholm och Rosenholm 2009).

Planteringstider

De perioder under året som är bäst lämpade för plantering av nya växter är april-maj och augusti-september, menar Hansson och Hansson (2011). Speciellt den senare perioden är att föredra, under sensommaren, då jorden är varm och fuktig. Dessa planteringstider tillämpas i Sölvesborg. Där planteras perennerna antingen under våren eller efter semesterperioden i augusti. Höijer (2016) menar att om plantering sker för sent på året är risken stor att perennerna ruttnar bort eller aldrig etablerar sig ordentligt.

Figur 32. Plantering av Fyra årstiders park i Sölvesborg.

Skötselgångar

När en perennplantering anläggs är det bra att redan vid planteringen lägga in skötselgångar. Det är smala gångstråk som löper genom rabatten och gör att skötselpersonalen lättare kommer in i planteringen. Då kan de rensa ogräs eller liknande utan att trampa sönder växtmaterial och kompaktera jorden. (Mattson i UR Samtiden 2013, Höijer 2016) Enköpings förre stadsträdgårdsmästare Stefan Mattson berättar att skötselgångarna dessutom kan göra det lättare att se uppdelningen i rabatten och hålla koll på vilka växter som ska vara på vilken plats.

E-JORDENS SAMMANSÄTTNING

• Sand	Siktning:	20 mm
• Torv	Mullhalt:	7-9 vikt %
• Rotogräsfri lera	Lerhalt:	5-15 vikt %
• Kalk	pH:	5,5-7,5
• NPK gödsel	Ledningstal:	2-4
• Biofer gödsel	Volymvikt:	ca 1200 kg/m3

(Hasselfors Garden 2017)

Plantera tätt

Ett bra sätt att minska arbetet med ogrärensning är att undvika bar jord i rabatterna. Detta uppnås både genom att välja växter som effektivt täcker marken, men också genom att plantera dessa tätt. För att veta hur nära plantor ska sättas brukar plantskolorna ange ett c/c-avstånd. Avståndet avser sträckan mellan två plantor. (Rosenholm & Rosenholm 2009)

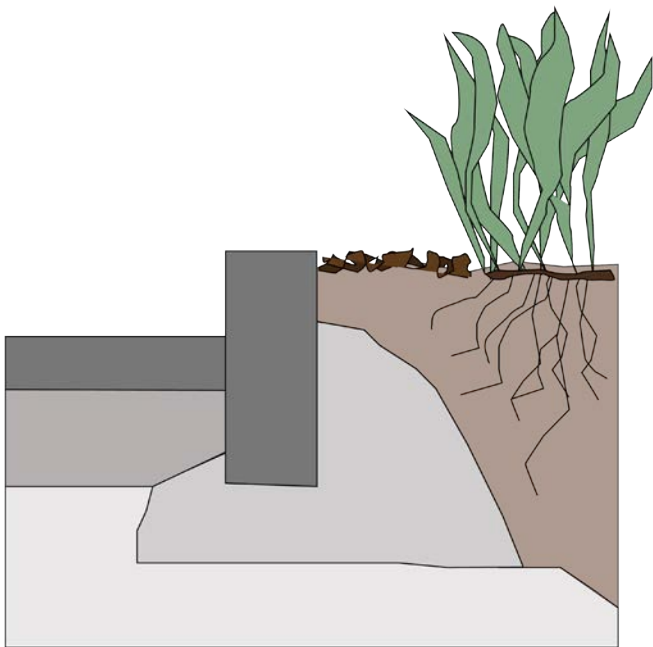
Enköpings parkförvaltning brukar plantera perennerna tätare än det c/c-avstånd som anges, just för att de ska sluta sig snabbare (Rosenholm & Rosenholm 2009). Detta gör även parkförvaltningen i Sölvesborg (Olofsson 2016). De menar att det dessutom är bra att beställa in mer växtmaterial än vad man tror att det går åt, för att försäkra sig om att ytan blir tillräckligt tätt planterad.

OMRÄKNINGSTABELL

c/c-avstånd i cm	plantor/kvm
20	25
25	16
30	11
35	8
40	6
45	5
50	4
60	3
70	2
80	1,5
100	1
120	0,7
150	0,44
200	0,25

Figur 33. Omräkningstabell mellan c/c-avstånd och plantor per kvadratmeter.

Kantzonen, där rabatten möter asfalt eller annan hårdgjord yta, är en svår bit att lyckas med. Detta eftersom underbyggnaden på den hårdgjorda ytan fortsätter snett ut under rabatten och gör växtdjupet där extra grunt. I Sölvesborg har man slutat att förgäves försöka få perennerna att etablera sig i kantzonen och täcker helt enkelt ytan med bark. (Olofsson 2016)

Figur 34. Illustrationen visar hur underbyggnaden på gången intill rabatten gör jorddjupet extra grunt i planterings kantzonen. I stället för att plantera denna yta så läggs det med fördel på ett lager täckbark eller träflis.

Reflektion ANLÄGGNING

Av intervjuerna har vi förstått att det gäller att se anläggningsprocessen som en länk, tydligt sammankopplad med både planerings- och gestaltungsarbetet såväl som med skötseln. Under utformningsstadiet fattas flera beslut som påverkar anläggningen, såsom växtval och utformning av växtbäddar. Anläggningen i sin tur avgör huruvida platsen kan skötas på ett effektivt sätt. Därför behöver den vara väljord för att förenkla skötselarbetet, exempelvis genom täta planteringar, lämplig jord och skötselgångar i rabatterna. Det som bidrar till att planeringen, gestaltningen, anläggningen och skötseln kan samverka är en god kommunikation där kunskap och lärdomar kan utbytas.

Erfarenheter från anläggningsskedet kan bidra till utveckling av de befintliga arbetsmetoderna. Ett sådant exempel är den E-jord som används i Enköping, som parkförvaltningen själva varit med och tagit fram tillsammans med Hasselfors. De har sett möjligheten i att skapa en produkt tillsammans vilket resulterat i en jord som används flitigt idag, även hos andra parkförvaltningar. Fördelen med att specificera egenskaperna hos en viss jordtyp och ge den ett varumärke, är att man som beställare vet vad man får levererat. En alltför stor tilltro till E-jorden kan dock ifrågasättas då den mött kritik från andra håll, där den inte hållit måttet utan försämrats efter ett par år. Vi menar att det går att hitta alternativ till E-jorden och att den jord som väljs bör utgå från platsens förutsättningar. För perennrabatter är det dock nödvändigt att jorden är absolut ogräsfri.

Figur 35. Tidig vår, innan vårlökarna kommit upp, trimmar personalen i Enköping ner perennerna.

När det kommer till skötsel av grönområdena i de studerade kommunerna framkommer det att parkförvaltningarna med sin kunskap, erfarenhet, rutin och nytänkande har flera innovativa arbetsmetoder att dela med sig av. De menar att växterna med sin föränderliga natur behöver tas omhand på ett långsiktigt och dynamiskt sätt. Växternas livsbetingelser, präglade av såväl omgivning som genetik, är det viktigt att ha kännedom om för att säkerställa en god skötsel. En grönyteskötsel som är både långsiktig, ekonomiskt fördelaktig, ergonomisk, ekologisk och som bidrar till ett önskat utseende på platsen bör eftersträvas.

Bevattning

Att säkerställa vattentillgången för planteringarna är a och o, menar stadsträdgårdsmästare Mona Bergius (2016). Särskilt när planteringen är ny. Konkurrensen om vatten är den viktigaste faktorn i etableringsskedet och det tar mellan en sommar och ett par år för en nyplanterad buske eller träd att utveckla ett bra rotsystem som ger stabil vattenförsörjning, menar Persson & Berntsson (1988) i boken "Ogräsets liv och död - en bok om ogräsbekämpning i planteringar". I Enköping har de automatbevattning installerad i så gott som alla fickparker, men de har mer och mer frångått spridare och börjat med droppbevattning. På så sätt blir installationen mer diskret och uppstickande stolpar undviks. Anordningen är satt med timer som vrids upp med jämna mellanrum. Därigenom kan de ha bättre kontroll och riskerar inte att övervattna. (Roine Andersson 2016, Erlewing 2016) Fördelen med droppbevattning är också att det skapar en jämn och måttlig tillförsel av vatten med mindre avdunstning. På detta vis går det åt mindre vatten i jämförelse med bevattning via spridare eller slang, och droppbevattning blir alltså ett mer miljövänligt alternativ. (Hansson & Hansson 2011)

I Sävsjö har parkförvaltningen en annan filosofi. Stefan Lagerqvist (2016) berättar att han under tiden som stadsträdgårdsmästare aldrig installerat en vattenanläggning. Han förklarar att växterna visserligen behöver stödvattnas under etableringen, men att de därefter ska klara sig själva, även under torrperioder. Detta förutsätter, menar Lagerqvist, att man väljer rätt växtmaterial efter platsens förutsättningar.

Återförsel av organiskt material

En viktig del för att få växterna att utvecklas och trivas på platsen är att genom skötsel bidra till en näringsrik, vatten- och lufthållande jord, menar Elmgren et al. (1983). Dessa egenskaper kan gynnas genom att öka halten av mull, bestående av förmultnat organiskt material i jorden. Det organiska materialet bidrar till livet i marken eftersom markorganismerna behöver tillgång på växt- och djurlämningar för att leva. Markorganismer, såsom dagmaskar, nematoder, mikroorganismer, svampar och bakterier kräver en bra jordstruktur samt tillgång på vatten och luft i måttlig mängd. Författarna menar att särskilt dagmaskarna är betydelsefulla för att skapa en levande jord. De hjälper nämligen till att blanda runt jorden och skapa luftkanaler som dränerar den, dra ned löv och andra växtrester, samt i sin matsmältningskanal sönderdela det råa organiska materialet vilket gynnar mikroorganismernas fortsatta nedbrytning av detta.

En skötselmetod som används både i Enköping och Sölvesborg för att gynna tillförseln av organiskt material till växternas jordbäddar, är att på vårkanten

trimma ned de nedvissnade perennerna i planteringarna och låta växtdelarna ligga kvar. Genom att arbeta med trimmern uppifrån och ner sönderdelas hela växten till mindre bitar. Trimningen görs med fördel när marken fortfarande är frusen och har lite tjäle kvar, både för att slippa trimma i lös hundavföring och för att inte trampa sönder vårlökarna som börjat titta fram. (Erlewing 2016, Olofsson 2016)

Det nedtrimmade materialet fungerar som en marktäckande skydd som förhindrar ogräs att slå rot. (Erlewing 2016) Dessutom bidrar en nedtrimning och kompostering på plats till mindre transporter och färre arbetsmoment. Detta är betydligt resurseffektivare än när det som klipps ned ska forslas bort och komposteras för att därefter återföras på planteringen. (Mattson i UR Samtiden 2013, Roine Andersson 2016)

Figur 36. Savannplanteringen i Laholm klipps ned med gräsklipparen tidigt på våren.

Ogräsrensning

Kampen mot ogräs är ett ständigt arbetsmoment i parkverksamheten. Persson och Berntsson (1988) förklarar ogräs som: "Det vi anser vara en planta på fel plats (och som har spritt sig själv)". Naturen har med sin starka växtkraft en strävan att sluta sig och bilda en skog på den jord som är obrukad. Denna process kallas succession och författarna menar att den kan ta mellan 50 till 100 år att genomföra. Successionens förlopp innebär att på en plats med bar jord kommer i ett första steg fröspridda ogräs att få fäste. Därefter tar rotogräset över som i sin tur ger rum för de första pionjärarterna av träd och buskar. När träden och buskarna sluter sig samman skuggar de marken, där sedan det slutliga stadiet av sekundärarter etablerar sig. Eftersom igenväxtningskraften är stark, krävs mycket arbete för att hålla tillbaka naturen och dämpa utvecklingen. Speciellt på platser med bar jord, såsom nyplanterade parkytor, blir det därför snabbt mycket ogräs. Då är det enligt Persson & Berntsson (1988) en fördel att planteringen är tätt planterad och tidigt växer ihop så att bar jord undviks och marken beskuggas. För att få en plantering med lite ogräsrensning menar Höijer (2016) att växterna redan första säsongen bör sluta sig. På det viset har ett steg i successionen tagits och färre skötselinsatser behöver göras.

Persson & Berntsson (1988) förklarar att näringstillgången i marken påverkar tillväxten av ogräs. På näringsfattig mark växer normalt mindre ogräs och dessutom ogräsarter som är mindre aggressiva. Det har visat sig att näringstillgången i marken inte har särskilt stor betydelse för plantorna den första tiden. Men på sikt är det en viktig faktor. Persson & Berntsson (1988) menar att vid rik näringstillgång kan ogräset bli besvärligt under etableringstiden. Av samma

anledning anser Stefan Lagerqvist (2016), att de ställen där jorden är mycket näringsrik också är de svåraste platserna att sköta och skapa en lyckad plantering på.

De studerade kommunerna poängterar att den första rensningen på våren är av stor betydelse. Blir den välgjord har de nytta av det arbetet resten av säsongen. De jobbar även med att prioritera kanterna på rabatterna vid ogräsrensning (Olofsson 2016). Att ha kunskapen om ogräs, dess utseende och växtsätt, är något som de i Enköping är noga med att lära ut till sina medarbetare (Arvidsson 2016). Speciellt när en ny säsong med flera nyanställda drar igång.

Dynamisk skötsel

Naturens dynamiska växtsätt innebär en ständigt föränderlig process. Speciellt när det kommer till skötsel av växter och grönområden menar Bengt Persson (1981) att detta påtagligt i skriften "Naturlika grönområden". En dynamisk skötsel innebär att planteringen utvecklas över tiden, mot en långsiktig målbild. Genom successiv skötsel och ett dynamiskt förhållningssätt till hur växterna ska utvecklas, blir planteringen stegvis allt mognare. Författaren förklarar att parkförvaltningen kan förstärka, hämma eller rikta utvecklingen för att ge platsen det utseende och den funktion som målbilden motsvarar.

Metoden att arbeta med dynamisk och kreativ skötsel appliceras på många olika typer av grönytor i fallstudierna. I Enköping berättar Arvidsson (2016) om de naturlika planteringarna i ytterområdena av staden. Planteringarna från 1980-talet har idag fått en skogslig karaktär och fungerar både som ett vindskydd för omkringliggande områden och som ett rekreationsområde med gångstigar. Till hjälp för att utveckla dessa områden har en entreprenör från Holland anlåtats, som genom olika röjnings- och beskärningsinsatser fått fram olika typer av karaktärer i området. Detta har resulterat i att vissa partier i de naturlika planteringarna öppnats upp medan slutenheten och tätheten förstärkts på andra ställen. Stigar har gjorts av träflis och det nedsågade riset har lagts i formationer vilket bidragit till en variation och upplevelse på platsen. För att skapa en målbild av platsens utseende används skötselplaner som styrande dokument. Planerna indikerar på vilket sätt som bestånden ska skötas. Arbetsledare Erlewing (2016) i Enköping menar dock att det även lämnas en hel del utrymme för skötselpersonalen att själva ta initiativ och vara kreativa i såg- och röjningsmomenten.

Komplettering av växter

För att behålla ett välskött och önskat uttryck på platsen krävs att planteringarna är täta och välmående. Erlewing (2016) menar att det är viktigt att parkpersonalen snabbt signalerar och reder ut vad som gör att planteringen inte tar sig eller har det utseende som önskas. Bergius (2016) fyller i och förklarar att tidsaspekten gör att en plantering kan behöva kompletteras:

"Sen så har ju trädet vuxit upp och då börjar växterna att dö därunder.(...) Sânt ligger driftslagen på. Det korrigerar ju dom hela tiden. Att nu funkar inte den här perennen under det här trädet, för trädet skuggar för mycket. Ja men då byts den mot något annat." (Mona Bergius 2016)

I Enköping ansvarar varje parkpersonal för ett visst område, vilket ger dem större möjlighet att påverka och utveckla parkytan (Erlewing 2016). På så sätt håller personalen extra koll på sina rabatter och kan säga till när lökar eller perenner behöver fyllas på (Arvidsson 2016). För att upptäcka om planteringarna behöver kompletteras inventerar parkförvaltningen i Sölvesborg sina ytor en gång om året. De väljer att göra detta under sommaren, när växterna är i full kraft, för att se var luckor i planteringen finns. (Olofsson 2016) I Enköping görs beställningar på kompletterande växter till plantskolan. Finns inte den önskade växten att få tag på, lämnas en planta från planteringen till plantskolan som sedan driver upp ett antal extra (Ingmar 2016).

Att komplettera och lägga till växter i en rabatt kräver en fin avvägning så inte den ursprungliga designen går förlorad. Ritningar på planteringen och samtal med den som gjort planteringen kan vara till hjälp för att göra förändringar som fortfarande håller sig inom konceptet för platsen. Kristina Höijer (2016) har efter att Fyra årstiders park anlagts, varit i kontakt med designern Piet Oudolf flera gånger för att stämma av när nya växter behöver planteras. Även i Enköping har kontakten med Oudolf upprätthållits angående utvecklingen av Drömparken. Stadsträdgårdsmästare Charlotte Fajerson (2016) i Laholm kunde sakna denna typ av kommunikation, gällande stadsparken i Laholm. Eftersom Peter Gaunitz, som ritat parken, inte längre är vid livet finns ingen möjlighet för frågor gällande utformningen och gestaltningen.

Reflektion SKÖTSEL

Fungerande och användbara grönytor förutsätter en god skötsel. De intervjuade betonar inte bara vikten av att göra rätt insatser, utan dessutom att de görs i rätt tid. Parkförvaltningarna menar att det gäller att inte halka efter med exempelvis bevattning och oräsrensning eftersom det kan leda till att växtmaterialet inte återhämtar sig och att hela satsningen går förlorad. Att ta tag i skötselmomenten innan problemen är för långt gångna är alltså av största vikt och kan innebära att annat arbete måste prioriteras bort. Vi menar att parkförvaltningen måste ha kontroll över de befintliga ytorna och dess skötsel, innan nya grönytor görs om, just för att inte tappa det viktiga försprånget.

Skötselarbetet är starkt kopplat till växternas lämplighet för platsen. Ju bättre ståndortsanalys som gjorts, desto lättare blir valet av rätt växtmaterial vilket i sin tur förenklar etablering och framtida skötsel. Samtidigt har vi från fallstudierna förstått att skötselfria planteringar är en omöjlighet och att bekämpning av ogräs alltid kommer krävas. Trots ett robust växtmaterial, kan även kompletteringsbevattning behövas och misstänker man det så är en installering av droppbevattning redan i anläggningsskedet en välinvesterad utgift.

Som ett sätt att både rationalisera parkförvaltningens skötselarbete och bedriva en miljövänligare verksamhet vill vi betona främjandet av en levande och lokalt producerad jord. Att kompostera på plats i rabatterna blir ett viktigt delmoment i detta arbete och är något som alla parkförvaltningar borde ägna sig åt. Genom att ta hand om grönyternas befintliga jord kan dessutom inköpen och transporterna av ny jord minska.

Kommunal parkförvaltning kräver en relativt rationell typ av skötsel och de intervjuade delar med sig av många bra tips på det. Eftersom sådana arbetsmetoder ofta skiljer sig från den detaljnivå som kan hållas i exempelvis en privat villaträdgård tror vi att det är viktigt att informera allmänheten om de skötselmoment som görs. När Enköping började trimma ned sina perenner på värkanten fick de från början många negativa synpunkter från stadens invånare. Genom aktivt informationsarbete från parkförvaltningens sida, och allteftersom befolkningen sett resultatet av deras arbete, har de vant sig vid och accepterat skötselmetoderna.

FEM HÖRNSTENAR

När förklaringar söks till hur en liten kommun kan lyckas genomföra så omfattande satsningar på sin grönstruktur är engagemang den faktor som tydligast, och utan undantag, genomsyrar samtliga intervjuade. Parkförvaltningarnas framgång bottnar helt enkelt i en stark drivkraft, motivation och vilja att utvecklas.

Eldsjälen

Så var kommer då drivkraften ifrån? Krävs det en eldsjäl i parkförvaltningen, med visioner och strävan, som genom att sitta på rätt position kan genomföra omfattande satsningar? Ja, i fallet Enköping och Sävsjö är det med just en sådan person som utvecklingen förklaras. Stadsträdgårdsmästarna Stefan Mattson och Stefan Lagerqvist kunde med extra starkt driv, envishet och stor kunskap lyckas få igenom omfattande satsningar på det gröna i staden (Arvidsson 2016, Ekros 2016, Rosenholm & Rosenholm 2008, Gill 2007). Av intervjuerna i fallstudierna framgår det dock att engagemanget och viljan att utvecklas inte nödvändigtvis behöver hänga på en enskild person. Minst lika viktigt är det att parkförvaltningen som helhet, med parkarbetare, arbetsledning och administration, har ett gemensamt engagemang och förhållningssätt.

Engagemang hos individen

För att kunna genomföra en god grönyteförvaltning och -utveckling pekar samtliga intervjuade på att det måste finnas ett engagemang hos den enskilde individen i personalstyrkan. Både hos den som utför skötseln, men även hos arbetsledare, samordnare och de olika administrativa rollerna inom förvaltningen.

Kommunerna har flera sätt att arbeta med motivationen och engagemanget hos individen. Förmåner i form av utbildning, friskvård under arbetstid och regelbundna raster anses hos förvaltningarna medverka till att personalen uppskattar och trivs med sitt jobb. De nämner även möjligheten att kunna utvecklas på arbetsplatsen som ett sätt att höja engagemanget. I Sölvesborg berättar skötselarbetare Viveka Olofsson (2016) om hur en av deras utbildningar stärkt engagemanget hos de anställda:

“Den har ju varit inspirerande och den har ju gett oss som parkarbetare en bra kick. (...) Jag tyckte den var bra och upplyftande och såna grejer gör ju också att man får en yrkesstolthet.”
(Viveka Olofsson 2016)

Stadsträdgårdsmästare Kristina Höijer (2016) och parkarbetare Viveka Olofsson (2016) i Sölvesborg lyfter vikten av att man som anställd känner utmaning i arbetet för att därmed höja nivån av engagemang. Höijer (2016) menar att uppgifterna inte bör bli alltför slätstrukna utan att den anställda verkligen får använda sin kunskap och har möjlighet att utföra ett bra jobb som denne kan vara stolt över. Som exempel nämner Olofsson (2016) bland annat arbetet med Fyra

årstiders park, där skötseln av perennerna kräver en stor kunskap av personalen. Parkförvaltningens arbete med uppdrivning av sommarblommor i eget växthus tas upp som ytterligare ett exempel där särskild kunskap krävs och därmed höjer motivationen hos personalen. Sölvesborgs stadsträdgårdsmästare Kristina Höijer (2016) beskriver växthuset som upphov till något mer än att bara driva upp egna plantor:

“Jag tror att man får en extra yrkesstolthet, som jag tror är väldigt viktig.”
(Kristina Höijer 2016. Om vad växthuset gör för personalens engagemang)

Även i Enköping framhävs vikten av utmaning i arbetet. Stadsträdgårdsmästare Mona Bergius (2016) och driftplanerare Peter Rönqvist (2016) förklarar att de kurser som hålls styrs mot mer djupgående ämnen, inriktade på spetskompetens snarare än översiktlig kännedom eftersom mycket kunskap nu redan finns inom personalstyrkan.

Möjligheten att som anställd kunna ta egna initiativ och ha inflytande framgår under intervjuerna i Enköping och Sävsjö som mycket viktigt för engagemanget hos individen. Skötselpersonalen i Enköping påpekar värdet i att kunna påverka sitt arbete och variera arbetsuppgifterna under dagen. De betonar även vikten av enkel kommunikation till ledningen där de kan komma med idéer och känna att de åsikter som framförs tas på allvar och ger snabb respons. Även i Sävsjö arbetar stadsträdgårdsmästare Bo Ekros (2016) medvetet med att låta den anställda få ansvar och ges möjlighet till initiativtagande. Ekros är noga med att ha alla i personalen med sig samt att lyssna på och ta del av allas åsikter. På så vis kan han ta till sig nya tankar och idéer och föra dem vidare samtidigt som personalen känner ett inflytande över utvecklingen och ett ökat engagemang.

Förre stadsträdgårdsmästaren i Sävsjö, Stefan Lagerqvist (2016), betonar vikten av att under arbetet med nya planteringar involvera skötselpersonalen i ett tidigt stadie. När en ny plantering ska anläggas jobbar Lagerqvist och personalen tillsammans med att lägga ut jord och plantera. På detta vis får de anställda direkt en personlig relation till planteringen och ett engagemang för dess skötsel och utveckling. Även i Laholm lyfts deltagandet i anläggningsfasen fram som ett sätt att engagera personalen. Arbetsledare Stefan Persson (2016) berättar att stadsparken har anlagts helt i egen regi av den egna personalen. Han framhåller att det ger stor effekt på den anställdes känsla av deltagande och jämför med de gånger de tagit över och börjat sköta om en redan färdiganlagd yta.

“Detta är ju på riktigt och det är gjort med vårt eget folk. Alla är så jättestolta över den och alla känner ju för den och lägger ner engagemang och tid jättemycket. Så det är roligt!”
(Stefan Persson 2016. Om personalens relation till stadsparken.)

Att låta en anställd ha särskilt ansvar för en viss park är ett sätt att höja engagemanget hos individen och en strategi som förekommer i Enköping och Sölvesborg. I skötseln av Fyra årstider park har Viveka Olofsson ett extra ansvar för parken (Olofsson 2016). Hon har varit med från anläggningsstadiet och känner därför ett ansvar till platsen och en förståelse för hur den ska skötas.

“Min känsla är för den. Och engagemanget!”
(Viveka Olofsson 2016. Om Fyra årstiders park.)

Samtliga parkförvaltningar ägnar sig åt att hålla guidade turer i kommunernas parker. I intervjuerna framgår det att det är parkpersonalen själva som håller i guidningarna, antingen skötselpersonalen eller stadsträdgårdsmästarna. Förutom att ge marknadsföring åt kommunen är det tydligt att guidningarna genererar en stolthet och ett engagemang hos personalen som håller i dem. Genom

guideverksamheten får den anställda mycket bekräftelse och beröm tillbaka från allmänheten, något som motiverar personalen i dess arbete (Bergius 2016).

Engagemang i parkförvaltningen som helhet

I intervjuerna framkommer det att ett starkt engagemang hos den anställda ofta per automatik smittar av sig på hela arbetsgruppen, men kommunerna lyfter också fram olika sätt för parkförvaltningen som helhet att aktivt jobba för ett större engagemang.

I Sävsjö betonar stadsträdgårdsmästare Bo Ekros (2016) vikten av lagkänsla i personalgruppen. Med lagsport som exempel jämnar han arbetet i parkförvaltningen med ett idrottslags strävan mot ett gemensamt mål. Han förklarar att just samarbetet mellan personalen inom parkförvaltningen är något av det han mest uppmärksammar i sitt ledarskap.

I Enköping reser parkförvaltningen varje år på studieresa. Arbetsledare Johan Arvidsson (2016) menar att stämningen i gruppen förbättras av att göra något tillsammans och då särskilt genom en längre resa med en till två övernattningar. Varje år runt midsommar anordnas resan, men även tidigare på våren är aktiviteter inbokade. Då står en heldags friskvård på parkförvaltningens schema. Det kan exempelvis innebära en längre vandring tillsammans.

“En viktig grej för oss då som jobbar i parken det är ju att göra någonting tillsammans, för att få en bra sammanhållning.”
(Johan Arvidsson 2016)

Att arbetsstyrkan är av blandade åldrar och olika kön, samt har olika bakgrund, är något som enligt skötselpersonalen i Enköping (2016) bidrar till en sammanhållen grupp och ett stärkt engagemang. En prestigelös arbetsplats med enkel och avspänd kommunikation är ytterligare något som uppmärksammas. Samtidigt som skötselpersonalen i Enköping uppskattar den blandade arbetsgruppen lyfter Sävsjös stadsträdgårdsmästare Ekros fram problematiken som kan uppstå då personal byts ut och arbetsgruppen ständigt omformas med nya kollegor. Ekros syftar främst på de anställda som arbetar på säsong, från tidig vår till höst. För stabiliteten i arbetslaget menar han att det är viktigt att försöka få säsongspersonalen att återkomma från år till år. (Ekros 2016)

I Laholm berättar arbetsledare Persson hur det lyckade projektet med Stadsparken, som bland annat ledde till utmärkelsen “Årets park 2013-2015”, bidrar till en stor arbetsglädje i parkförvaltningen. I en intervju i P4 Morgon berättar Persson:

“Hela parkavdelningen var ju där ute och vi stod ju och hoppade och var nervösa (...) Men vi vågade inte riktigt hoppas ändå för det var ju starka konkurrenter vi hade, så när vi väl fick reda på resultatet så skrek vi rakt ut.”
(Stefan Persson i P4 Morgon 2013)

När det blir tydligt att arbetslaget uppfyller parkförvaltningens mål förhöjs arbetsglädjen i gruppen. Detta menar arbetsledare Johan Arvidsson (2016) i Enköping. Där har kommunpolitikernas mål omarbetats till tydliga och konkreta uppgifter för parkförvaltningen. På en skylt uppsatt i personalmatsalen har uppgifterna listats och getts en färgkod. Rött för de mål som ännu inte påbörjats, gult om de är på gång och grönt om de är färdiga. Skylten tydliggör hur parkförvaltningen ska fokusera, och lyfter dessutom på ett visuellt sätt fram det som personalen åstadkommit.

Engagemang för parkverksamheten hos kommunalpolitiken

Vid intervjuerna framkommer det att ett stöd hos kommunens politiker är nödvändigt för att parkförvaltningen ska kunna arbeta fram en utveckling av sina grönytor. De intervjuade beskriver hur det till syvende og sist är beslut från kommunfullmäktige som möjliggör resurser och satsningar på det gröna.

I Laholm berättar arbetsledare Stefan Persson hur parkavdelningen lyckats få ett gehör hos stadens politiker och känna ett engagemang från deras sida, i satsningen på stadsparken. Detta genom att successivt visa upp goda resultat från parkens etappvisa uppbyggnad. Persson beskriver hur politikerna tagit till sig värdet av stadsparken när de förstått att deras satsningar gjort nytta och märkt av en god respons från sina väljare. För att vara en liten kommun har stora pengar lagts i projektet. (Persson 2016)

Ett annat sätt att förbättra kommunens uppskattning av stadens parker kan vara att se dem som något mer än bara grönytor. I Enköping betraktas parkerna som mötesplatser, användbara till mycket. Stadsträdgårdsmästare Mona Bergius (2016) förklarar hur flera samarbeten med bland annat näringsliv, turism och idrottsföreningar har genererat temadagar och andra typer av evenemang i staden. Parkerna utgör lokal för arrangemangen och parkpersonalen deltar aktivt i förberedelser och genomförande.

I Sävsjö har grönyteutvecklingen gått så långt att den kan användas för att marknadsföra hela kommunen. "Sävsjös trädgård" beskrivs på hemsidan som ett slags varumärke för att sälja in orten.

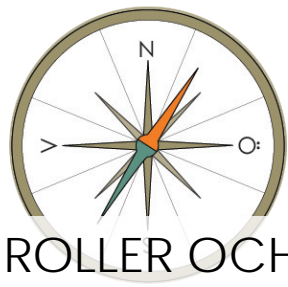
"I Sävsjö kommun har vi utvecklat vår tradition som trädgårdskommun. Planteringarna i gatumiljön är ett kännetecken för Sävsjö och något som skiljer oss från de flesta andra kommuner i landet. (...) Idag är Sävsjös trädgård ett begrepp som är känt i hela Sverige och detta beror till stor del på mycket engagerat arbete från stadsträdgårdsmästaren och hans team." (Sävsjö Kommun 2017)

STADSTRÄDGÅRDSMÄSTAREN

Stadsträdgårdsmästarens roll ser olika ut i de studerade kommunerna. I Laholm arbetar stadsträdgårdsmästare Charlotte Fajerson (2016) på strategiavdelningen och har arbetsuppgifter som till största delen kretsar kring planeringen av kommunens grönytor. Fajerson är utbildad landskapsarkitekt. I Sävsjö däremot, arbetar stadsträdgårdsmästare Bo Ekros (2016) 70 % ute med skötseln och en mindre del med administrativt arbete. Ekros är utbildad trädgårdsmästare.

Hur mycket personalansvar stadsträdgårdsmästaren har skiljer sig åt och bidrar till hur stort inflytande hen har över skötselarbetet menar de intervjuade. I Enköping har rollen förändrats efter senaste omorganisationen och till och med varit på väg att försvinna ur parkavdelningen. Förvaltningen har fått kämpa för att behålla stadsträdgårdsmästaren som roll i organisationen och menar att den är viktig för kommunen. (Arvidsson 2016)

Även om stadsträdgårdsmästarens arbetsuppgifter skiljer sig åt är det gemensamt för parkförvaltningarna att rollen innebär en länk mellan politiska mål och praktiskt genomförande och ett ansvar att bejaka kommunens gröna värden.

ROLLER OCH MÅL

Hur kommuner väljer att dela upp sina olika verksamhetsområden kan se olika ut från ort till ort. Bara de fyra studerade parkförvaltningarna ger exempel på en bredd av olika organisationsstrukturer. Gemensamt är dock en tydlig uppdelning i en beslutsfattande sida och en verkställande sida. Hos politiker och tjänstemän sätts mål och beslut och dessa genomförs av parkförvaltningen. Inom vilka ramar arbetet sker varierar mellan de studerade kommunerna och i texten nedan ligger fokus därför främst på gemensamma drag eller extra väl fungerande metoder.

Skapa och verkställa politiska mål

I Enköping, som är den största kommunen i de fyra fallstudierna, jobbar stadsträdgårdsmästare, driftplanerare och två landskapsarkitekter under parkförvaltningens administrativa avdelning. (Arvidsson 2016) I Sävsjö däremot, som är en betydligt mindre kommun, utgör stadsträdgårdsmästaren ensam rollen som administratör (Ekros 2016). Oavsett kommunens storlek är det dock gemensamt för samtliga fallstudier att den administrativa avdelningen i parkförvaltningen bearbetar de mål som kommer från kommunens politiker. De intervjuade betonar också att parkförvaltningen själv framför synpunkter tillbaka till politikerna och att en dialog dem emellan ger bästa resultat.

I Enköping har parkförvaltningen stort inflytande på de mål som kommunfullmäktige beslutar om. Driftplanerare Peter Rönqvist (2016) berättar att politikerna ordnar möten med chefen för park och gata och att de tillsammans sätter sina mål. Den administrativa sidan av parkförvaltningen finjusterar därefter målen och ger dem en praktiskt tillämpning. Detta är, enligt stadsträdgårdsmästare Mona Bergius (2016), positivt och antagligen ovanligt för en parkverksamhet.

"Jag tror att det hör till ovanligheterna att tjänstemän och nämndemän jobbar på det sättet. Jag tror inte det sker så i andra kommuner. Inte att man i samförstånd hittar verksamhet så." (Mona Bergius 2016)

I samtliga fallstudier framkommer det att de politiska målen kring kommunernas grönytor ofta är diffusa, vilket också gör dem omfattande och flexibla. Helena Ingmar (2016), landskapsarkitekt i Enköping, förklarar att de flesta beslut kring hur grönytorna ska utvecklas därför är upp till parkförvaltningen själva att avgöra. De behöver inte ständigt stämma av mot kommunstyrelsen utan kan känna sig självständiga. Detta anses som positivt för deras arbete. Här är det enligt Rönqvist (2016) en fördel att målen är breda eftersom det då blir lätt för parkförvaltningen att förankra sina beslut politiskt.

Kristina Höijer, stadsträdgårdsmästare i Sölvesborg beskriver parkförvaltningen som en beställar-utförarorganisation där tekniska avdelningen är parkförvaltningens största kund. Denna uppdelning gör det, enligt Höijer, enkelt att mellan de olika rollerna prata om vad som ska göras. Höijer förtydligar också vikten av att klargöra och respektera de olika roller som politiker och tjänstemän har för att kunna lita på varandra och inte trampa någon på fötterna. (Höijer 2016)

För att tydliggöra och översätta de politiska målen i praktiken har Enköpings parkförvaltning tagit fram, vad de själva kallar, smartmål, baserade på de politiska målen (Arvidsson 2016). Smartmålen förklarar mer konkret vad parkförvaltningen

ska utföra under året. Det här är, enligt arbetsledare Arvidsson (2016) ett bra sätt att synliggöra arbetsuppgifternas koppling till politiken och uppmärksamma parkförvaltningens bidrag till kommunens mål och utveckling.

Den administrativa avdelningen i Enköping förklarar att deras roll är att se helheten och vara inkopplade i större projekt. Beslut och initiativ kring mer praktiska förvaltningsfrågor lämnas åt skötselpersonalen som arbetar under driftavdelningen. Denna uppdelning tillämpas även i arbetet med gestaltandet av utemiljöer. Ingmar (2016) beskriver hur alla roller i parkförvaltningen samverkar för att verkställa nya projekt. Även om det är landskapsarkitekterna som främst ritar på nya grönytor, har skötselpersonalen stort inflytande över processen. Deras granskning och åsikter kring bland annat växtval och skötselmöjligheter anses vara en värdefull del av arbetet.

Även i Sölvesborg har parkförvaltningen stort inflytande på gestaltandet av nya utemiljöer. Höijer beskriver en tydlig gräns i när planeringskontoret gjort sitt och parkavdelningen tar över. Arbetet med den detaljerade utformningen och växtvalet ligger helt hos parkförvaltningen och Höijer själv har mer och mer tagit ett steg tillbaka för att släppa fram skötsellaget i utformningsarbetet. (Höijer 2016)

Organisering av parkpersonal

En av hörnstenarna för Enköpings utveckling, och något av det första som förre stadsträdgårdsmästaren Stefan Mattson inriktade sig på, var en omstrukturering av personalens ansvarsområden. När Mattson började som stadsträdgårdsmästare var arbetslagen stora och skötselmomenten utfördes i större grupper. I dagens Enköping är lagen istället små och uppdelningen tydlig. Arvidsson (2016) och Erlewing (2016) menar att förvaltningen då kan jobba mer rationellt och helhetsmässigt. När personalen före Stefan Mattsons tid ofta fastnade på de bitar i arbetet som var roligast, kan man med dagens uppdelning lättare få med allt det som behöver göras. Enköping fördjupar denna strategi ytterligare genom att låta en enskild anställd ha särskilt ansvar för ett visst område, exempelvis en park. Arbetsledare Erlewing (2016) förklarar att det inte handlar om att individen ska utföra allt arbete på sitt område själv, utan om att helt enkelt uppmärksamma vad som behöver göras och se till att det blir utfört. Erlewing berättar om kompletteringar i parkerna:

"När det är dags för växtbeställningar: ja ok, vad behöver ni på era ansvarsområden? Vad ser ni att vi behöver göra? Behöver vi få med någonting till anläggningslaget som de ska fixa nästa sommar eller... lite så!" (Johanna Erlewing 2016)

I Sölvesborg betonas det hur viktigt det är att personalens arbetsuppgifter växlar för att samma person inte ska ha samma uppgifter dag ut och dag in. Denna rotation av arbetsuppgifter är dels av ergonomiska skäl, menar Höijer (2016), men även för att kunskapen ska fördelas i arbetslaget och göra att de inte blir lika sårbara utifall någon person skulle försvinna.

En kommunal parkförvaltning har ansvar för alla kommunens grönytor och de ligger inte bara i tätorten. I de flesta kommuner finns det ett flertal mindre orter utspridda på landsbygden. I både Sävsjö och Enköping fördelas arbetslaget så att dessa kransorter inte ska försummas (Ekros 2016, Arvidsson 2016, Erlewing 2016, Roine Andersson 2016). Enköpings arbetsledare Johan Arvidsson (2016) och Johanna Erlewing (2016) samt driftsamordnare Roine Andersson (2016) förklarar att särskilda arbetslag enbart jobbar med grönstrukturen utanför tätorten för att säkerställa dess skötsel.

Egen regi med kompletterande entreprenad

Samtliga kommuner betonar hur grundläggande den egna regin är för parkförvaltningens möjlighet till ett lyckat arbete. Hos parkförvaltningen i Enköping och Sölvesborg nämns flera konkreta argument för egen regi, bland annat:

- möjlighet att styra hela processen från nyanläggning till skötsel
- möjlighet att rätta till små misstag direkt när de uppstår
- nära kunskapsutbyte mellan olika roller
- möjlighet att vara flexibel kring prioritering av arbetsinsatser
- motivation till att göra ett gott arbete, då slarv endast drabbar en själv
- möjlighet att smidigt åtgärda mindre skötselbehov som upptäcks på plats (Bergius 2016, Ingmar 2016, Dalman 2016, Rönnqvist 2016, Höijer 2016)

Samtidigt som den egna regin är något som framhålls av samtliga intervjuade är kommunerna också eniga om att vissa jobb med fördel läggs ut på entreprenad. Kombinationen egen regi och viss entreprenad ger enligt Enköping, Sölvesborg och Laholm fördelar såsom möjlighet till ekonomisk och kvalitetsmässig vinst och att de kan ställa större krav på det utförda arbetet. Det innebär också en större variation i utformningen av kommunens grönytor. (Bergius 2016, Fajerson 2016, Höijer 2016)

Mona Bergius, stadsträdgårdsmästare i Enköping beskriver hur de resonerade kring att lägga ut gräsklippningen på entreprenad och vikten av ett välgjort beställarunderlag:

“Vi kan aldrig hålla en sådan maskinpark bara för gräsklippning (...) vi kan aldrig bli så effektiva (...) och där har vi en ren ekonomisk vinning (...) om vi är duktiga på att beställa kommer vi att få kvalitén också.”
(Mona Bergius 2016)

KOMMUNIKATION

Inom parkförvaltningen

I intervjuerna betonas kommunikation som en viktig faktor för att organisationen ska fungera. Information behövs, enligt de intervjuade, på ett smidigt sätt föras mellan olika avdelningar och roller inom parkförvaltningen. Detta sker genom olika kommunikationskanaler såsom telefonsamtal, e-mail, mobilapplikationer, internet-hemsidor samt regelbundna formella eller informella möten. Parkförvaltningarna betonar vikten av korta kommunikationsvägar där samtliga parter har inflytande och där beslut snabbt kan stämmas av.

“Styrkan här är att vi jobbar så pass tätt, att information, kunskap och idéer går ju runt liksom. Det är inte bara vi på administrationen som planerar, mycket idéer kommer från de som jobbar och tas upp och slungas tillbaka.”
(Mona Bergius 2016)

God kommunikation tycks utifrån samtliga intervjusvar vara extra viktigt när grönytor ska göras om. Planerings-, anläggnings och det tidiga skötselskedet är faser då många beslut ska tas och resultatet blir bäst om alla roller i förvaltningen kommer till tals. God kommunikation i planerings- och anläggningsskedet har enligt de intervjuade många fördelar. Bland annat:

- en utformning av grönytor som stöttas av skötselpersonalen (Bergius 2016)
- ett anläggningsarbete som utgår från enkla ritningar och skisser (Bergius 2016)
- val av lämpliga växter utifrån gemensamma erfarenheter (Fajerson 2016)
- ett starkare engagemang för grönytan genom personalens inflytande (Lagerqvist 2016)
- en tydligare vision om grönytans framtida utveckling (Lagerqvist 2016)

Stefan Lagerqvist (2016) framhåller hur viktigt det är att ha med sig skötselpersonalen som ska sköta ytorna redan från start:

“Har man inte med sig dom kvittar det hur väl det är planlagt eller hur väl perenner och jord är anpassade (...) i slutändan hänger det på parkarbetarna”
(Stefan Lagerqvist 2016)

Med entreprenörer

I projekt där externa entreprenörer och konsulter är inkopplade är kommunikationen avgörande för att uppnå ett lyckat resultat, menar Bo Ekros (2016). Detta för att i ett tidigt skede kunna syna ritningar och förankra parkförvaltningens arbetssätt i de kommande planerna. Även i Enköping synar parkförvaltningen de ritningar som görs av entreprenörer och konsulter. Då gäller det att vara på sin vakt och förklara parkverksamhetens arbetsmetoder, så att onödiga skötselsvårigheter undviks, menar Roine Andersson (2016).

“Platsen kan bli jättebra, men det måste driftas och sånt ser inte en konsult, det är våran erfarenhet som gör att vi vet det (...) vi måste bevaka ritningarna.”
(Roine Andersson 2016)

Med brukare

Brukarna är de som använder och nyttjar parkerna, men också de som betalar för dem genom den kommunala skatten. Åsikter och kommentarer från invånarna anses därför av de intervjuade vara viktiga att ta hänsyn till och besvara. Parkförvaltningarna är noga med att framhålla att kommuninvånaren är den främste kunden och att det är för dennes skull som förvaltningen arbetar. En god dialog mellan parkpersonal och parkanvändare kan enligt de intervjuade medföra parker som bättre besvarar invånarnas behov. Samtidigt kan det också stilla klagomål och ge större förståelse hos besökaren för parkförvaltningens arbetssätt.

Av de studerade kommunerna har samtliga information om och planteringsritningar över parkerna på den kommunala hemsidan. Sävsjö har ytterligare tagit hjälp av de tekniska verktygen genom att använda sig av en kommunal mobilapplikation för att kommunicera med invånarna. Via applikationen kan stadsträdgårdsmästaren Bo Ekros (2016) informera om olika arbetsinsatser som parkförvaltningen ska genomföra och på samma gång undvika onödiga klagomål baserade på okunskap.

KOMPETENS

En gemensam nämnare till parkförvaltningarnas framgång är att det finns relevant kunskap och kompetens hos medarbetarna. Både hos individen själv, i arbetsgruppen och i hela organisationen. För att säkerställa arbetslagets kompetens gäller det att anställa personal med kunskap och intresse för arbetsmomenten inom parkverksamheten, men också att bejaka och utveckla den kunskap som redan finns i arbetslaget.

Vid nyanställning

Samtliga intervjuade kommuner menar att det är av värde att få tillbaka säsongspersonal från tidigare år. Eftersom utbildningar genomförts och erfarenheter skaffats bidrar det stort till parklagets kompetens att personalen återkommer (Ekros 2016). Parkförvaltningarna betonar att tidigare utbildning är viktigt vid nyanställning men att intresse och engagemang för arbetsuppgifterna är minst lika värdefullt (Arvidsson 2016, Ekros 2016, Persson 2016). Som ett sätt att direkt engagera och involvera nyanställda börjar säsongsstarten i Enköping med en introduktionsutbildning (Arvidsson 2016). Under denna utbildningsdag presenteras parkförvaltningen som organisation och verksamhetens värderingar.

Kompetens genom utbildning

De intervjuade berättar att ett sätt att tillföra mer kunskap hos de anställda är att anordna utbildningsdagar. Dessa kan dels innehålla obligatoriska kurser som alla kommuner är tvungna att erbjuda, såsom att skaffa sig olika maskinkörkort eller lära sig om särskilt riskfyllda arbetsmoment.

Det mer utmärkande är dock de övriga utbildningsdagar som anordnas i kommunerna och som är av mer inspirerande och djupgående karaktär. De har exempelvis handlat om olika sätt att komponera och sköta om perenner, hur ogräs hålls i schack, E-plantcertifiering eller trädskötsel (Arvidsson 2016, Olofsson

2016). De intervjuade förklarar att dessa utbildningar är mycket uppskattade och genererar ett större engagemang och ökad yrkesstolthet för medarbetarna.

Att utbildningsdagarna anpassas efter arbetsgruppens kunskapsnivå för att våga utmana och försöka höja ribban ytterligare är något särskilt Enköping strävar efter. Kurserna personalen får ta del av tar avstamp i den befintliga kunskapen hos individen och fokuserar på att utveckla kompetensen ytterligare. Peter Rönnqvist (2016) berättar:

“Man kan ju prata om de här breda måste-grejerna, men sen har vi ju de här spetskompetensutbildningarna. Lite grann att vi kommer en bit till, via studiebesök och via andra grejer så kan vi förkovra oss ytterligare (...) det är ju inte nå jädra flata utbildningar och åker till Skansen och springer runt ett varv och sen åker tillbaka, utan de är lite djupare”
(Peter Rönnqvist 2016)

Det anses viktigt att anpassa utbildningsdagarna efter den kompetens som verksamheten har eller behöver bli bättre på (Bergius 2016, Persson 2016). Likaså att kunna ta tillvara och föra vidare den nya kunskap som personalen tar till sig via utbildningsdagar, in i verksamhetens vardagliga arbete (Fajerson 2016).

Kompetens genom samarbeten

Stefan Persson (2016) menar att det är en stor lärdom och ett lyft för parkskötsellaget att ta in en utomstående trädgårdsdesigner, i deras fall Peter Gaunitz. Hans arbetsmetoder och synsätt är något som parkavdelningen har haft stor nytta av och som präglar deras fortsatta arbete. Lyckade samarbeten med Peter Gaunitz har också förekommit i Sävsjö, när Stefan Lagerqvist var stadsträdgårdsmästare. Samarbetet har inneburit att han fått upp ögonen för fler användbara växter inom parkförvaltningen (Lagerqvist 2016). Tillsammans har de ritat på olika planteringar och på så vis kunnat ta del av varandras erfarenheter och kunskap om växtmaterial. Lagerqvist (2016) berättar om samarbetet med Gaunitz:

“Vi gjorde planteringar tillsammans (...) man har ju en viss stil på sina grejer (...) ville få in lite annat (...) det berikar planteringen mycket.”
(Stefan Lagerqvist 2016)

En annan framstående trädgårdsdesigner som arbetat tillsammans med både Sölvesborg och Enköping är Piet Oudolf. Parkpersonalen där beskriver hur hans sätt att designa och gestalta parker ger dem helt nya perspektiv och kunskaper kring arbetsmetoder och växtmaterial. (Arvidsson 2016, Höijer 2016)

Stefan Lagerqvist (2016) poängterar potentialen i att finna ny kunskap genom samarbeten med andra kommuner. Han menar att parkförvaltningen har mycket att vinna på att ta lärdom av hur andra arbetar med gestaltning och utformning. Att man på så sätt skulle kunna utbyta tjänster. Ett praktiskt exempel på ett sådant projekt har skett i Enköping. Där har arbetsledaren Erlewing ritat en sommarblomsrabatt åt Linköpings parkförvaltning, som i sin tur gjort ett förslag tillbaka. (Erlewing 2016).

Samarbeten har hos de studerade kommunerna även skett med universitet. Enköpings parkförvaltning har haft flera samarbeten med studenter och forskare vid SLU Ultuna vars arbeten parkavdelningen har kunnat ta del av och lära sig mycket på. (Arvidsson 2016)

MARKNADSFÖRING

Genom att uppmärksamma parkförvaltningens arbete i sammanhang utöver den egna kommunens, kan verksamheten breddas och förankras ytterligare. De intervjuade beskriver hur det genom en utåtriktad kunskaps- och idéspredning skapas möjlighet till samarbeten med närliggande organisationer. Parkförvaltningen kan då göra sig ett namn i en större kontext, känna ökad stolthet för sitt arbete och finna tyngre argument för vikten av goda utemiljöer. Patrik Qvist (1995) förklarar i faktabladet “Gröna Fakta” att en medveten marknadsföring hos parkförvaltningarna kan förbättra allmänhetens och politikernas uppfattning. Det kan leda till en ökad status, bättre förståelse, mer inflytande och fler resurser.

“Framgångsrika kommunala förvaltningar har en sak gemensamt.
De satsar alla på marknadsföring.”
(Patrik Qvist 1995)

Parkerna som varumärke för kommunen

Vackra parker och trivsamma utemiljöer kan bli ett varumärke för en hel kommun, vilket i sin tur leder till att parkförvaltningen får större inflytande i politiken. I fallet Sävsjö används “Sävsjös trädgård” som ett begrepp i marknadsföringssammanhang. Kommunen lyfter på sin hemsida fram hur grönytorna, och särskilt planteringarna i gatumiljö, är något unikt för staden. De berättar att parkförvaltningens arbete har gett kommunen ett gott rykte och gjort den berömd i hela Sverige. (Sävsjö Kommun 2017)

När Laholms stadspark vann priset som “Årets park 2013”, blev utmärkelsen något kommunen som helhet kunde känna sig stolt över.

“Nu har vi ju denna titeln i två år och kan utnyttja det i marknadsföringssyfte (...) Vår kommunikationsavdelning får väl klura ut vad vi kan använda det till i massa olika sammanhang och föra fram Laholm på kartan!”
(Stefan Persson i P4 Morgon 2013)

Parken beskrivs på kommunens hemsida som “Mästerverket i Laholm” och är berömd långt utanför kommungränsen (Johanna Andersson 2016). Arbetsledare Stefan Persson (2016) berättar att parkförvaltningen tagit små steg framåt i utvecklingen och att politikerna nu visar stort stöd för deras arbete och en vilja att satsa på det gröna i staden.

Även i Enköping är det med de vackra parkmiljöerna kommunen förknippar sig. Deras kommunslogan är “Parkernas stad” och på hemsidan beskriver de hur Stefan Mattsons arbete och samarbetet med Piet Oudolf har satt Enköping på kartan som en av de främsta trädgårdstäderna i Sverige. (Enköpings Kommun u.å.) Idag är det många trädgårdsintresserade som reser långt för att uppleva Enköpings parker vilket har genererat en hel turism kring de gröna utemiljöerna (Enköpings Turistinformation 2016).

Trädgårdsturism

Goda rykten, eller varumärken, har i kommunerna byggts upp successivt. Detta genom att parkavdelningarna vågar sticka ut och ligga i framkant med nya idéer, men framförallt genom att de utåtriktat berättar om sitt arbete.

Samtliga kommuner lägger stort engagemang i att hålla guideade turer i sina parker. Av den egna personalen från parkförvaltningen får besökarna lära sig mer om parkernas uppbyggnad, innehåll och skötsel. Enköping har hållit på längst med guidningar och har utökat verksamheten till flera olika typer av visningar. De har specialguidningar med olika teman, såsom träd, rosor eller perenner. Dessutom kan besökarna bli guideade med häst-och-vagn eller åka med “Blå tåget”, ett rullande minitåg för turister. (Arvidsson 2016) För den som vill vandra genom parkerna på egen hand, och ändå ta del av parkförvaltningens information, erbjuds digital guidning med mp3-spelare (Enköpings Turistinformation 2016).

Figur 37. Guidad tur i Enköping.

Figur 38. Invid parkerna i Enköping finns skyltar med information om parken och “ryck-blad” med planritning.

Enköping, Laholm och Sävsjö har monterat upp skyltar runt om i parkerna där brukaren kan läsa om platsen, växterna och designen. I Enköping har skyltarna i parkerna kompletterats med “ryck-blad” föreställande en ritning över parken med tillhörande växtlista. Besökaren kan dra loss ett exemplar och studera under besöket eller ta det med sig hem (Arvidsson 2016).

Laholm delar ut en folder där de olika växterna i stadsparken presenteras (Fajerson 2016) och i Sölvesborg är broschyrer med fakta och växtlista över Fyra årstiders park upptryckta (Höijer 2016). Det är även vanligt att planteringsplaner och texter om varje enskild park finns att hämta via kommunernas hemsidor.

Samarbeten

Den utåtriktade marknadsföringen är inte bara bra för att göra reklam för kommunen, eller gynna turismen. Genom att berätta om sin verksamhet skapar parkförvaltningen möjlighet för många samarbeten med exempelvis nätverk, företag, andra kommuner, yrkesverksamma personer och skolor.

NÅGRA EXEMPEL PÅ SAMARBETEN KOPPLADE TILL ENKÖPINGS PARKFÖRVALTNING

- Varje år hålls den stora Trädgårdsdagen i Enköping. Då finns olika samarbetspartners, kommunala verksamheter och näringsliv närvarande. Det anordnas mängder av aktiviteter och blir som ett slags minimässa.
- I Enköping finns en insamlingsstiftelse, “Parkstiftelsen” vars syfte är att ekonomiskt stödja Enköpings parker och deras långsiktiga utveckling.
- “Så som i Enköping” är ett samarbetsprojekt där Enköpings kommun, föreningar, studieförbund och företag arbetar med fokus på gröna frågor. Den årliga Trädgårdsdagen är en del i detta samarbete.
- Enköping är med i Swedish Society of Public Parks and Gardens, SSPPG. Det är ett nätverk mellan några av Sveriges främsta parker och trädgårdar som bland annat verkar för att skapa utbyten av erfarenheter och kompetens mellan sina medlemmar. (Swedish Society of Public Parks and Gardens u.å.)
- Föreläsningar, riktade till andra yrkesverksamma, om perenner och sätt att använda dem i offentliga planteringar hölls tidigare i Enköping.
- Under en utställning på Rosendal i Stockholm visades en idéträdgård, “Blå Trädgård”, som Enköpings parkförvaltning fattade tyckte för och köpte in. Nu finns den anlagd i Enköping.
- Ett år ritade Enköping en sommarblomsrabatt åt Linköpings kommun och de gjorde samma sak tillbaka.
- Varje år kommer studenter från SLU Ultuna till Enköping för att arbeta med de naturlika planteringarna i stadens utkanter. Det har även i samarbete med universitetet utförts forskningsprojekt på Enköpings parkmark.
- Mona Holmberg, Piet Oudolf och Ulf Nordfjell är några av de utomstående trädgårdsdesigners som Enköping samarbetat med och vars parker nu finns anlagda i staden.
- Längs med Enköpingsån finns ett antal idéträdgårdar där trädgårdsdesigners och -studenter visar upp sin design.

(Arvidsson 2016, Erlewing 2016, Roine Andersson 2016)

Reflektion FEM HÖRNSTENAR

De “Fem hörnstenarna” berör sidor av parkförvaltningen som handlar om organisation, arbetsmiljö och strategi inom verksamheten. Hörnstenarna är stödet för parkförvaltningens verksamhet och en avgörande stomme i utvecklingen av deras grönytor.

Alla hörnstenar går hand i hand och är starkt beroende av varandra. Som parkförvaltare måste man förstå att det ena påverkar det andra och att alla delar måste inkluderas för ett framgångsrikt arbete. När parkpersonalen har ett engagemang och en möjlighet att påverka sin arbetssituation, där tydliga ansvarsområden finns, kommunikationsvägarna är korta och återkopplande, samt möjlighet för personlig utveckling erbjuds, skapas en motor i hela verksamheten. Detta driv är viktigt att hålla vid liv, inte öka för snabbt eller hämma för hårt. För att bibehålla en organisation i balans ska utvecklingen inte forceras fram för hastigt och aldrig på bekostnad av medarbetarna. Drivet måste komma inifrån, genomsyra hela parkförvaltningen och uppmuntra till en utveckling.

En tydlig rollfördelning inom organisationen kan främja ett engagemang och en ansvarskänsla hos medarbetarna. Detta är positivt för verksamheten men samtidigt måste en öppenhet och flexibilitet medarbetare emellan uppmuntras för att undvika ett revirtänk. Att främja en verksamhet utan prestige har organisationen mycket att vinna på eftersom andan av att hjälpas åt och samarbeta då blir tydligare. Det bidrar även till en minskad sårbarhet om rotation i arbetsuppgifter förekommer. Parkförvaltningen blir på samma sätt inte lika lidande om en medarbetare med ansvar för ett område hastigt lämnar sin tjänst.

God kommunikation är en av uppsatsens hörnstenar och genomsyrar mer eller mindre hela parkförvaltningen. Medarbetarnas engagemang, förtroende och möjlighet till påverkan förutsätter en aktiv och inkluderande dialog. För att dessutom kunna utveckla kommunens grönytor med ett långsiktigt gott resultat och möjliggöra en ny syn på parkförvaltning är informationsutbytet inom verksamheten nödvändigt. I de studerade fallen sker kommunikationen på många sätt. Ett av dessa är digitala hjälpmedel, såsom hemsidor och applikationer. Deras funktion som kommunikationsverktyg, för att marknadsföra, sprida kunskap och underlätta en dialog inom parkförvaltningen och utåt, är något som kan poängteras ytterligare. Användbara och lätthanterliga digitala forum kan virtuellt sprida information om händelser i parkerna. Det kan även locka den person som inte brukar ha intresse för stadens grönska att lyfta blicken inför de aktiviteter, historiska berättelser och spännande växter som förekommer på den kommunala parkmarken.

AVSLUTNING DEL 2

Identifiering av möjligheter

Att se möjligheterna är ett väsentligt drag hos samtliga intervjuade parkförvaltningar. De utgår från de förutsättningar som finns och fokuserar på den egna verksamheten och dess utvecklingspotential. När nya möjligheter uppkommer tar de tillfället i akt till ytterligare satsningar. Sävsjös grönyteutveckling vid järnvägsspåren är ett exempel på denna typ av framåtanda. När järnvägen som går genom staden skulle byggas om såg Stefan Lagerqvist möjligheten att utnyttja de nya ytorna till en storsatsning på grönstrukturen i området.

Börja i liten skala

Flera av de intervjuade beskriver omställningen som en lång process, där små steg i rätt riktning successivt leder till önskade resultat. De poängterar vikten av att inte förhastiga sig och presentera för stora utmaningar, varken för de egna medarbetarna eller politikerna. Att bygga upp ett förtroende för att inom en ram av tillit kunna utforska nya arbetssätt framhålls som en av stöttepelarna i deras verksamhet.

Att ta små steg framåt är något som inte bara gäller parkförvaltningens mentala omställning, utan även det praktiska arbetet med nyanläggning. De intervjuade pekar på vikten av att inte rusa iväg och bygga nytt i alltför rask takt. Istället behöver parkavdelningarna känna att de har kontroll över ytorna och kan hantera det som redan finns att sköta. Bara genom en balanserad utveckling menar parkförvaltningarna att goda resultat uppnås.

En metod som Sävsjös förre stadsträdgårdsmästare Stefan Lagerqvist (2016) använder för att introducera nya sätt att arbeta, i detta fall med mer perennt växtmaterial, är att anlägga en mindre rabatt i utkanten av staden där besöksstrycket är lägre. En slags försöksyta där personalen kan lära känna växterna och arbetsmetoderna och där besökarna kan vänja sig vid en ny typ av plantering. På detta vis lär sig parkpersonalen successivt vilka växter som fungerar och hur de kan uppnå ett lyckat resultat med enkla medel.

Ett annat sätt presenteras i Laholm. När stadsparken skulle byggas om valde kommunens parkavdelning att dela upp anläggningen i tre etapper. Genom den successiva tillbyggnad som detta innebar blev processen mer hanterbar och parkpersonalen kunde anlägga mycket på egen hand. De olika etapperna bidrog även till att lättare få ekonomiska resurser eftersom nybyggnaden stegvis kunde presentera goda resultat och uppmuntra till fortsatta investeringar. Dessutom behövde allt inte bekostas i en stor klumpsumma utan kunde fördelas över en längre tid. (Persson 2016)

3. VÄGLEDNING

Figur 39. Fyra årstiders park i Sölvesborg.

INLEDNING

Ur intervjuerna och med stöd från arbetets litteraturstudier har specifika framgångsfaktorer ur de "Gröna utvecklingsfaserna" och de "Fem hörnstenarna" kunnat sammanfattas. Dessa utgör tillsammans uppsatsens Vägledning som presenteras på följande sidor.

SMÅ YTOR STORA VÄRDEN

- ☑ Att utnyttja de mindre och överblivna ytorna i staden genom att plantera refuger och rondeller samt anlägga fickparker.
- ☑ Att satsa på grönstrukturen även i kommunens kransorter.

GESTALTNING

Formspråk

- ☑ Att anpassa gestaltningen av ytan utifrån dess omgivning, användning och vilka behov som finns på platsen.
- ☑ Att förtydliga platsens identitet genom att i gestaltningsarbetet fördjupa ett särskilt tema eller lyfta fram de historiska dragen på platsen.
- ☑ Att medvetet arbeta med namnsättning av stadens olika grönområden.
- ☑ Att framhäva en rumslighet genom att förstärka grönytans väggar, golv och tak.
- ☑ Att arbeta med strukturrerika planteringar där träd, buskar och perenner samplanteras och där gallring och beskärning ger variation och rumslighet.

Växtkomposition

- ☑ Att utgå från platsens ståndort vid växtval.
- ☑ Att utöka mängden perennplanteringar och välja perenner som är robusta och marktäckande.
- ☑ Att genom en väl genomtänkt komposition med utgångspunkt i växternas formspråk skapa en attraktiv plantering med variation över året.

Skötselaspekt

- ☑ Att göra en avvägning mellan en upplevelserik eller skötseffektiv gestaltning.
- ☑ Att vid gestaltning inkludera driftspersonalens synpunkter och erfarenheter.

ANLÄGGNING

- ☑ Att för näringsgynnade perenner, buskar och träd, på platser där den befintliga jorden inte uppfyller kraven, lägga dit ny, helt rotagräsfri jord, exempelvis E-jord.
- ☑ Att bygga upphöjda växtbäddar genom att lägga ny jord ovanpå den befintliga jorden som skalats från grässvål och luckrats upp.
- ☑ Att plantera tätt, gärna tätare än rekommenderat c/c-avstånd.
- ☑ Att strunta i att plantera svåra kantzoner och istället lägga ut täckbark.
- ☑ Att planera in skötselgångar i planteringarna.
- ☑ Att på utsatta lägen utnyttja befintlig jord och förstärka de extrema förhållandena. Plantera växter som trivs naturligt på sådana växtplatser.
- ☑ Att till gräsmatteanläggning använda egentillverkad jord, överbliven från tidigare anläggningsarbeten.
- ☑ Att vid anläggning föra en aktiv dialog mellan de som har planerat ytan, de som anlägger den och de som ska sköta om den.

SKÖTSEL

Etableringsskötsel

- ☑ Att utföra nyplanteringar på våren eller hösten.
- ☑ Att under etableringsperioden säkerställa bevattningen.
- ☑ Att särskilt under etableringsperioden vara noggrann med ogrärensning.

Årliga skötselmoment

- ☑ Att i början av säsongen satsa på en genomgång/föreläsning om de vanligaste ogräsen och hur de bekämpas.
- ☑ Att prioritera en grundlig rensning av rabatterna under tidig vår och därefter under växtsäsongen i första hand hålla de främre kanterna ogräsfria och prydliga.
- ☑ Att gynna tillförseln av organiskt material i växtbäddarna, gärna genom att trimma ned växterna i smådelar under tidig vår.

Planterings utveckling

- ☑ Att uppmärksamma luckor i planteringen, analysera anledningen till dem och komplettera med nya växter så fort som möjligt.
- ☑ Att ha rutin på att inventera planteringarna, gärna under sommaren när växterna är i full prakt.
- ☑ Att stämma av med ursprunglig målbild av platsen så att designen inte går förlorad.
- ☑ Att utveckla stadens planteringar med fokus på växternas dynamik och bejakande av parkpersonalens kreativitet.

SMÅ YTOR STORA VÄRDEN. De intervjuade beskriver hur satsningar på de små ytorna i staden blir en effektiv strategi i utvecklingen av dess övergripande grönstruktur.

GESTALTNING. För att skapa goda utemiljöer måste de gestaltas på ett inbjudande, användbart och skötseffektivt sätt och parkförvaltningarna ger förslag på aspekter att ta i beaktande.

ANLÄGGNING. Många förutsättningar för parkens framtid avgörs i anläggningsarbetet och de intervjuade beskriver flera aspekter att tänka på för ett lyckat resultat.

SKÖTSEL. För att upprätthålla en god standard och positiv utveckling av grönytorna krävs en genomtänkt skötsel. De intervjuade ger flera exempel på innovativa lösningar för detta.

FEM HÖRNSTENAR

ENGAGEMANG

Hos individen

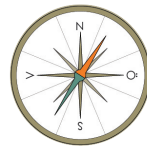
- ☑ Att erbjuda förmåner för den anställda, exempelvis friskvård och utbildning.
- ☑ Att ge den anställda inflytande och ansvar över parkförvaltningens arbete och utveckling.
- ☑ Att utnämna de olika anställda i skötselpersonalen som extra ansvariga för förvaltningen av vissa ytor.
- ☑ Att låta de anställda i skötselpersonalen hålla i guideade turer i kommunens parker.

I parkförvaltningen som helhet

- ☑ Att framhäva samarbetet i arbetslaget där alla är betydelsefulla.
- ☑ Att anordna aktiviteter inom arbetslaget, såsom studieresor och utflykter.
- ☑ Att personalstyrkan utgörs av en blandning av människor, samt är stabil och inte byts ut för ofta.
- ☑ Att uppmärksamma och tydliggöra lyckade resultat och avklarade uppgifter.

För parkverksamheten hos kommunalpolitiken

- ☑ Att med goda resultat visa hur politikernas satsningar kommit till nytta för invånarna.
- ☑ Att använda parkerna som scen för samarbeten och evenemang.
- ☑ Att marknadsföra hela kommunen med parkerna som argument.

ROLLER OCH MÅL

- ☑ Att ha ett nära samarbete mellan politisk styrning/målsättning och parkförvaltningens administrativa sida.
- ☑ Att tydliggöra de politiska målen och omarbete dem till praktiska mål i samarbete med skötselpersonalen.
- ☑ Att organisera personalen i små arbetsgrupper med tydliga ansvarsområden och växlande arbetsuppgifter.
- ☑ Att avsätta ett särskilt arbetslag för kommunens kransorter för att säkerställa deras skötsel.
- ☑ Att behålla den egna regin, men ta in entreprenörer där vinster i ekonomi eller kvalitet kan göras.

KOMMUNIKATION

- ☑ Att skapa korta kommunikationsvägar där alla parter inom parkförvaltningen har inflytande, framförallt i planerings- och anläggningsstadiet.
- ☑ Att vid samarbeten med entreprenörer tidigt granska ritningar och ge tydliga riktlinjer.
- ☑ Att föra en god dialog med brukare och besökare för att undvika klagomål och sprida information om parkerna och parkförvaltningens arbete.

KOMPETENS

- ☑ Att satsa på att få tillbaka säsongspersonal.
- ☑ Att värdesätta intresse som likvärdigt med utbildning vid nyanställning.
- ☑ Att anordna utbildningsdagar anpassade efter personalens kunskapsnivå som utmanar och inspirerar till nya sätt att arbeta.
- ☑ Att samarbeta med utomstående designers, kommuner eller universitet för att tillföra nya synsätt och stilar.

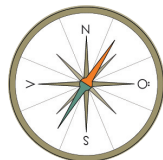

MARKNADSFÖRING

- ☑ Att använda parkerna i kommunens marknadsföring.
- ☑ Att satsa på trädgårdsturism i de kommunala parkerna.
- ☑ Att se möjligheterna till samarbeten med utomstående aktörer.

ENGAGEMANG. För en positiv utveckling av en parkförvaltnings arbete menar samtliga intervjuade att ett engagemang hos parkförvaltningens personal och stadens politiker är nödvändigt.

ROLLER & MÅL. Kommunerna förklarar att en tydlig rollfördelning och välformulerad målsättning driver arbetet i rätt riktning, kontrollerar utvecklingen och förbättrar parkförvaltningens effektivitet.

KOMMUNIKATION. Som ett sätt att undvika misstag, lära av erfarenheter och informera om arbetssätt och strategier lägger de intervjuade stor vikt vid god kommunikation inom parkförvaltningen och utåt.

KOMPETENS. Att värna om parkförvaltningens befintliga kompetens men också aktivt arbeta för att förbättra den lyfts fram som nödvändiga aspekter för långsiktigt goda resultat.

MARKNADSFÖRING. De intervjuade använder alla marknadsföring för att sprida parkförvaltningens arbete utåt, göra sig ett namn i trädgårdssammanhang, locka turister och hitta gynnsamma samarbeten.

4. EXEMPLIFIERING

INLEDNING

Uppsatsens syfte har varit att ge stöd och inspiration åt kommunala parkförvaltningar i arbetet med att utveckla sina grönytor. Detta genom att ta fram en vägledning baserad på intervjuer från parkförvaltningarna i Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg. Att bearbeta informationen till ett pedagogiskt, användbart och lättförståeligt dokument har varit ett ledande förhållningssätt under arbetet och av denna anledning har ett visuellt fokus präglat dess slutliga upplägg.

Framgångsfaktorerna under både de “Gröna utvecklingsfaserna” och de “Fem hörnstenarna” har medvetet hållits breda och platsoberoende. Detta för att framhålla budskapet i stort snarare än detaljerade råd, men också för att faktorerna lättare ska kunna tolkas och därefter tillämpas på en utomstående kommunal parkförvaltning. Med det generella uttrycket riskerar framgångsfaktorerna dock bli otydliga och alltför abstrakta. För att konkretisera det resonemang uppsatsen för, fyller en exemplifiering i ett fiktivt fall därför en viktig funktion. Som exempelkommun har Vänersborg använts.

Exemplifieringen görs enbart gällande de framgångsfaktorer som lyfts fram under de “Gröna utvecklingsfaserna”, det vill säga Små ytor stora värden, Gestaltning, Anläggning och Skötsel, eftersom det är här uppsatsens fokus ligger. Meningen är alltså att tydliggöra faktorernas innebörd, för att öka förståelsen för deras budskap. Kapitlet innebär en exemplifiering, och inte en tillämpning. Det har inte gjorts ett förslag till hur Vänersborgs kommun ska utveckla sina grönytor, utan kommunen har enbart använts som underlag för att ge exempel på hur framgångsfaktorerna gör sig uttryck i praktiken.

Exemplifieringen har också varit en metod för att under arbetet med uppsatsen förstå parkförvaltningarnas resonemang och hitta luckor i hur tankegångarna återges.

För att exemplifieringen ska bli tydlig är framgångsfaktorerna skrivna med vit text och placerade i det blå fältet längs sidan på följande uppslag. I löpande text och/eller med figurer, beskrivs det hur framgångsfaktorerna har exemplifierats.

Föregående sida:
Figur 40. Drömparken i Enköping

EXEMPEL VÄNERSBORG

Vänersborg ligger vid sydspetsen på Vänern och är en mindre stad med 38 000 invånare. Den nära kopplingen med sjön ger en naturskön omgivning på kort avstånd från centrum. Vänersborgs kommun har ett jordbruks- och skogsbrukslandskap där de kringliggande orterna Brålanda och Frändefors är placerade. Den fjärde tätorten i Vänersborg är Vargön som gränsar till naturreservaten Halleberg och Hunneberg med vandringsleder och utsiktsplatser. (Vänersborgs kommun u.å.)

I de centrala delarna av Vänersborg är den byggda miljön utformad som kvarter i rutnätsmönster, beskriver Vänersborgs kommun (2008) i sin grönplan. Byggnaderna är från 1800-talet, men inspirerade från 1600-talets sätt att planera stadsbyggandet, med just rutnätstaden som ideal. Idag har dessa områden ett historiskt värde och kan tillsammans med den centrala grönområdet “Plantaget” liknas vid stadens finrum.

Järnvägen som går genom Vänersborg delar av staden. På den södra sidan av järnvägen är området mestadels bestående av bostadsområden med bebyggelse från miljonprogrammet och villor. Villaområdena finns även längs med vattnet på stadens västra sida. Vid den norra delen av Vänersborg, utmed Vänerkanten ligger Skräckleparken. Det är en välbesökt park med badplats, högvuxna träd, planteringar och café. Vidare åt nordost följer Holmängen med en mer friväxande och skogslik naturkaraktär. (Vänersborgs kommun 2008)

Figur 41. Vänersborgs grönstruktur. Skala 1:40 000.

Figur 42. Vy över Vänersborg.

Figur 43. Platser för potentiella refugplanteringar och fickparker. Skala 1:10 000.

EXEMPLIFIERING SMÅ YTOR STORA VÄRDEN

- ☑ Att utnyttja de mindre och överblivna ytorna i staden genom att plantera refuger och rondeller samt anlägga fickparker.

Platsbesök och kartstudier av Vänersborgs stadsrum visar att staden har många mindre ytor som vi menar skulle kunna utnyttjas bättre om de gjordes om. Flera nya fickparker skulle kunna anläggas på outnyttjad parkmark eller hårdgjord mark. Det finns dessutom många centrala parkeringsområden eller korsningar med refuger och rondeller som vi föreslår skulle kunna planteras med blommande perenner eller lägre buskar. I kartan till vänster är platser för potentiella refugplanteringar och fickparker utmarkerade.

- ☑ Att satsa på grönstrukturen även i kommunens kransorter.

Vänersborg är centralorten i kommunen, men både Vargön, Frändefors och Brålanda är kringliggande tätorter som inte får glömmas bort. Många människor bor här och vi menar att satsningar på grönstrukturen bör ske även i dessa områden. Ett utvecklingsprogram för grönytor i de mindre tätorterna kan vara till hjälp för att säkerställa dess utveckling.

Figur 44. Vänersborgs kransorter.

EXEMPLIFIERING GESTALTNING

Hemliga lunden

- ☑ Att anpassa gestaltningen av ytan utifrån dess omgivning, användning och vilka behov som finns på platsen.

För att kunna anpassa fickparkens gestaltning till brukarnas behov har vi studerat platsens omgivning. Ytan är centralt belägen i Vänersborg, omgärdad av kvarter i rutnätsstruktur med höga hus. Området saknar bostadsnära grönstruktur och vi menar att det finns ett behov av en lugn och avskild plats. Den större parken "Skräckleparken" ligger visserligen i närheten men erbjuder större och mer öppna ytor för längre promenader. Genom att anlägga en fickpark på platsen kompletteras Skräckleparken med ett grönt och rofyllt parkrum att slå sig ner i nära hemmet eller arbetet. Parken blir också del av promenaden genom staden och luckrar upp den omkringliggande hårdgjorda miljön.

- ☑ Att förtydliga platsens identitet genom att i gestaltningsarbetet fördjupa ett särskilt tema eller lyfta fram de historiska dragen på platsen.

- ☑ Att medvetet arbeta med namnsättning av stadens olika grönområden.

De befintliga, ståtliga och högvuxna träderna i områdets norra del bildar med sina breda kronor ett lummigt tak och en lundlik karaktär. Det sydvästra hörnet kontrasterar mot den friväxande känslan och rader av hamlade lindar vittnar om en tidigare formell stil med skarpa kanter och tydliga siktlinjer. I vår utformning lyfter vi fram dessa befintliga karaktärer och fördjupar samt förenar dem i gestaltningen av fickparken. Platsens dolda och skyddade läge mitt inne i stadskärnan och dess frodiga vegetation har inspirerat oss till namnet "Hemliga lunden".

- ☑ Att framhäva en rumslighet genom att förstärka grönytans väggar, golv och tak.

För att framhäva rumsligheten har vi delat upp platsen i tre tydliga rum. I dess norra del har ytan hållits öppen och genomsläpplig. De befintliga höga trädkronorna utgör taket och lägre träd och buskar fungerar som rumselement. Golvet utgörs av flis på gångarna och, om våren, blommande lökhav runtomkring.

Som ett sätt att förena den lummiga lundlika karaktären i norr med den mer formella stilen i sydväst har ett mellanliggande rum i parkens sydöstra del utformats. Här placerar vi in ett omslutande buskage, som likt en mjuk vägg stänger ute oväsen från gatan. I markbeläggningen lyfter vi fram formen av en cirkel för att förtydliga rumsligheten och förena de angränsande ytor.

Parken sträcker sig vidare västerut och besökaren leds in under en pergola med klättrväxter. Vi har valt att placera in pergolan för att den ramar in den tydliga siktlinjen och fungerar som ett takbildande element. Planteringarna vid sidan om pergolan utgör en grön fond med varierat täta och öppna partier och skapar skydd mot omgivningen. För att tillföra ytterligare upplevelsevärden föreslår vi att en damm anläggs inuti en av planteringarnas gläntor.

- ☑ Att arbeta med strukturrika planteringar där träd, buskar och perenner samplanteras och där gallring och beskärning ger variation och rumslighet.

I parkens norra del kompletteras de befintliga högvuxna träderna med ett busk- och fältskikt. Här menar vi att ett flerskiktat bestånd snabbt kommer att utvecklas. Strukturrika planteringar har placerats in på båda sidor om pergolan. Dessa kommer successivt utvecklas och de befintliga hamlade lindarna får sällskap av höga och låga buskar, mindre träd och perenner.

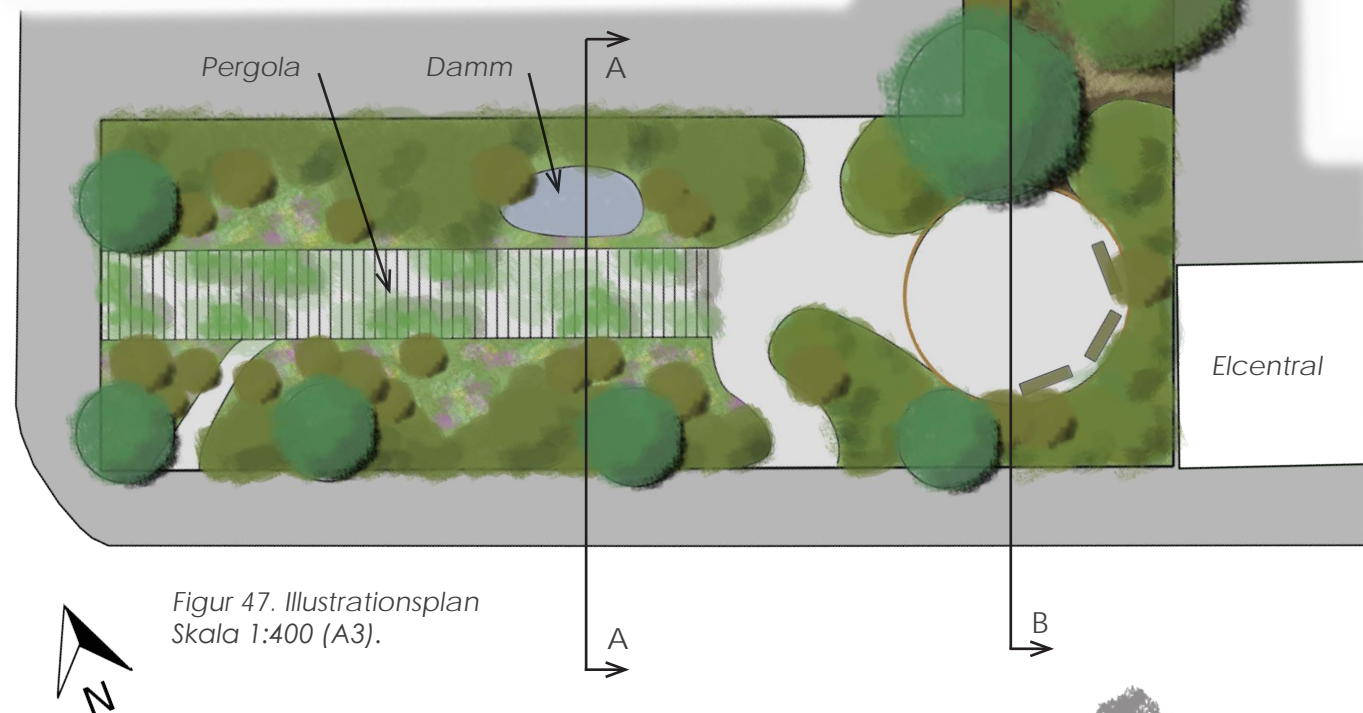
Genom dynamisk skötsel, där fickparkens vegetation gallras och beskärs i omgångar, menar vi att en varierad rumslighet med både täta partier och öppna gläntor kan skapas. En skötselplan bör upprättas för att förenkla detta moment och presentera en tydlig målbild för fickparken. Samtidigt är det upp till skötselpersonalen själva att i beskärningsskedet styra planteringens utveckling mot en strukturrig karaktär.

Figur 45. Fickparkernas placering i Vänersborg.

Figur 46. Befintlig situation Hemliga lunden.

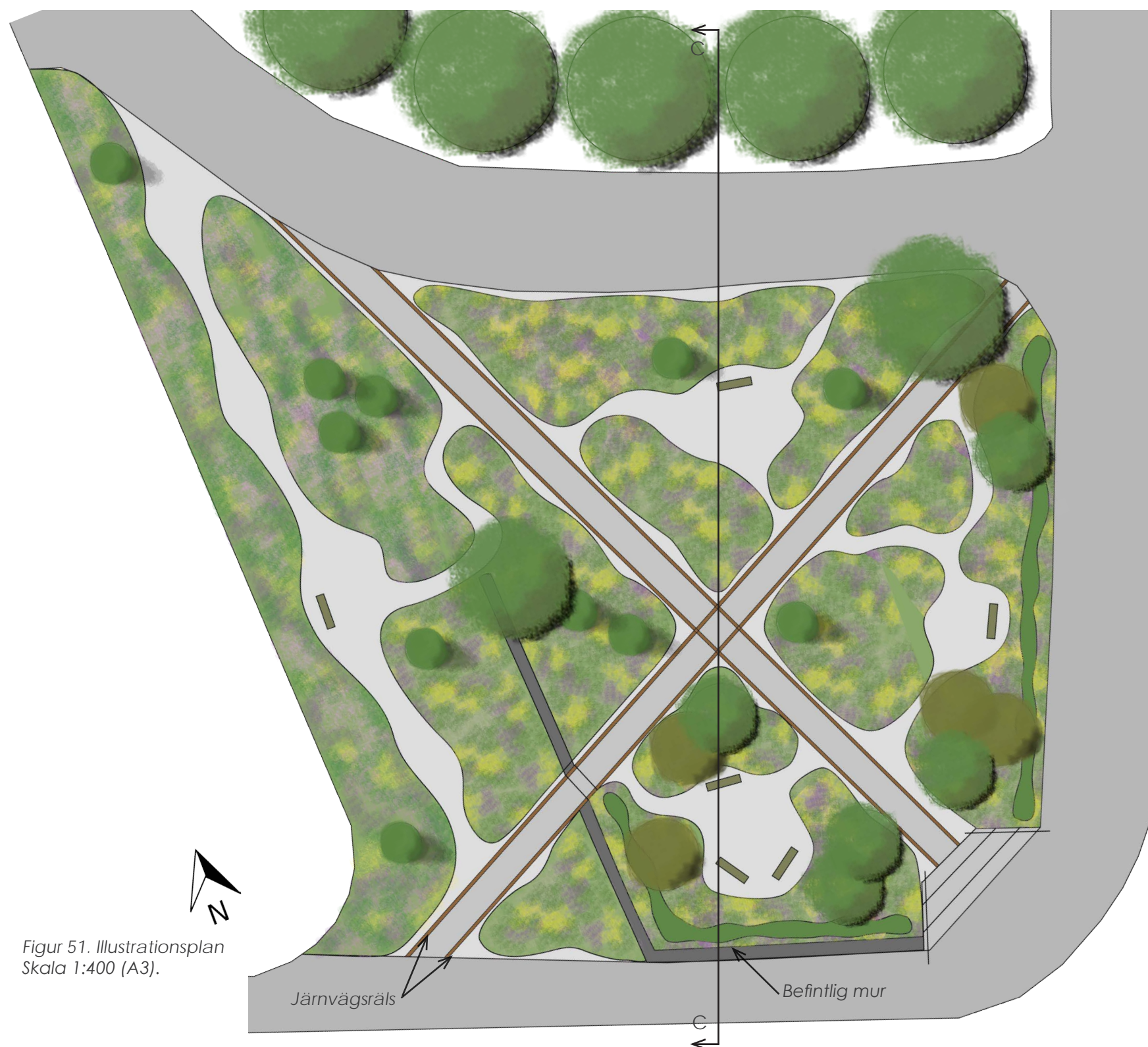
Figur 47. Illustrationsplan
Skala 1:400 (A3).

Figur 48. Sektion B-B
Skala 1:400 (A3).

Figur 49. Sektion A-A
Skala 1:400 (A3).

Figur 50. Sektion C-C
Skala 1:400 (A3).

Figur 51. Illustrationsplan
Skala 1:400 (A3).

EXEMPLIFIERING GESTALTNING Järnvägsparken

- ☑ Att anpassa gestaltningen av ytan utifrån dess omgivning, användning och vilka behov som finns på platsen.

Eftersom parken ligger i direkt anslutning till ett trafikerat vägskal där en större bilväg korsar järnvägen är området fullt av liv och rörelse, men också utsatt för mycket buller. Förbi och över ytan passerar många människor, både i bilar men också på cykel eller till fots. Vi menar att dagens utformning förhindrar det naturliga rörelsemönstret. Vi ser därför behovet av att ytan omgestaltas så att den blir lätt att korsa. För att ge god sikt åt alla trafikslag tycker vi att parken behöver hållas relativt öppen, särskild vid dess entréer.

Vi ser också andra potentiella värden på platsen. Den snabba rörelsen genom parken behöver inte innebära att möjligheten till lugn och ro försvinner. Även den besökare som har behov av att slå sig ner en stund eller strosa sakta, kan nyttja parken. För att skapa en skyddande miljö mot omkringliggande trafik behöver parken avskärmas och rumsligheten förstärkas.

- ☑ Att förtydliga platsens identitet genom att i gestaltungsarbetet fördjupa ett särskilt tema eller lyfta fram de historiska dragen på platsen.

- ☑ Att medvetet arbeta med namnsättning av stadens olika grönområden.

Vi menar att den angränsande järnvägen sätter ton till hela området och detta har vi förstärkt ytterligare i gestaltningen. I markbeläggningen på de större vägar som korsar ytan diagonalt har vi lagt in raka järnvägsspår. Mellan spåren är det smågatsten och utanför är det grusytor. Både den strikta formen på gångarna och materialet vi valt, förstärker järnvägstemat. Att kunna slå sig ner på en av parkens många bänkar menar vi dessutom liknar väntan på tåget vid en perrong. Alla dessa aspekter har gett parken dess namn "Järnvägsparken".

- ☑ Att framhäva en rumslighet genom att förstärka grönytans väggar, golv och tak.

För att framhäva en rumslighet och ge skydd åt den omgivande trafiken fungerar häckar och lägre träd som avskärmade väggar i parkens ytterkanter. I övrigt är det stora perennplanteringar som dominerar ytan. Mindre rum med sittplatser omfattas av de organiskt formade planteringarna där cortenstålskanter ger en tydlig gräns och skapar upphöjda bäddar av prunkande växtlighet. Golvet mellan planteringarna utgörs av slingrande grusgångar som följer rabatternas kanter och leder besökare mellan de olika rummen. Vi har medvetet inte förstärkt takplanet eftersom vi velat behålla en öppen och ljus känsla med god genomsiktighet.

Över året växer en rumslighet fram allteftersom perennerna utvecklas. Som ytterligare formskapande element väljer vi att placera ut höga och smalt beskurna pelare av bok, här och där i rabatterna. Bokpelarna bidrar med rumslighet till platsen året om, även när perennerna är nedtrimmade på vårkanten.

Figur 52. Befintlig situation Järnvägsparken.

EXEMPLIFIERING GESTALTNING

Plantering i Järnvägsparken

- ☑ Att utgå från platsens ståndort vid växtval.

Vår analys av planteringsens ståndort visar att den har ett skyddat läge bredvid en intilliggande stenmur i full sol mot söder. Planteringsens placering alldeles invid ett offentligt rörelsestråk menar vi gör den utsatt för slitage. Växtbädden kommer att byggas upp med näringsrik, ogräsfri och vattenhållande jord. Slutsatsen av vår ståndortsanalys är att det finns goda möjligheter till en ljusälskande och frodigt växande palett av perenner.

- ☑ Att utöka mängden perennplanteringar och välja perenner som är robusta och marktäckande.

I Järnvägsparken har vi satsat på stora perennytor och då gäller det att välja ett livskraftigt växtmaterial. Vi menar att våra föreslagna arter är hårdiga för platsen och väl beprövade i offentliga miljöer. Perennerna kommer att bilda täta växtmassor som täcker marken och effektivt skuggar ut ogräs. Arterna är inbördes jämnstarka och kommer komplettera snarare än konkurrera ut varandra. Det går att få tag på en stor mängd perenner med liknande egenskaper och vårt förslag är enbart ett axplock av vad som finns att tillgå.

- ☑ Att genom en väl genomtänkt komposition med utgångspunkt i växternas formspråk skapa en attraktiv plantering med variation över året.

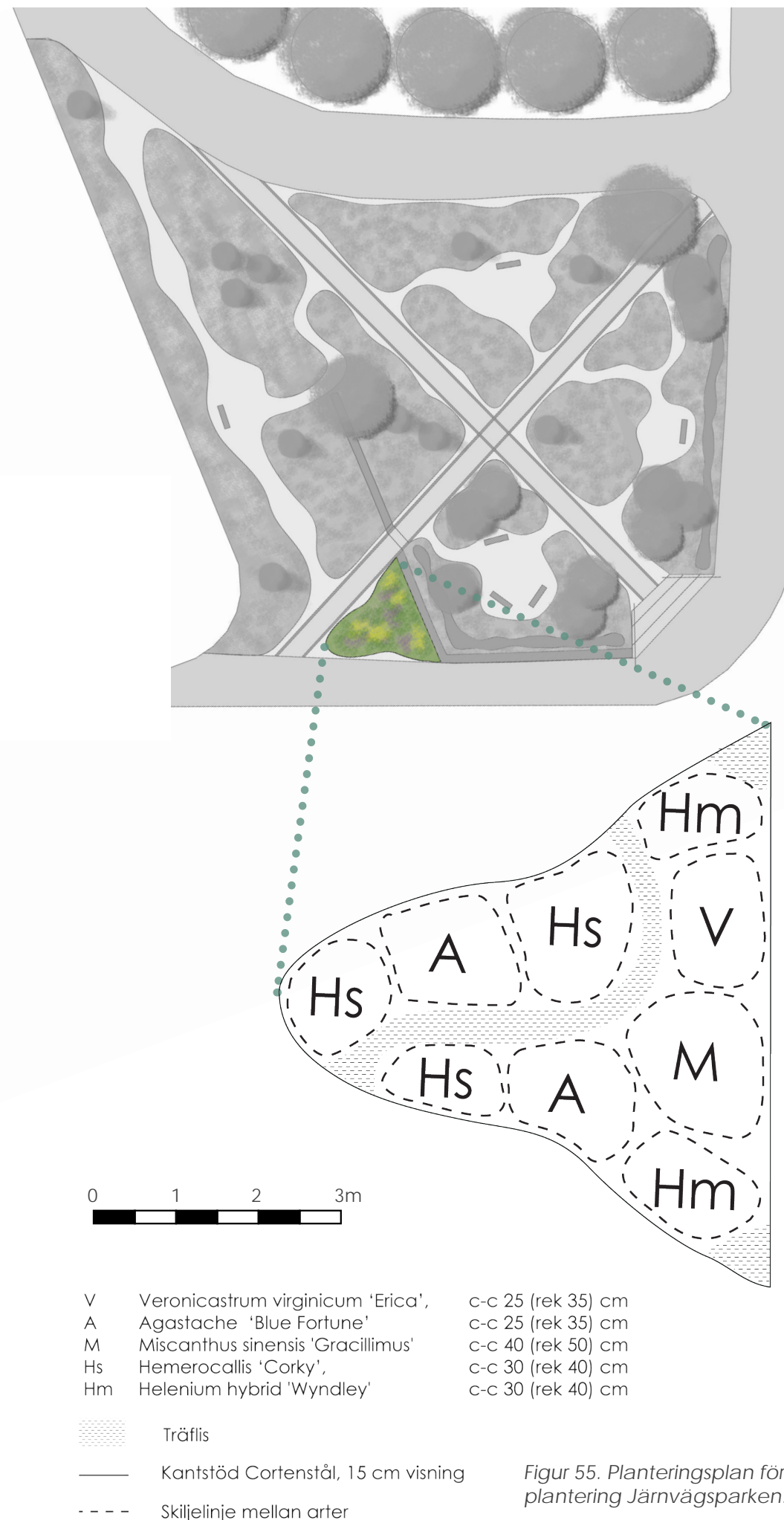
Vi har valt att dela in planteringen i olika block (se de streckade markeringarna i planteringsplanen till höger). Varje block utgörs av en art för att skapa en masseffekt. Dessutom menar vi att skötselarbetet med ogrärensning och växtkomplettering underlättas, eftersom varje art har en tydlig plats i kompositionen. *Veronicastrum* och *Miscanthus* har valts för sitt stabila, upprätta växtsätt och har placerats i rabattens bakre kant. *Agastache* och *Helenium* kommer breda ut sig i framkant till de övriga. *Hemerocallis* fungerar som robust marktäckare på de mest utsatta platserna invid de angränsande gångarna. Vi har valt dessa perenner för att de är tåliga men också eftersom deras formspråk skiljer sig åt och bidrar till en varierad karaktär även då de inte blommar.

För att utöka säsongskvaliteterna på platsen menar vi att det är viktigt att perennerna kompletteras med tidigblommande vårlökar. Dessa slår ut lagom när prydnadsgräsen och perennerna trimmats ned tidigt på våren.

Månatliga kvaliteter järnvägsparken

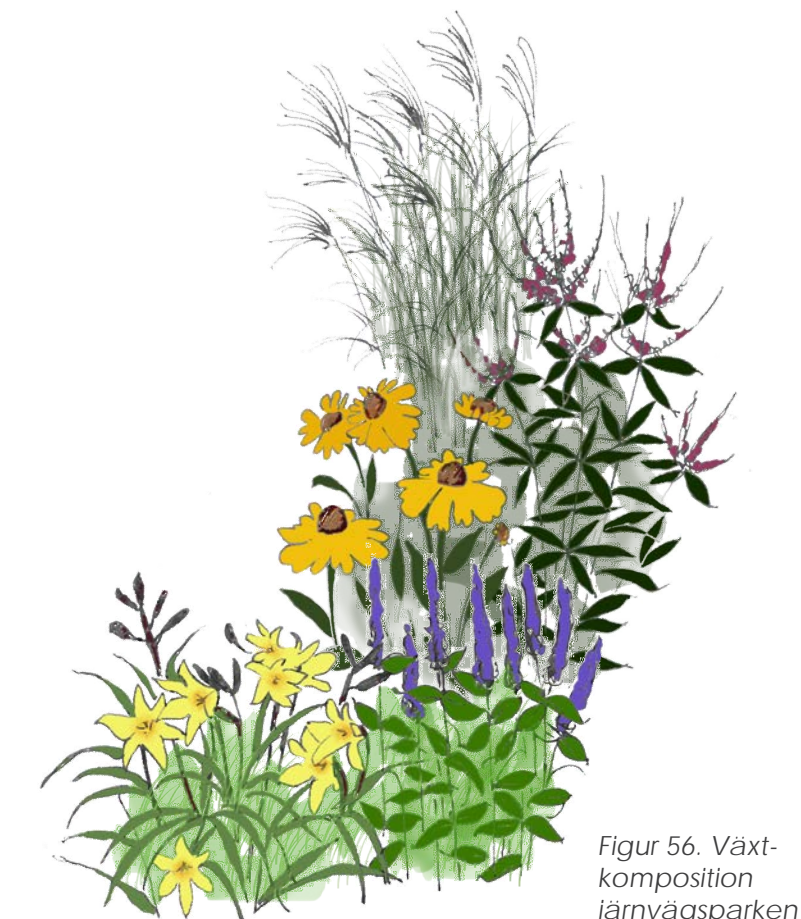
- Fröställningar och prydnadsgräs
- Värlökar
- Blommande perenner

Figur 55. Planteringsplan för plantering Järnvägsparken.

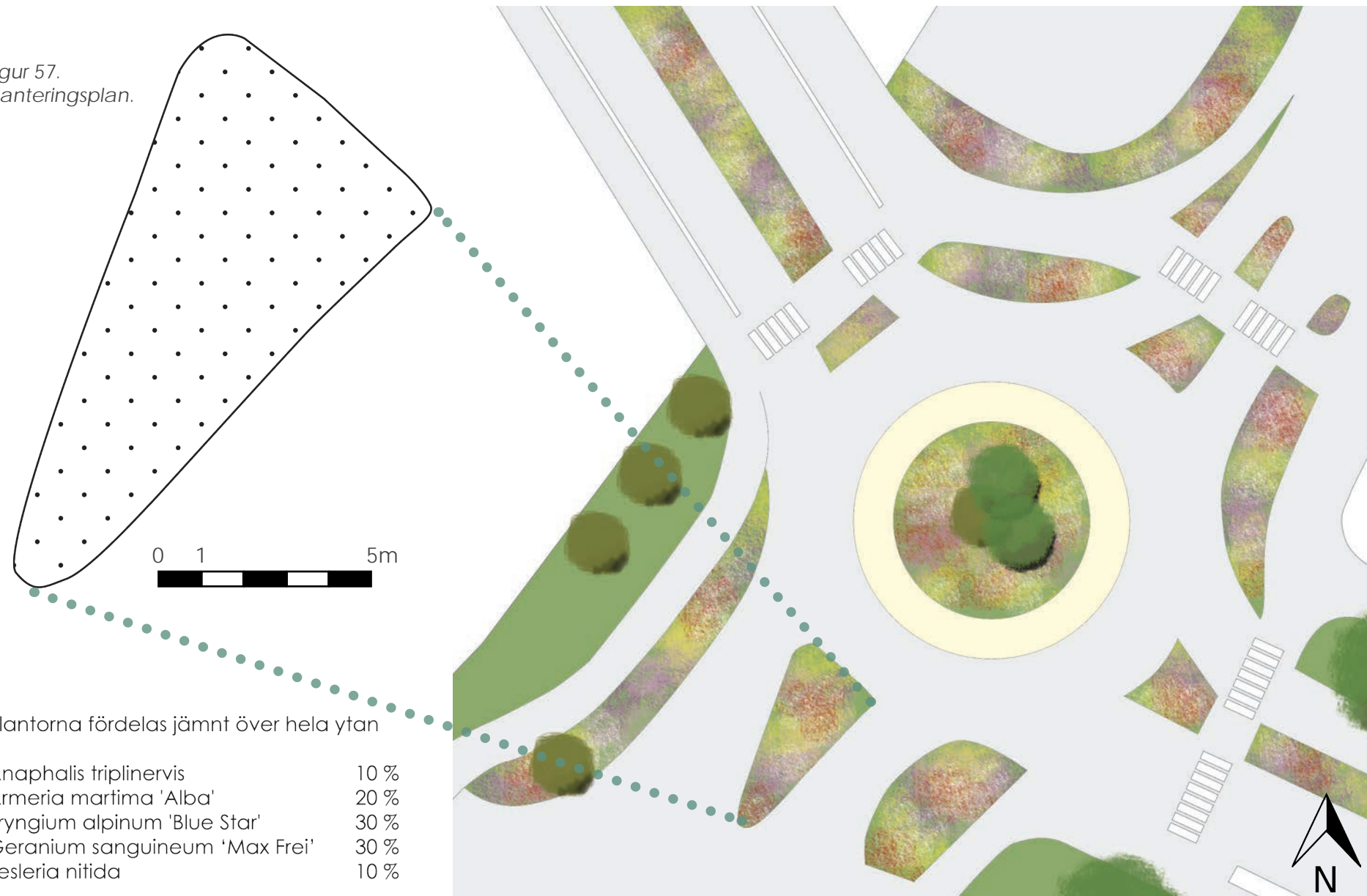

Ovan: Figur 53. Nedan: Figur 54. Exempel på växtkompositioner i perennplanteringar.

Figur 56. Växtkomposition järnvägsparken

Figur 57.
Planteringsplan.

Plantorna fördelas jämnt över hela ytan

Anaphalis triplinervis	10 %
Armeria martima 'Alba'	20 %
Eryngium alpinum 'Blue Star'	30 %
Geranium sanguineum 'Max Frei'	30 %
Sesleria nitida	10 %

Figur 58. Illustrationsplan
rondellområde i Vänersborg.

Figur 59. Växtkomposition refugplantering.

Figur 60. Peter Gaunitz' stäppplantering i en av Lunds rondeller
är ett exempel på tork-, vind- och salttålig plantering i vägmiljö.

EXEMPLIFIERING GESTALTNING Refugplantering

- ☑ Att utgå från platsens ståndort vid växtval.

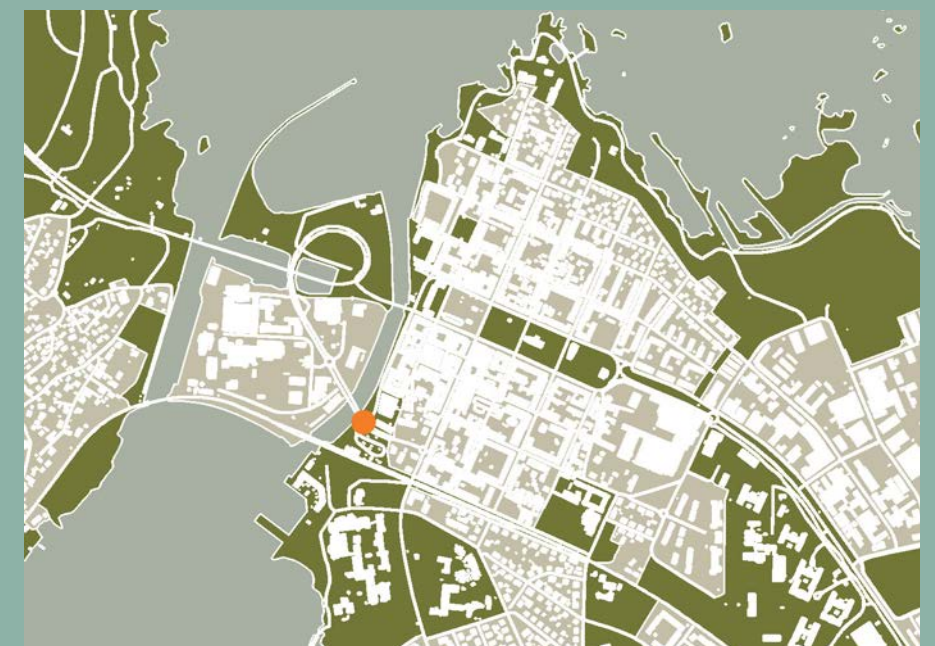
Refugplanteringsens ståndort menar vi på många sätt är en extrem miljö, utsatt för hårda vindar, torka, kraftig nederbörd och saltstänk från vägbanan. Dessutom innebär refugen en grund växtbädd. Vi vill betona att det ändå går att skapa vackra och väl fungerande planteringar som tillför stora upplevelsevärden till de hårdgjorda och ofta trista områdena intill vägkorsningar. Då krävs det dock ett växtmaterial som klarar av hårda påfrestningar. Vi anser att man bör utgå från dessa förutsättningar, förstärka dem och välja för platsen lämpliga växter för på lång sikt få en stabil plantering. Bevarandet av den karga miljön innebär även att ogräs hämmas och skötseln underlättas. Med utgångspunkt i detta har vi valt ut hårdiga, tork- och salttåliga arter till planteringen.

- ☑ Att utöka mängden perennplanteringar och välja perenner som är robusta och marktäckande.

Rondellområdets utformning lämnar plats för många potentiella planteringsytor där perenner med fördel används. Det gäller dock att välja växter som klarar av, eller rent av gynnas, av de hårda förhållandena. Vi har valt en palett av *Anaphalis*, *Armeria*, *Eryngium*, *Geranium* och *Sesleria*, vilka alla är tuffa växter som kommer att överleva i den utsatta miljön utan att kräva särskilt omfattande skötsel. Perennerna kommer att täcka ytan effektivt och konkurrera ut ogräs.

- ☑ Att genom en väl genomtänkt komposition med utgångspunkt i växternas formspråk skapa en attraktiv plantering med variation över året.

Istället för att plantera perennerna i block har vi valt att blanda de fem arterna jämnt över ytan, enligt de procentsatser som visas i växtlistan till vänster. Vi föreslår även att växterna ska planteras tätt för att de snabbt ska sluta sig och hämma ogräset. De fem arterna kompletterar varandra i färg, form och struktur; *Sesleria* med sin spretiga karaktär, *Anaphalis* med mjuka fröställningar, *Geranium* som tillför färg, *Eryngium* med sin vassa form och *Armeria* med sitt nätta uttryck. *Sesleria*, *Eryngium* och *Anaphalis* har vackra fröställningar även vintertid. Lökväxter sätts med fördel i refugplanteringen för att förlänga säsongen ytterligare.

Figur 61. Rondellens placering i Vänersborg.

EXEMPLIFIERING ANLÄGGNING

Plantering Järnvägsparken

- ☑ Att för näringsgynnade perenner, buskar och träd, på platser där den befintliga jorden inte uppfyller kraven, lägga dit ny, helt rotoärfri jord, exempelvis E-jord.
- ☑ Att bygga upphöjda växtbäddar genom att lägga ny jord ovanpå den befintliga jorden som skalats från grässvål och luckrats upp.

Vid anläggningen av planteringen i Järnvägsparken menar vi att den befintliga grässvålen först och främst bör tas bort. En jordanalys bör göras för att avgöra huruvida befintlig jord kan användas. Om inte menar vi att rabatten ska byggas upp med E-jord, eller jord med liknande egenskaper. Terrassen under luckras upp samt jämnas av och jorden läggs ovanpå. Det slutliga jorddjupet bör vara minst 55 cm, men innan all jord kommit på plats menar vi att det är en god idé att lägga ut de lökar som ska finnas och därefter fylla på med den sista jorden. Genom att anlägga på detta sätt skapas upphöjda växtbäddar, vilket vi anser är en fördel då planteringen blir varmare, bättre dränerad och lättare att sköta.

Plantering Järnvägsparken

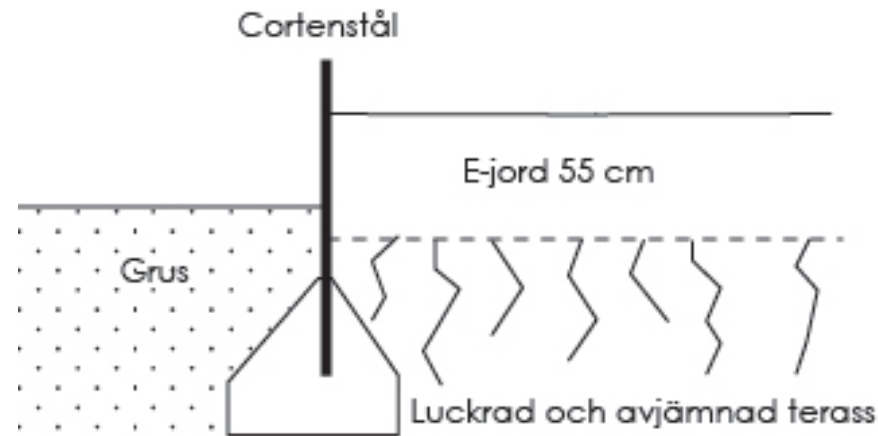
- ☑ Att plantera tätt, gärna tätare än rekommenderat c/c-avstånd.
- ☑ Att strunta i att plantera svåra kantzoner och istället lägga ut täckbark.
- ☑ Att planera in skötselgångar i planteringarna.

Efter att jorden är på plats planteras växterna och vi föreslår att de sätts tätare än rekommenderat c/c-avstånd, för att fylla ut rabatten snabbt och täcka all bar jord. Svåra kantzoner, där rabatten smalnar av och där överbyggnaden på gången intill gör att jorddjupet är grunt, lämnas oplanterade. För att förhindra ogräs täcks kantzonerna med träflis. Flisen används också till att skapa smala gångar i rabatten som vi placerat in för att underlätta skötseln av växterna.

Refugplantering

- ☑ Att på utsatta lägen utnyttja befintlig jord och förstärka de extrema förhållandena. Plantera växter som trivs naturligt på sådana växtplatser.

I refugplanteringen anser vi att en annan typ av anläggning bör göras. Där läggs rotoärfri jord med låg mullhalt och stenkross iblandad direkt på överbyggnaden. Tork- och salttåliga växter planteras med täta avstånd direkt i jorden. Genom att förstärka den extrema ståndorten och välja ett växtmaterial som trivs i sådana miljöer, menar vi att en långsiktig, stabil och skötselintensiv plantering skapas.

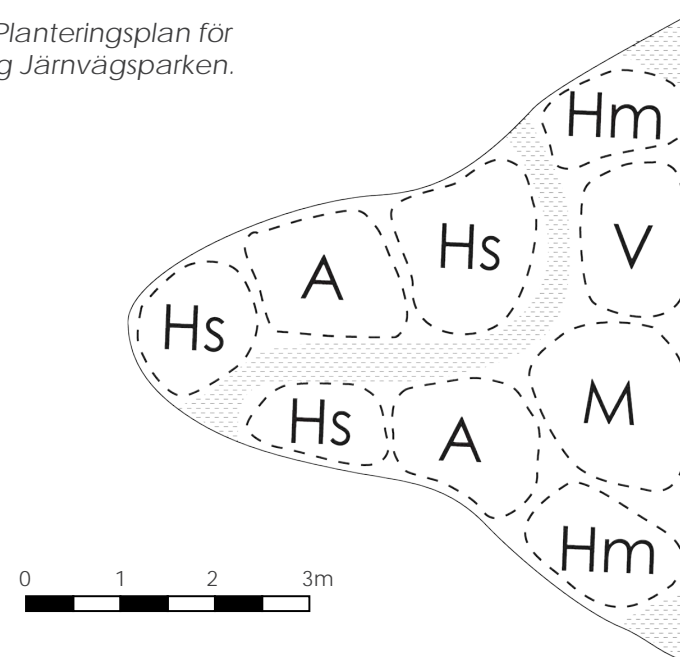
Figur 62. Principsektion för anläggning av planteringsbädd i Järnvägsparken.

E-JORDENS SAMMANSÄTTNING

- Sand
- Torv
- Rotogräsfri lera
- Kalk
- NPK gödsel
- Biofer gödsel

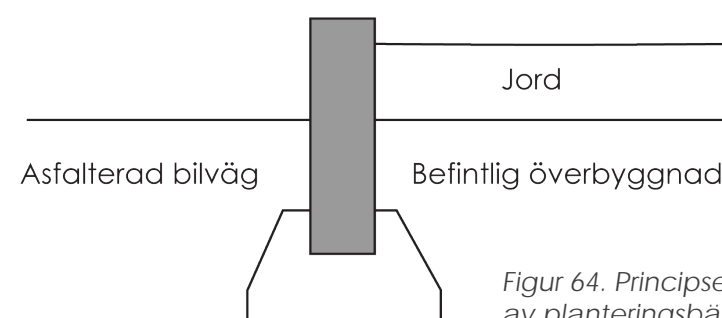
Siktning:	20 mm
Mullhalt:	7-9 vikt %
Lerhalt:	5-15 vikt %
pH:	5,5-7,5
Ledningstal:	2-4
Volymvikt:	ca 1200 kg/m ³ (Hasselfors Garden 2017)

Figur 63. Planteringsplan för plantering Järnvägsparken.

V	Veronicastrum virginicum 'Erica',	c-c 25 (rek 35) cm
A	Agastache 'Blue Fortune'	c-c 25 (rek 35) cm
M	Miscanthus sinensis 'Gracillimus'	c-c 40 (rek 50) cm
Hs	Hemerocallis 'Corky',	c-c 30 (rek 40) cm
Hm	Helenium hybrid 'Wyndley'	c-c 30 (rek 40) cm
	Träflis	
	Kantstöd Cortenstål, 15 cm visning	
	Skiljelinje mellan arter	

Kantstöd av befintlig natursten

Figur 64. Principsektion för anläggning av planteringsbädd i refug.

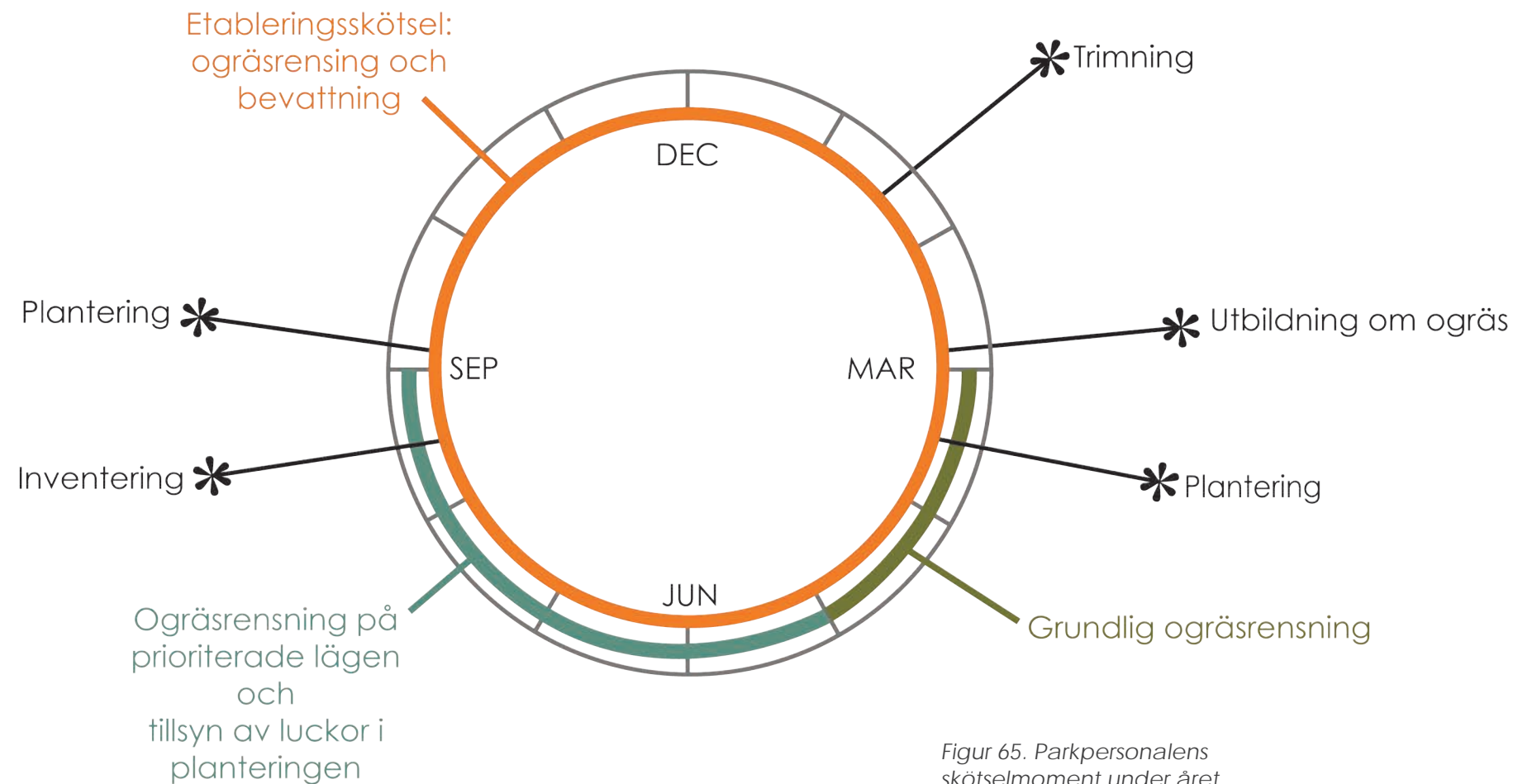
JORD FÖR REFUGPLANTERING

- Rotogräsfri jord med låg, högst 3 volymprocent, mullhalt (Folkesson 2016). Jorden blandas ut med 40 volymprocent stenkross av fraktionen 4-11 mm (Rosenholm & Rosenholm 2008).

EXEMPLIFIERING SKÖTSEL

Hemliga Lunden & Järnvägsparken

Figur 65. Parkpersonalens skötselmoment under året.

- ☑ Att utföra nyplanteringar på våren eller hösten.

För att ge växterna i våra föreslagna fickparker bästa chans till etablering menar vi att de ska planteras antingen under våren eller hösten. Under dessa perioder är växterna i vila och växtplatsens förutsättningar är gynnsamma för en god rotutveckling.

- ☑ Att under etableringsperioden säkerställa bevattningen.

- ☑ Att särskilt under etableringsperioden vara noggrann med ogrärensningen.

I etableringsskedet menar vi att bevattningen och ogrärensningen måste säkerställas så att det nyplanterade växtmaterialet så snabbt som möjligt växer till sig. Antingen läggs det vid anläggningsskedet ut droppbevattning över planteringsytorna i fickparkerna. Eller sammanställs en bevattningsplan som garanterar att tillräckligt med vatten tillförs växterna under etableringsperioden.

- ☑ Att gynna tillförseln av organiskt material i växtbäddarna, gärna genom att trimma ned växterna i smådelar under tidig vår.

För att skapa en levande jord menar vi att tillförseln av organiskt material är nödvändig. Då är det en god idé att finfördela det döda växtmaterialet som finns på plats och använda direkt som jordförbättring i planteringen. Med denna princip sparas resurser i form av minskade transporter och arbetsmoment.

- ☑ Att i början av säsongen satsa på en genomgång/föreläsning om de vanligaste ogräsen och hur de bekämpas.

- ☑ Att prioritera en grundlig rensning av rabatterna under tidig vår och därefter under växtsäsongen i första hand hålla de främre kanterna ogräsfria och prydliga.

Vi menar att väl utförd ogrärensning är a och o för en bra skötsel av planteringarna i våra föreslagna fickparker. Då gäller det att kunskap finns om hur ogräset bekämpas, men också att rätt prioriteringar görs så att arbetet blir effektivt och hinns med.

- ☑ Att uppmärksamma luckor i planteringen, analysera anledningen till dem och komplettera med nya växter så fort som möjligt.

- ☑ Att ha rutin på att inventera planteringarna, gärna under sommaren när växterna är i full prakt.

- ☑ Att stämma av med ursprunglig målbild av platsen så att designen inte går förlorad.

- ☑ Att utveckla stadens planteringar med fokus på växternas dynamik och bejakande av parkpersonalens kreativitet.

Eftersom växter är ett levande material, utvecklas och förändras en plantering ständigt. Vissa arter kommer att växa sig starkare än andra och vissa kommer kanske dö bort helt. Vi menar att det är viktigt att vara dynamisk i sättet att sköta om fickparkernas planteringar, att inte krampaktigt behålla en bestämd design utan ge personalen möjlighet att styra växtlighetens utveckling. Samtidigt är det bra att då och då stämma av med platsernas ursprungliga målbild och se till att växtkompositionen inte utvecklas fel och försämras. Därför anser vi att planteringarna regelbundet bör inventeras och kompletteras med nya plantor.

5. DISKUSSION

Figur 66. Fyra årstiders park.

DISKUSSION

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Med utgångspunkt i ett gemensamt intresse för växtkomposition, en förståelse för vikten av välskötta offentliga parker och en erfarenhet av praktisk parkskötsel på kommunala parkförvaltningar startade vår resa med denna masteruppsats. Vi ville undersöka vad det var som gjorde att vissa parkförvaltningar stack ut och lyckades utveckla sina grönytor på ett framgångsrikt sätt. Vi var nyfikna på hur satsningarna såg ut och vilka arbetsmetoder parkförvaltningarna hade, både på ett organisatoriskt plan och rent praktiskt. Med hjälp av deras erfarenheter ville vi definiera det de själva ansåg vara de viktigaste framgångsfaktorerna. Dessa skulle sedan ligga till grund för en sammanställning, en vägledning, som kunde inspirera till nytänkande inom andra parkförvaltningar av liknande storlek. För att tydliggöra vägledningen kände vi behovet av att förankra den i ett fiktivt fall. Detta genom att exemplifiera vägledningen på en likvärdig kommun och ge ett förslag på hur dess grönytor skulle kunna utvecklas.

Vår erfarenhet från arbete med parkskötsel hade gett oss inblick i kommunala parkförvaltningar. Vi hade förstått att verksamheterna ofta var tungarbetade och svårföränderliga, men att de samtidigt var en mycket uppskattad och oerhört viktig resurs i samhället. Det arbete som vi som parkförvaltare utförde påverkade vår omgivning både socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Ändå uppfattade vi en attityd, både från organisationen själv och från samhället i stort, där parkförvaltningens arbete inte värdesattes. Vi tyckte att det var viktigt att dess arbetsinsatser och verksamhetens möjligheter lyftes fram. Detta för att parkförvaltningen på bästa sätt skulle kunna bidra till ett samhälle med goda offentliga miljöer.

Syftet med denna uppsats var dessutom att lyfta och inspirera en bransch som i vissa fall har svårigheter med att få tillräckliga resurser, att anställa kunnig

personal och få gehör hos politiker och allmänhet. En bransch som också kämpar med att arbetsuppgifter och parkmark blir allt mer privatiserad. Vi ville med denna uppsats visa på potentialen som finns i en parkförvaltning och resultatet som modiga satsningar kan innebära. Vi ville ge en hint om hur några framgångsrika kommuner hade gått tillväga, som ett sätt att dela och sprida kunskap parkförvaltningar emellan.

VÄGLEDNING FÖR FRAMGÅNGSRIK PARKFÖRVALTNING

Under arbetets gång har vi förstått att alla parkförvaltningar är unika, med sina egna konstellationer, utmaningar, möjligheter och arbetsuppgifter. Vi inser därför att det inte går att påvisa ett rätt sätt att arbeta, som går att applicera helt och fullt på en annan parkverksamhet. Varje kommunal parkförvaltning har helt enkelt sina egna förutsättningar. Våra slutsatser från intervjumaterialet och de övriga källor vi hämtat information ifrån har därför inte kunnat sammanfattas i en strategi, eller en checklista. Efter mycket vändande och vridande har vi insett att de erfarenheter och den kunskap som vi fått ta del av istället har varit av mer inspirerande karaktär. Sammanställningen har därför blivit en vägledning. Denna kan användas som stöd och inspiration för kommunala parkförvaltningar i liknande storlek som vill uppmuntras till nya idéer och tillvägagångssätt i sitt arbete.

Ju mer vi lärt oss av de kommuner vi undersökt, desto mer har vi förstått hur många aspekter som hänger samman och påverkar slutresultatet. Detta har klargjort hur nödvändigt det är att ta ett helhetsgrepp gällande vad som leder till framgång inom kommunal parkförvaltning. Uppsatsen, och den sammanfattande vägledningen, har därför angripit många olika områden av varierande detaljeringsgrad. Utifrån kommunernas egna förklaringar gällande bakgrunden till deras framgång har vi ansett det nödvändigt att undersöka både sociala och organisatoriska faktorer, likväl som designmässiga och praktiska. Alla de områden som uppsatsen behandlar är av stor vikt för lyckad parkförvaltning och vi har förstått att alla behövs för att säkerställa en hållbarhet i framgången. Det går exempelvis inte att anlägga en perennrabatt om skötselpersonalen inte är införstådd i hur den ska skötas. På samma sätt som en god dialog mellan administration och driftspersonal måste finnas för att uppmuntra ett engagemang hos medarbetarna. Alla faktorer som uppsatsen tar upp; Små ytor stora värden, Gestaltning, Anläggning, Skötsel, Engagemang, Roller & Mål, Kommunikation, Kompetens och Marknadsföring går in i i varandra och måste samverka för att utvecklingen ska bli framgångsrik.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR UTVECKLING

När ambitionen att utveckla sin verksamhet finns, gäller det att se parkförvaltningen som en helhet där den administrativa och den operativa sidan samverkar. Under arbetets gång har vi dessutom förstått att det i slutänden är upp till den enskilde individen att genomföra ett förändringsarbete. Därför är det viktigt att ledningen har med sig sina medarbetare i alla steg mot en utveckling.

En av utmaningarna i förändringsarbetet är att kombinera den kompetens som baseras på en traditionell inställning till förvaltning med den kunskap som krävs i ett nytänkande förhållningssätt. Omställningar i arbetsmetoder och prioriteringar kan bidra till slitningar i en organisation som dels bygger på rutin men också har en vilja att utvecklas. När nya och innovativa lösningar presenteras gäller det därför att koppla samman dem med den befintliga kompetensen. En god förening av erfarenhetsbaserad kunskap och nydanande idéer menar vi är grunden till en utveckling i balans. Detta både för att säkerställa en god stämning i arbetsgruppen, såväl som att kunna genomföra satsningar på grönytorna med långsiktigt lyckat resultat.

Under intervjuerna har vi stött på ytterligare en sida i viljan att förändra en organisation. Det finns en tendens till sammanslagningar och omorganiseringar i kommunen som helhet, vilket vi ser som ett hot mot parkförvaltningens utveckling. Pådrivningen av dessa kan leda till ovisshet gällande nya roller och konstellationer vilket i sin tur kan bli på bekostnad av parkverksamheten. I konkurrensen av andra intressen menar vi att förståelsen för parkförvaltningen riskerar att bli svagare eftersom en befintlig struktur luckras upp och organisationen samkörs med andra förvaltningar.

Omorganiseringar kan också innebära att arbetsuppgifter som tidigare utförts av parkförvaltningarna läggs på någon annan att sköta. När mängden parkmark i parkförvaltningens regi blir mindre, blir följden att också förvaltningens personal blir färre. Det kan tyckas att arbetsbelastningen förblir densamma, när minskningen av personalstyrka sker parallellt med en minskad ytareal att sköta om. Vi menar dock att en stor parkförvaltning, med mycket att sköta och ett stort arbetslag, har lättare att bedriva ett framgångsrikt arbete än en liten verksamhet med få arbetsuppgifter. Det går att genomföra mer omfattande satsningar och få till snabbare processer i en stark organisation. Ju mer mark som ligger i parkförvaltningens händer desto större kontroll har de dessutom över utvecklingen av stadens sammanlagda grönstruktur.

Från intervjuerna har vi förstått att arbetsrollerna i en parkförvaltning kan se olika ut. I en mindre kommun kommer den administrativa och den operativa sidan närmre varandra och vi tror att det medför många fördelar. De satsningar som de studerade kommunerna gjort har troligen underlättats av att parkförvaltningen kunnat bedriva en verksamhet med korta kommunikationsvägar. Detta står dock i motsättning till det resonemang vi lägger fram gällande styrkan i att parkförvaltningen är en stor organisation. För den typ av framgångsrik parkförvaltning som vår uppsats berör, tycks de bästa förutsättningarna helt enkelt vara en mindre kommun där parkförvaltningen har ansvar över en stor andel av den kommunala marken.

Eldsjälen

Vårt arbete har gett oss insikten att de satsningar och förändringar som genomförts har byggt på att parkförvaltningarna har varit relativt självständiga. Kanske skulle utvecklingen, särskilt i Enköping och Sävsjös fall, inte blivit lika slagkraftig om inte parkförvaltningarna och stadsträdgårdsmästarna haft möjligheten att själva leda sitt arbete? Att de fick ett stort spelrum tror vi var en av de främsta anledningarna till deras framgångsrika utveckling.

Samtidigt har vi under arbetets gång ställt oss frågande till hur mycket utvecklingen inom parkförvaltningen är beroende av en enskild, driven person. Hur mycket bottnar i en eldsjäl med starkt motivation och stort engagemang? I Enköping och Sävsjö blir det tydligt att stora delar av framgångssagan bygger på städernas tidigare stadsträdgårdsmästare Stefan Mattson och Stefan Lagerqvist.

Faran med att hänga upp utvecklingen på en enskild person är osäkerheten som inträffar när rollen överlämnas. Vem kan efterträda någon som haft en så viktig funktion och stort inflytande i verksamheten? Under arbetets gång har vi förstått hur betydelsefullt det är att dokumentation, kommunikationsvägar och arbetsrutiner förankras och vävs samman i hela organisationen. Detta för att kunskapen ska kunna föras över och leva vidare även när eldsjälen lämnar parkförvaltningen.

SYFTE

Syftet med detta arbete är att utforma en vägledning, baserad på framgångsfaktorer från parkförvaltningarna i Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg, som beskriver hur mindre kommuner med parkförvaltning i egen regi kan arbeta för att utveckla sina grönytor. Vi hoppas med det här arbetet kunna inspirera svenska kommunala parkförvaltningar till nya förhållningssätt kring arbetsmetoder och satsningar.

FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur arbetar parkförvaltningarna i fyra mindre städer (Enköping, Sävsjö, Laholm och Sölvesborg) med grönyteutveckling och -förvaltning?
- Vilka särskilda framgångsfaktorer definierar parkförvaltningarna själva?
- Hur skulle en vägledning baserad på dessa framgångsfaktorer kunna se ut och appliceras på en mindre kommun?

DEN LILLA GRÖNYTANS POTENTIAL

Något som genomsyrar kommunernas berättelser är en tydlig prioritering kring vilka ytor i staden som det ska satsas på. Snarare än att försöka lyfta all parkmark och maximera upplevelsen överallt, riktar de oftast in sig på de mindre ytorna i staden. Självklart finns det många stora parker hos våra studerade kommuner, men då är dessa ofta uppdelade i mindre partier där effekterna koncentrerats till begränsade ytor. I Enköping har de exempelvis anlagt vissa av sina fickparker inuti större parker, och kontrasten det medför förstärker fickparkens uttryck ytterligare.

Vi har från första början haft en känsla av att det är i de detaljerade satsningarna, på exempelvis perennytor och avgränsade rumsligheter, som kommunerna stuckit ut. Under arbetets gång har det utifrån intervjuerna bekräftats att det mycket riktigt är där som en stor del av framgången ligger. Det är inte främst i den översiktliga planeringen som parkförvaltningarna är föregångare, utan i förmågan att hitta de små och förbiseende ytorna i staden och satsa stort på dem. Att dessutom våga testa nya idéer, koppla in universitet eller designers utifrån och lägga resurser till en ordentlig satsning på dessa platser gör resultatet än mer intressant.

Att arbeta med de små ytorna i staden blir dessutom ett sätt att lösa problematiken kring minskad grönyta och nedskärningen av resurser till drift och skötsel. Genom att fokusera effekter och nytta till begränsade ytor utvecklar parkförvaltningen stadens grönstruktur utan att arbetet innebär en alltför hög kostnad eller tar stor markareal i anspråk.

Upplevelserika utemiljöer

Det kan diskuteras huruvida satsningen på upplevelserika utemiljöer är synonymt med en ökad användning av perenner, buskar och träd och ett fokus på rumslighet i parkerna. Är denna prioritering verkligen nyckeln till en framgångsrik parkförvaltning? Eftersom den kommunala verksamheten är bred skulle utveckling lika gärna kunna beröra nya lekplatser, boulebanor eller löpslingor i kommunens parker. Varför vi har valt att fokusera på detta sätt bottnar i vår egen intressesfär, där vi tittar på parkförvaltning med en landskapsarkitekts glasögon. Under vår utbildning har satsningen på växtmaterial i de offentliga utemiljöerna lyfts fram och denna satsning är en gemensam nämnare hos de parkförvaltningar vi undersökt. Som strategi i en mindre kommun, där trycket på de offentliga ytorna är svagare än i en storstad, anser vi att detta detaljfokus är berättigat. I mindre städer är den trädgårdsmässiga utformningen, snarare än den storskaliga och naturlika, dessutom motiverad av att naturen och de stora rekreationsytorna ofta finns nära runt knuten.

ATT FRAMHÄVA PARKFÖRVALTNINGEN

Vårt syfte med denna uppsats har varit att framhäva parkförvaltningens roll i den kommunala verksamheten. Genom egna erfarenheter från arbete med kommunal parkskötsel är vi medvetna om vilket hantverk arbetet innebär och vilken kunskap som ligger bakom en god kommunal grönstruktur. Tyvärr är detta inte en allmän uppfattning och vi märker alltför ofta en bristande respekt för parkförvaltningens arbete, både inom den egna organisationen och utifrån. Vi anser att kompetensen hos den kommunala parkförvaltningen behöver framhållas, för att dess möjligheter att utveckla stadens grönytor ska uppmuntras. När förvaltningen och dess överordnade instanser får upp ögonen för den potential som finns kan en framgångsrik utveckling ske. Detta är våra studerade kommuner goda exempel på.

Parkförvaltning handlar om mycket, alltifrån översiktlig planering till detaljerad skötsel, och alla arbetsmoment kräver kompetens hos den som utför dem. På samma sätt som en botanisk trädgård eller en berömd slottspark kräver en kompetent trädgårdspersonal måste också parkförvaltningen ha skickliga medarbetare. Vi har åsikten att det finns en enorm risk i inställning att “vem som helst klarar av parkförvaltningens arbete”. I våra studerade kommuner tas

förvaltandet av stadens parker med största allvar och vi tror att detta är en huvudsaklig anledning till att de lyckats så bra.

Att framhäva parkförvaltningen som professionell organisation inom trädgårdsbranschen underlättar utbytet av kunskap och erfarenhet med andra kommuner eller näringsliv. Även om varje kommun är unik så finns det alltid gemensamma utmaningar, liksom svårigheter och lyckade exempel att dela. Goda samarbeten, där parkförvaltningen aktivt bidrar, kan exempelvis leda till att misstag undviks, att satsningar görs på rätt sätt, forskning förankras i arbetslivet eller att park- och trädgårdsprodukter förbättras. Vi tror att denna typ av offentlig uppmärksamhet är en viktig del av organisationens arbete och att det borde uppmuntras mer. En kommunal parkförvaltning bör därför utnyttja tillfället att bli del av olika nätverk där kommuner och annan parkverksamhet går samman för stöd och utveckling.

Vi har under vårt arbete med denna uppsats uppfattat en brist på aktuell forskning som är relevant för den mindre parkförvaltningens arbete. Goda samarbeten mellan kommuner och näringsliv blir därför viktiga, men vi anser att dessa inte bör ersätta forskning, vilket tycks vara fallet idag. Under vår arbetsprocess har vi funnit det svårt att hitta studier kring småskalig planering samt rationell gestaltning, anläggning och skötsel med den mindre parkverksamheten i fokus. I ett land som Sverige, där majoriteten av alla städer är små, bör studier kring parkförvaltning inte ha ett alltför storskaligt perspektiv, men inte heller vara riktade mot tidsödande och resurskrävande arbete. Behovet av rätt typ av forskning bör bli tydligare och här spelar kommunerna själva en viktig roll, både som aktiv deltagare och användare av forskning. Om det finns uppdaterad och relevant vinklad forskning blir det naturligare för parkförvaltningen att vända sig till teoretiska resonemang. Förankring i genomförda och utvärderade studier menar vi underlättar ett utvecklingsarbete hos kommunerna. Finns inte möjligheten att ta till sig uppdaterad forskning kan följden bli att parkförvaltningen enbart vänder sig till erfarenhetsbaserad kunskap och går miste om den teori som skulle kunna berika verksamheten.

REFLEKTION

VÅR DEFINITION AV FRAMGÅNG

I takt med att utbildningens slut närmade sig blev längtan efter att applicera all vår kunskap i en verklig situation allt starkare. Vi ville förankra de kurser vi läst i den värld som fanns utanför skolan. Precis innan arbetet med masteruppsatsen tog vid, läste vi båda en kurs i växtkomposition. Då lärde vi oss om olika sätt att designa rabatter, med utgångspunkt i växtmaterialet och framförallt de perenna växterna. Under kursen öppnades våra ögon upp för möjligheterna till upplevelserika offentliga utemiljöer och vi fick se många exempel på vackra planteringar i stadsmiljö. Detta väckte en stark inspiration till att skapa sådana miljöer på kommunal parkmark. Vi hade dock svårt att se kopplingen till förvaltningen av ytorna. Hur skulle de planteringar vi designade, långsiktigt kunna fungera i en kommun med begränsade resurser?

Frågan väckte minnet om de exempel vi stött på under utbildningen, på kommunala parkförvaltningar som satsat på att utveckla sina planteringar och blivit berömda på köpet. Alla de gånger vi hört Enköping nämnas vid namn triggade oss att gå till botten med vad deras framgång berodde på. Eftersom vi båda kom från mindre kommuner och hade erfarenhet av arbete med parkförvaltning i dessa, landade vårt fokus på den skalan. Vårt personliga intresse, vad vi lärt oss under utbildningen och vårt sätt att se på kommunal parkförvaltning som landskapsarkitekter präglade vår definition av ordet framgång. Vi kopplade det till ett innovativt förhållningssätt kring förvaltning av grönytor, en ökad användning av växtmaterial på publika platser och en offentlig uppmärksamhet som ett resultat av detta. Under vår utbildning, och i samråd med våra handledare, lyftes Sävsjö, Laholm och Sölvesborg fram som kommuner med liknande arbete som Enköping. De var dessutom alla av snarlik storlek.

En mer utförlig undersökning av vilka kommuner som stämde in på vår definition av framgång hade kunnat ge en annan palett av fallstudier. Kanske missade vi en kommun med mycket föredömligt arbete som skulle varit intressant för vår uppsats. Samtidigt menar vi att fem års studier vid Alnarp borde gett oss kännedom om denna, ifall så var fallet.

METOD

För oss var det viktigt att ha en trivsamt arbetsgång präglad av variation och motivation. Det var därför ett medvetet val att ha ett varierat upplägg där litteraturstudier, intervjuer, analys, gestaltungsarbete, exemplifiering och layoutarbete varvades och tillsammans bidrog till kreativitet och driv i arbetsprocessen.

Inledande litteraturstudie

Tyngdpunkten i vår metod var de intervjuer som genomfördes i de fyra fallstudierna. Innan de hölls påbörjade vi vår arbetsprocess genom att söka och läsa in oss på ämnet kommunal parkförvaltning, de olika kommunerna och metoder för genomförande av intervjuer. Denna inläsningsperiod styrde delvis hur vi valde att formulera våra ämnesområden och därefter rikta intervjufrågorna. Att vi redan innan intervjun var insatta i ämnet bidrog till att vi på ett lättare vis kunde styra följdfrågor under intervjuerna och inte behövde reda ut begrepp som var vedertagna. I detta fanns dock risken att vi missförstod vissa resonemang eller missade viktiga detaljer på grund av våra på förhand utformade uppfattningar.

I den inledande litteraturstudien gällande kommunala parkförvaltningars sätt att arbeta hade vi svårigheter att finna relevant litteratur. Vi ville skapa oss ett helhetsgrepp av ämnet men upplevde att det saknades tidigare studier som

behandlade förvaltning utifrån en sådan bredd.Vår omfattande ingång innebar dessutom ett kunskapssökande där informationen kretsade kring många olika detaljnivåer. Det kunde vara svårt att avgöra hur djupt vi skulle utveckla och undersöka varje aspekt.

Intervju

Intervjuerna som hölls var kvalitativa och halvstrukturerade med tematiserade och öppna frågor.Vi ville att de intervjuade själva skulle få utveckla sina svar utifrån egna erfarenheter och att intervjun skulle ha karaktären av ett samtal. För att inte tappa bort de ämnen som vi var intresserade av användes en intervjuguide, se Bilaga 1. Eftersom intervjuguiden endast var ett stöd, blev intervjuerna och följdfrågorna avsevärt olika från fall till fall. Sidospår i intervjuerna ville vi välkomna men de kunde i vissa fall ta alltför stort utrymme. I stunden kunde det vara svårt att avgöra huruvida vi kom från ämnet eller om diskussionen fortfarande var relevant för vår uppsats.

De intervjuade parkförvaltningarna hade själva valt vilka personer som vi fick prata med. Det underlättade för oss, men kunde innebära att vi missade chansen att träffa nyckelpersoner som hade varit mer lämpade för intervjun. I fallet Sävsjö och Laholm märkte vi efter de första intervjuerna att vi behövde prata med ytterligare personal. Detta gjorde att vi vid ett senare tillfälle genomförde telefonintervjuer för att komplettera de luckor som vi ansåg saknas. Att de parkansvariga själva valde personer som vi fick intervjuar bidrog även till en ojämn fördelning av intervjupersoner. I vissa kommuner var det många fler som intervjuades än andra.Vi märkte så småningom att det var lättare att skapa sig en helhetsbild av parkförvaltningen på kommunen om fler var med under intervjutillfället. Detta eftersom alla bidrog med sina erfarenheter och tillsammans hjälptes åt att besvara våra frågor.Antalet anställda vi ville prata med, och vilka roller de skulle ha, kunde vi varit mer tydliga med när vi ställde frågan om lämpliga intervjupersoner.

Det visade sig att intervjuerna fick olika karaktär för varje tillfälle. Gruppkonstellationer, störningsmoment såsom buller, små förändringar i intervjuns upplägg och koncentrationsförmågan hos oss och de intervjuade kunde inverka på hur frågor ställdes, svar gavs och följdfrågor riktades.Vi som ställde frågorna hade stor påverkan på själva intervjun. För varje gång vi höll en intervju blev vi mer trygga i situationen och kunde komma åt de ämnen som vi ville veta mer om. Även om vi innan studiebesöket hade övat på frågorna mot varandra, var varje intervjutillfälle unikt och resulterade i något som vi inte beräknat. Det visade sig att vi ofta fick improvisera i stunden för att skapa ett flytande samtal i stället för korta frågor och korta svar. Genom att vi gav utrymme för en mer personlig ton fick vi tillbaka ett personligt svar, vilket var det vi eftersträvade.

Att göra ljudupptagningen med en mobiltelefon placerad på bordet var mycket praktiskt för vår del.Vi märkte dock att de medverkande kunde uppfatta det faktum att vi spelade in som smått besvärande, åtminstone i början av varje intervju.Allt efter intervjutidens gång slappnade personalen av och tycktes inte bry sig om ljudinspelningen.Vetskapen om att intervjun spelades in kan dock ha påverkat de intervjuades svar. De intervjuade kan i vissa avseenden ha valt att formulera sig annorlunda och mer eftertänksamt i stället för att vara helt spontana i svaret. Detta hade fördelen att de då utvecklade sina resonemang mer och ansträngde sig för att göra sig förstådda, vara tydliga och ge utförliga svar. Det kunde dock innebära att svaren fick en mer diplomatisk och neutral ton där den intervjuade korrigerade sig själv och spontana känslor och tankar sattes åt sidan.

Det var en fördel att intervjuar Enköping som första fall eftersom deras mycket utförliga svar bidrog till att öppna upp för flera intressanta ämnesområden i arbetet. Under intervjutillfället var personalen väl förberedda och använde en presentation som underlag för att redogöra för hur deras organisation arbetade och vad de tyckte var viktigt att lyfta fram i deras verksamhet. De hade en vana av att prata om sin parkförvaltning i dessa sammanhang och berättade att de flera gånger hade varit i kontakt med landskapsarkitektstudenter. Detta bidrog till att vi

snabbt kom in i ämnet och att intervjun styrdes utifrån deras erfarenheter.

Tolkningen av de kvalitativa intervjuerna gjordes av oss, vilket medförde en subjektiv analys. I detta fanns en risk att resultat blev snedvridet eftersom analyserna gjordes utifrån våra egna värderingar och vår befintliga kunskap. Samtidigt ansåg vi att vår subjektiva bedömning var nödvändig för att komma åt den information som söktes och för att förstärka uppsatsens innehåll.

Fördjupad litteraturstudie

Under den fördjupade litteraturstudie som följde upplevde vi att det var svår att hitta relevant och uppdaterad litteratur kring de fyra “Gröna utvecklingsfaserna”, ur en mindre parkförvaltnings perspektiv.Vårt uppsatsämne visade sig befinna i en slags gråzon, mellan olika skalor. Gällande den övergripande grönyteutveckling kretsade källorna ofta kring stora städers planering vilket inte kändes relevant för våra studiekommuner. Mycket litteratur fanns om den privata, trädgårdsmässiga förvaltningen, medan vi saknade bra källor som berörde storskalig och rationell gestaltning, anläggning och skötsel av grönytor.Vi såg det som ett problem att denna typ av forskning saknades.

Litteraturstudien styrdes av vad de intervjuade lyft fram och vad vi valt att utveckla vidare.Vi skulle ha kunnat lägga mer tid på att söka fakta ur litteratur, men för oss var det viktigt att informationen från intervjuerna var det som tog mest plats i uppsatsen.

Framtagande av vägledning

I framtagandet av vägledningen behövde vi skapa oss en översikt av all den information som vi fått under intervjuerna. Detta gjordes genom att sammanfatta intervjuerna i korta meningar eller enstaka ord. Dessa kategoriserades till ämnesområden och mynnade sedan ut i ett antal framgångsfaktorer som tillsammans blev vår vägledning.Vägledningen hade kunnat vara mer utvecklad och innehålla fler faktorer om en längre och mer utförlig studie av kommunerna gjorts.

Vi valde att fokusera extra på de områden som i vägledningen kallas “Gröna utvecklingsfaser” och endast översiktligt behandla de “Fem hörnstenarna”. Detta eftersom vi med vår bakgrund som landskapsarkitektstudenter hade en tydligare koppling till de förstnämnda delarna. De “Fem hörnstenarna” baserades enbart på sammanställningen av intervjuerna och kopplades inte till den fördjupade litteraturstudien. De inkluderades ändå i vägledningen för att vi ville visa att en parkförvaltning som har ambitionen att utvecklas är beroende av att även de organisatoriska och arbetsmiljömässiga bitarna fungerar.

Vi uppfattade det svårt att komma fram till hur vi skulle kategorisera och benämna arbetets innehåll. För att skapa struktur i all den kunskap vi fick ta del av kände vi ett behov av att sätta ord på olika typer av information, men detta visade sig vara en utmaning. Särskilt svårt var det att finna en lämplig benämning till vägledningen.Vi ville med ordet “Vägledning” betona att denna text inte var en checklista eller modell som gick att applicera direkt på en annan kommuns parkverksamhet. Samtidigt ville vi att man som läsare skulle förstå nyttan av dess innehåll.Vi ville att texten skulle vara av inspirerande karaktär och ge stöd samt riktning på vägen mot en förbättrad parkförvaltning.

Exemplifiering Vänersborg

I processen med vägledningen var det viktigt för oss att konkretisera och exemplifiera framgångsfaktorerna gällande de “Gröna utvecklingsfaserna”. Detta gjordes genom att tillämpa dem på ett fiktivt fall,Vänersborgs kommun.Vi ville med exemplifieringen visualisera den text som vi producerat för att förtydliga resonemanget gällande de “Gröna utvecklingsfaserna”. Tanken var inte att förslaget på grönyteutvecklingen skulle ha en hög detaljeringsgrad eller vara direkt applicerbart. Det skulle istället vara av en mer inspirerande karaktär för att förstärka uppsatsens innehåll.

AVGRÄNSNINGAR

Vårt fokus låg vid parkförvaltningar i svenska mindre kommuner, där arbetet skedde i egen regi och där de lyckats ovanligt bra i utvecklingen av sina grönytor. Vi ville utgå från parkförvaltningens synvinkel och nämnde därför endast kort politikens inflytande över verksamheten. Om vi hade intervjuat politiker hos våra studiekommuner hade vi kunnat få tydligare kännedom om parkförvaltningens koppling till kommunens mål och visioner, samt fördelningen av resurser.Vi ansåg dock att vi då hamnade alltför långt ifrån den operativa och verkställande nivå som arbetet syftade till.

Tidigt under arbetets gång märkte vi att vi behövde ta ett brett angreppssätt på kommunal parkförvaltning.Vi förstod att många aspekter, alltifrån sociala och organisatoriska till planeringsmässiga och praktiska, var viktiga beståndsdelar i ett framgångsrikt arbete. På grund av vårt intresse som blivande landskapsarkitekter låg tyngdpunkten i arbetet dock på de områden som berörde den för allmänheten synliga grönyteutvecklingen. Ändå kände vi det nödvändigt att kortfattat inkludera ämnen som engagemang, roller och mål, kommunikation, kompetens och marknadsföring för att få helhetsbilden av hemligheten bakom framgång.

SAMARBETE OCH ARBETSPLATS

Att vi valde att skriva masterarbetet tillsammans fick stor påverkan på arbetsprocessen och uppsatsens innehåll.Vi hade olika egenskaper som kompletterade varandra vilket gjorde att vi båda kunde bidra till olika delar av arbetet. Samarbetet hjälpte oss att hitta fokus i vårt arbete, avgränsa det och inte dra iväg åt fel håll.Vi kunde hela tiden stämma av med varandra, bolla tankar och få stöd i skrivprocessen. Slutsatser och analyser gjorde vi tillsammans, vilket vi menar förbättrade dess tydlighet. Särskilt under intervjutillfällena var det bra att vara två. Då kunde vi fylla i varandra och hjälpa till om den ena tappade tråden.Vi tyckte också att arbetsprocessen blev roligare och trevligare av att vi kunde jobba tillsammans och spendera mycket tid ihop. Samarbetet underlättade för att skapa en god arbetsstruktur och -moral samt motiverade oss till målet att göra klart uppsatsen i tid.Vi hade samma ambitionsnivå, vilket vi tror var grundläggande för att arbetsprocessen skulle gå så bra.

Genom en gemensam kontakt på Sigma Civil i Malmö fick vi möjlighet att ha vår arbetsplats på deras kontor. Detta var en enorm hjälp under vårt arbete.Att ha ett eget arbetsrum där vi kunde lämna vårt material vid dagens slut medförde en bra disciplin med goda arbetsrutiner och tidsramar.Vi kunde arbeta fokuserat under dagtid och därför lämna arbetet helt efter dagens slut.Att dessutom få ta del av den sociala miljön, med gemensamma fikapauser och luncher, bidrog stort till trivseln under arbetets gång.Av personalen på Sigma fick vi stöd i vår skrivprocess och även konkreta råd kring uppsatsens upplägg och innehåll. En negativ aspekt av att det mesta av arbetet förlades till Malmö, var att utnyttjandet av Alnarps bibliotek och sökandet av källor där kan ha blivit lidande.

VÅRA LÄRDOMAR AV ARBETET

Arbetet har gett oss en inblick i kärnan bakom framgångsrik kommunal parkförvaltning.Vår ursprungliga målsättning att hitta en allmän strategi för detta har övergått i förståelsen att verksamheten inte är så förenklad.Varje kommun är unik och kräver sina egna arbetsmetoder för att nå goda resultat.Vi är nöjda med att ha kunnat producera en vägledning för parkförvaltningar att inspireras av och få stöd utifrån.

Vi har under arbetets gång blivit motiverade att i framtiden välja en yrkesbana där vi får jobba med det vi skrivit om.Att vi fått träffa yrkesverksamma personer från de kommuner vi inspirerats av, och besöka några av deras parker, har förstärkt detta intresse. Det faktum att vi lyckats styra upp ett gemensamt projekt under fem månaders tid har dessutom gett oss självförtroende och gjort oss stolta över vårt arbete.Vi hoppas att masterarbetet ska kunna vara till användning för den som vill ta del av kommunala parkförvaltningars utvecklingsarbete.

6. REFERENSER

Fig 67.

KÄLLFÖRTECKNING

Andersson, J. (2016) *Stadsparken - Mästerverket i Laholm*. Laholms Kommun. Tillgänglig: http://www.laholm.se/bo_miljo_trafik/parker-och-lekplatser/stadsparken/?mode=Comment [2017-01-31]

Bengtsson, P. (2010) *Samspel i parkförvaltning*. Diss. Alnarp: Department of Landscape Planning, Swedish University of Agricultural Sciences. Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/2212/1/Petra_Bengtsson_final.pdf [2017-01-30]

Bengtsson, R. et al. (1997) *Perennboken med växtbeskrivningar*. Helsingborg: Movium och LTs förlag.

Boverket (2007) *Bostadsnära natur. Inspiration och vägledning*. Upplaga 1. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2007/bostadsnara-natur/> [2017-01-17]

Boverket (2012) *Grönstruktur i landets kommuner*. (Rapport: 2012:13) Tillgänglig: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2012/gronstruktur-i-landets-kommuner.pdf>

Boverket (2016) *Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter*. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskraft-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2017-02-01]

Celander, R. & Holmberg, M. (1996) *Nordiskt ljus och italiensk hetta*. Göteborg: Göteborgs botaniska trädgård.

Dee, C. (2001) *Form and fabric. In landscape architecture. A visual introduction*. Routledge.

Elmgren, S. et al. (1983) *Skötsel och underhåll av grönområden*. Svenska kommunförbundet.

Enköpings Kommun. (u.å.) *Parker*. Tillgänglig: <http://enkoping.se/fritid-och-kultur/natur-och-friluftsliv/parker.html> [2017-01-31]

Enköpings kommun (2009) *Fördjupad översiktsplan Enköpings tätort*. Tillgänglig: <http://vaxer.enkoping.se/oversiktliga-planer/planer-for-storre-orter/fordjupade-oversiktsplaner.html> [2017-01-23]

Enköpings Turistinformation (2016) *Välkommen till Enköpings parker*. Tillgänglig: <http://enkoping.se/fritid-och-kultur/natur-och-friluftsliv/parker.html> [2017-01-31].

Folkesson, A. (2016) *Jordkokboken*. Svensk byggtjänst.

Gill, Y. (2007) *Berättelsen som X2000 och Sävsjös Trädgård*. Tillgänglig: <http://www.savsjo.se/vagar--kommunikationer/parker-och-lekplatser/savsjos-tradgard.html> [2016-12-19]

Gustavsson, R. & Ingelög, T. (1994) *Det nya landskapet. Kunskaper och idéer om naturvård, skogsodling och planering i kulturbyggd*. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Göransson, S. (2005) Gröna Fakta: Framtidens kommunala parkverksamhet - Resultat från tre framtidsverkstäder med partiföreträdare. *Tidningen Utemiljö* (7/2005).

Hansson, B. et al. (2009) *Begrepp i bygg- och fastighetssektorn*. Stockholm: Svensk Byggtjänst.

Hansson, M. & Hansson, B. (2011) *Perenner - Inspiration skötsel lexikon*. Våra trädgårdsväxter. Stockholm: Nordstedts.

Hasselfors Garden Park (2017) *Trädgårdsjord E*. Tillgänglig: <http://www.hasselforsgardenpark.se/produkter/tradgardsjord-e/> [2017-01-26]

Josefsson, J. & Spets, A. (2014) *Guideline för en pocket park – beståndsdelar, funktioner och möjligheter*. Sveriges lantbruksuniversitet Alnarp: Examensarbete för landskapsingenjörer.

Jönsson, A. & Gustavsson, R. (2002) Management styles and knowledge cultures, past, present and future, related to multiple-use and urban woodlands. *Urban Forestry & Urban Greening* (Nummer 1/2002). Tillgänglig: http://ac.els-cdn.com/S1618866704700059/1-s2.0-S1618866704700059-main.pdf?_tid=6ba8e6e4-04ab-11e7-884c-00000aacb362&acdnat=1489052175_830d69c7ff266375cdd135269851caa6 [2017-03-09]

Kommunallagen (1991) Stockholm. (SFS 1991:900)

Kvale, S. & Brinkman, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Källholm, H. & Evenseth, K. (2015) Vi representerar en bransch som skulle kunna minska arbetslösheten med tusental på några få år. *Sydsvenskan*, 16 juni. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/2015-06-16/vi-representerar-en-bransch-som-skulle-kunna-minska-arbetslosheten-med-tusental> [2017-01-30]

Laholms Kommun (2015) *Stadsparken Mästerverket i Laholm*. Tillgänglig: http://www.laholm.se/bo_miljo_trafik/parker-och-lekplatser/stadsparken/ [2017-02-01]

Lantz, A. (1993) *Intervjumetodik: Den professionellt genomförda intervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lindqvist-Lacinaï, S. (2010) *Strandparkens unika läge tilltalade Piet Oudolf*. Sölvesborgs Kommun. Tillgänglig: <http://www.solvesborg.se/5965> [2017-02-01]

Lövkvist, K. (1999) Gröna Fakta: Grönskan gör staden! *Tidningen Utemiljö* (6/1999).

Nationalencyklopedin (1995) Uppslagsord: Byggherre, Entreprenör, Mikroklimat, Ståndort. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker.

Nordh, H. et al. (2009) Components of small urban parks that predict the possibility for restoration. *Urban Forestry & Urban Greening* (Nummer 8/2009 sidor 225–235.) Tillgänglig: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1618866709000351> [2017-01-23]

Nordh, H. & Østby, K. (2013) Pocket parks for people – A study of park design and use. *Urban Forestry & Urban Greening* (Nummer 12/2013 sidor 12–17.) Tillgänglig: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1618866712001173> [2017-01-23]

Persson, B. (1981) *Naturlika grönområden - en kursbok för undervisning eller självstudier*. Stockholm: Statens råd för byggforskning.

Persson, B. & Berntsson, B. (1988) *Ogräsets liv och död. En bok om ogräsbekämpning i planteringar*. Stockholm: Svensk byggtjänst AB.

Persson, B. & Randrup, T. B. (2006) Gröna Fakta: Parkförvaltningarna i Norden, en enkätundersökning. *Tidningen Utemiljö* (2/2006)

Persson, B. & Randrup, T. B. (2009) Public green spaces in the Nordic countries: Development of a new strategic management regime. *Urban Forestry & Urban Greening* (Nummer 8/2009 sidor 31-40) Tillgänglig: http://ac.els-cdn.com/S161886670800040X/1-s2.0-S161886670800040X-main.pdf?_tid=ec638d48-04ab-11e7-847c-00000aacb35f&acdnat=1489052391_f399706517bda8087b4988a6e09413cc [2017-03-09]

Qvist, P. (1995) Gröna Fakta: Marknadsför stadens uterum! *Tidningen Utemiljö* (7/1995)

Riksförbundet Svensk Trädgård (u.å) *Svensk Trädgårds Zonkarta över Sverige*. Tillgänglig: http://www.tradgard.org/svensk_tradgard/zonkarta/zonkarta_stor.html [2017-02-01]

Riksantikvarieämbetet (2016) *Historiska parker och trädgårdar*. Tillgänglig: <http://www.raa.se/kulturarvet/landskap/historiska-parker-och-tradgardar/> [2017-01-26]

Robinson, N. (2004) *The planting design handbook*. Routledge.

Rosenholm, A-C & Rosenholm, D. (2008) *Växtkomposition - idéer från Enköpings parker*. Falun: Albert Bonniers Förlag.

Sjöman, H. & Wahlsteen, E. (2009) Gröna Fakta: Tåliga perenner för hårdgjorda stadsmiljöer. *Tidningen Utemiljö* (8/2009).

Statistiska Centralbyrån. (2016) *Kommuner i siffror*. Tillgänglig: <http://www.sverigeisiffror.scb.se/kommuner/> [2017-02-01]

Svanström, S. (2015) *Statistikskolan: Urbanisering - från land till stad*. Statistiska Centralbyrån. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Urbanisering--fran-land-till-stad/ [2017-01-30]

Swedish Society of Public Parks and Gardens. (u.å.) *Mål och visioner (in Swedish)*. Tillgänglig: <http://www.swedishgardens.se/mal-och-vision-in-swedish/> [2017-01-31]

Sävsjö Kommun (2017) *Sävsjös Trädgård*. Tillgänglig: <http://www.savsjo.se/vagar--kommunikationer/parker-och-lekplatser/savsjos-tradgard.html> [2017-02-01]

Sölvesborgs Kommun (2009) *Uppbyggnaden av fyra årstiders park!* Tillgänglig: <http://www.solvesborg.se/5263> [2017-02-01]

Sölvesborgs Kommun (2016) *Fyra Årstiders Park*. Tillgänglig: <http://www.solvesborg.se/6066> [2017-02-07]

Vänersborgs kommun (2008) *Grönplan Vänersborg 2008*. Tillgänglig: <http://www.vanersborg.se/byggabomiljo/oversiktsplanochdetaljplaner/ovrigasidorplanering/gronplanvanersborg2008.4.52821050136a06aef543387c.html> [2017-02-15]

Vänersborgs kommun (u.å.) *Kommunfakta*. Tillgänglig: <http://www.vanersborg.se/kommunpolitik/kommunfakta.4.52821050136a06aef543d3a4.html> [2017-02-15]

Winstrand, B. et al. (2000) *Cirkulationsplatser - en idéskrift*. Göteborg:Vägverket. Tillgänglig: <http://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/teknik/tekniska-dokument/vagutformning/regionala-dokument/cirkulationsplatser---en-ideskrift/> [2017-01-23]

Wiström, B et al. (2009) Gröna Fakta: Strukturrika planteringar - En möjlighet för stadens grönska. *Tidningen Utemiljö* (5/2009).

Radio- och teve-program

Odla med stadsgrönt (2011) Odla med stadsgrönt om stadens gröna ytor. [Radioprogram]. Sveriges Radio P1, 4 juli. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/57962?programid=3411> [2017-03-10]

P4 Morgon (2013) Laholms stadspark är vackrast i Sverige. [Radioprogram] Sveriges Radio Nyheter P4 Halland, 27 september. Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=128&artikel=5658556> [2016-12-19]

UR Samtiden - perenner för park och trädgård (2013) Från Drömparken till Skärholmens perennpark. [TV-program]. Ansvarig utgivare: Åsa Paborn. Sveriges Utbildningsradio AB. Tillgänglig: <http://urskola.se/Produkter/176486-UR-Samtiden-Perenner-for-park-och-tradgard-Fran-Dromparken-till-Skarholmens-perennpark> [2017-01-17]

OPUBLICERAT MATERIAL

Skriftliga källor

Gunnarsson, A. (1997) *Kompendium i växtkännedom och vegetationsbyggnad, Ståndorter, lignoser och lignosanvändning*. Alnarp.

Muntliga källor

ENKÖPING

Intervju på plats i Enköping den 16 november 2016

- Arvidsson, Johan, arbetsledare
- Erlewing, Johanna, arbetsledare
- Andersson, Roine, driftsamordnare

Intervju på plats i Enköping den 16 november 2016

- Bergius, Mona, stadsträdgårdsmästare
- Ingmar, Helena, landskapsarkitekt
- Dalman, Elin, landskapsarkitekt
- Rönnqvist, Peter, driftplanerare

LAHOLM

Intervju på plats i Laholm den 28 november 2016

- Fajerson, Charlotte, stadsträdgårdsmästare

Intervju per telefon den 12 december 2016

- Persson, Stefan, arbetsledare

SÄVSJÖ

Intervju på plats i Sävsjö den 2 december 2016

- Ekros, Bo, stadsträdgårdsmästare och arbetsledare

Intervju per telefon den 12 december 2016

- Lagerqvist, Stefan, fd stadsträdgårdsmästare och arbetsledare

SÖLVESBORG

Intervju på plats i Sölvesborg den 7 december 2016

- Höijer, Kristina, stadsträdgårdsmästare
- Bengtsson, Madelene, parkarbetare
- Lindblom, Magnus, arbetsledare
- Olofsson, Viveka, parkarbetare

BILDFÖRTECKNING

Figur 1. Illustration av författarna.
Figur 2. Foto av Elisabet Lind.
Figur 3. Illustration baserad på bild av Bengt Persson & Thomas B. Randrup (2006)
Figur 4. Illustration baserad på bild av Petra Bengtsson (2010)
Figur 5. Illustration av författarna.
Figur 6. Illustration av författarna.
Figur 7. Illustration av författarna.
Figur 8. Foto av Elisabet Lind.
Figur 9. Foto av Sävsjö Kommun.
Figur 10. Foto av Charlotte Fajerson.
Figur 11. Foto av Kristina Höijer.
Figur 12. Illustration av författarna.
Figur 13. Foto av Charlotte Fajerson.
Figur 14. Foto av Sävsjö Kommun.
Figur 15. Foto av Elisabet Lind.
Figur 16. Foto från Flickr: Jorbasa Fotografie (2009)
Figur 17. Foto av Kajsa Nilsson.
Figur 18. Foto av Kajsa Nilsson.
Figur 19. Foto av Sävsjö Kommun.
Figur 20. Foto av Maria Lindgren.
Figur 21. Foto av Sävsjö Kommun.
Figur 22. Illustration baserad på bild av Catherine Dee (2001)
Figur 23. Foto av Kajsa Nilsson.
Figur 24. Bild av Allan Gunnarsson (1997)
Figur 25. Bild baserad på Wiström et al. (2009)
Figur 26. Foto från Flickr: naturalflo (2012)
Figur 27. Foto från Flickr: Esther Westerveld (2014)
Figur 28. Foto av Sävsjö Kommun.
Figur 29. Foto från Wikimedia Commons: Anneli Salo (2009)
Figur 30. Foto av Kristina Höijer.
Figur 31. Foto av Kristina Höijer.
Figur 32. Foto av Kristina Höijer.
Figur 33. Bild av Ann-Christin Rosenholm & Dan Rosenholm (2008)
Figur 34. Illustration av författarna.

Figur 35. Foto av Elisabet Lind.
Figur 36. Foto av Charlotte Fajerson.
Figur 37. Foto av Elisabet Lind.
Figur 38. Foto av Elisabet Lind.
Figur 39. Foto av Kristina Höijer.
Figur 40. Foto av Elisabet Lind.
Figur 41. Illustration av författarna. Karta bearbetad från Lantmäteriets Fastighetskarta.
Figur 42. Foto av Vänersborgs kommun.
Figur 43. Illustration av författarna. Karta bearbetad från Lantmäteriets Fastighetskarta.
Figur 44. Illustration av författarna.
Figur 45. Illustration av författarna. Karta bearbetad från Lantmäteriets Fastighetskarta.
Figur 46. Foto av Google Street View (2010)
Figur 47. Illustration av författarna.
Figur 48. Illustration av författarna.
Figur 49. Illustration av författarna.
Figur 50. Illustration av författarna.
Figur 51. Illustration av författarna.
Figur 52. Foto av Google Street View (2010)
Figur 53. Foto från Flickr: Esther Westerveld (2014)
Figur 54. Foto från Flickr: Esther Westerveld (2014)
Figur 55. Illustration av författarna.
Figur 56. Illustration av författarna.
Figur 57. Illustration av författarna.
Figur 58. Illustration av författarna.
Figur 59. Illustration av författarna.
Figur 60. Foto av Mats Andersson Espling.
Figur 61. Illustration av författarna. Karta bearbetad från Lantmäteriets Fastighetskarta.
Figur 62. Illustration av författarna.
Figur 63. Illustration av författarna.
Figur 64. Illustration av författarna.
Figur 65. Illustration av författarna.
Figur 66. Foto av Kristina Höijer.
Figur 67. Foto från Pixabay: DanielWanke (2016)

BILAGA 1

INTERVJUGUIDE

Inledning

- Vi berättar kort om oss själva, masteruppsatsens upplägg och dess syfte.
- Vi frågar om det går bra att spela in samtalet och om de intervjuade vill vara anonyma.
- Vi ber de intervjuade att i tur och ordning presentera sig och berätta om dennes arbetsuppgifter i parkförvaltningen.

Organisationens uppbyggnad

- Berätta om parkavdelningens roll och organisation.
- Berätta om kopplingen till kommunstyrelsen, nämnder och politiska beslutskedjor.

Har vi fått svar på:

Parkavdelningens uppbyggd? (Roller, antal personal.)

Kopplingen med det politiska styret? (Beslutsnivåer, processer.)

Om något ligger ute på entreprenad?

Parkavdelningens kunskap/utbildning

- Hur ser förkunskapen ut hos er nyanställda personal?
- Hur utvecklas kunskapen hos er personal?
- Hur tar parkavdelning i stort till sig ny kunskap?

Har vi fått svar på:

De anställdas bakgrund, rent generellt? (Utbildning, erfarenheter.)

Hur viktigt det är med befintlig kunskap eller engagemang hos nyanställd personal?

Hur utvecklingen av den befintliga kunskapen sker? (Utbildning/erfarenhet/uppföljning, kommuner, designers, forskning.)

Organisationens kommunikation

- På vilka sätt arbetar ni med kommunikation eller dialog, inom förvaltningen?
- Hur jobbar ni med kommunikation utåt, till övriga enheter, invånare och besökare? Vad kan ni se för resultat av det?

Har vi fått svar på:

Kommunikationsverktygen inom förvaltningen? (Mellan skötselpersonal och arbetsledning.)

Kommunikationsverktygen med de angränsande förvaltningarna? (Gata, anläggning och park.)

Hur kommunikationen ser ut med stadens invånare? (Felanmälning, önskemål, infospridning.)

Hur parkförvaltningen vänder sig till trädgårdsturister och utomstående branshmänniskor?

Samverkan och delaktighet

- Vilka olika roller samverkar i processen från idé till anläggning?
- På vilket sätt kan personalen framföra idéer och har möjlighet att påverka projektet?
- Vilka fördelar och nackdelar kan ni se med att ha egen regi?

Har vi fått svar på:

Möjligheterna för parkavdelningens olika personal att kontrollera, styra och ge input i projektet? (Planeringspersonal, skötselpersonal.)

Hur egen regi påverkar samverkan och delaktighet inom parkavdelningen?

Engagemang

- Hur jobbar ni med att få personalen motiverad och att känna engagemang för arbetsuppgiften?

Har vi fått svar:

Vad som görs för att förbättra arbetsengagemanget i gruppen?

Vilka möjligheter personalen har att påverka sin arbetssituation?

Vad som upplevs som stimulerande och utvecklande i verksamheten?

Strategisk utveckling av grönytor

- Kan ni beskriva hur grönyteutvecklingen sett ut de senaste åren?
- Vad har de olika satsningarna inneburit och gett för resultat?
- Hur ser ni på framtida satsningar och visioner?
- Vad skulle kunna innebära hinder i utvecklingen av grönytor?

Har vi fått svar:

Vilka satsningar som gjorts i stadens grönstruktur som helhet. (Övergripande planer, nya strategier.)

Hur omställningen mot perenner har sett ut?

Hur arbetet har påverkats av anlitaandet av designers utifrån?

Vad satsningarna har genererat?

Vad som har varit mest/minst lyckat? (Eventuella misstag.)

Var man väljer att satsa? Vad som styr satsningarna?

Designmässig utveckling av grönytor

- Vad fokuserar ni på när ni gestaltar nya grönytor eller utvecklar befintliga?

Har vi fått svar på:

Parkförvaltningens tankar kring utformning, komposition, växtval, materialval?

Hur de arbetar med skötselaspekten i designprocessen?

Anläggning av grönytor

- Vad fokuserar ni på vid anläggning av nya grönytor?
- Hur ser samverkan ut mellan projektörer, anläggare och skötselpersonal?

Har vi fått svar på:

Hur de arbetar i projekteringsstadiet? (Planerings- och skötselpersonalens samarbete.)

Vilken typ av jord som används?

Hur skötselarbetet underlättas redan i anläggningskedet? (Ogräskontroll, bevattning.)

Särskilda strategier för plantering?

Skötsel av grönytor

- Beskriv i stora drag hur skötselinsatserna görs och prioriteras över året.
- Hur kan skötselpersonalen påverka sitt arbete?

Har vi fått svar på:

Hur personalens arbetsuppdelning ser ut? (Arbetslag, uppdelning av kompetens.)

Hur engagemanget hos personalen bibehålls i skötselarbetet?

Hur parkförvaltningen gör en prioriteringar av skötselinsatser?